22

ISSN 1220-5761

PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL III • Nr. 35 [136] • 4-10 SEPTEMBRIE 1992 • 16 PAGINI • 30 LEI

EMIL CONSTANTINESCU

A CÎȘTIGAT PRIMA RUNDĂ

Cît de exacte au fost scurtele definiții din România liberă ne-a dovedit-o prima intîlnire televizată de luni, 31 august cu cei șase candidați prezidențiali. Chiar dacă tragerea la sorți putea să-i avantajeze pe primii concurenți, deficiențele lor evidente au echilibrat situația. Discursul citit, care părea să nu se mai termine niciodată, aridă construcție de prefabricate, ne-a convins încă o dată (deși pentru mulți nu mai era nevoie) că Ion Iliescu reprezintă continuitatea sistemului comunist. Cît despre naționalismul lui Gheorghe Funar (vorbind despre riscurile acestor doi ani care ar fi fost posibil să ducă la o dezmembrare națională, încercînd din nou să obțină avantaje politice pe seama dramei de acum 50 de ani a Ardealului de Nord), Ion Iliescu a dovedit că și domnia sa îl concurează la acest capitol. Astfel încît lui Gheorghe Funar nu i-a rămas decît să fie cel mai populist dintre toți candidații. Intelectualismul lui Caius Dragomir nu a putut și nu va putea salva F.S.N. de răspunderea guvernării trecute. În plus, în mod paradoxal, Caius Dragomir, prin discursul său explicit anticomunist, e singurul care a criticat prezentul neocomunist și a desemnat, prin cuvîntul capitalism, scopul tranziției. Ceea ce e foarte probabil că va zăpăci cu totul electoratul fesenist, pus la mult prea grele probe. Ioan Mânzatu reprezintă în asemenea măsură conjunctura, încît nici măcar nu stîrnește alte comentarii, iar Mircea Druc ne aduce obsesiile unui spațiu și ale unei istorii înfrățite, inevitabil însă străină electoratului nostru. L-am lăsat la urmă pe Emil Constantinescu, candidatul C.D.R., despre care se poate spune, fără nici o urmă de îndoială, că a fost cel mai bun. Gravitatea, sinceritatea, modestia se transmiteau în ceea ce arăta nu a discurs pregătit, nu a expunere de catedră, ci a participare reală la un dialog. În dialog cu toată lumea, inclusiv cu acele grupuri de oameni disperați pe care i-a întîlnit pînă acum în întreaga țară. Dar nu există un procent de disperare, mai mare sau mai mic, înlăuntrul fiecăruia dintre noi? Speranța trebuie într-adevăr recîștigată, pentru că, așa cum a spus Emil Constantinescu, popoarele disperate ies din istorie.

„22"

Șansele în
ALEGERI:
Parlament și Președinte
SONDAJ DE OPINIE
august 1992
realizat de PAVEL CÂMPEANU
pag. 16

ADMITEREA
Facultăți preferate în 1992
Învățămînt de stat
Învățămînt particular
pag. 8-11

PROGRAMELE ECONOMICE
ale partidelor
Analiză de AURELIAN CRĂIUȚU
pag. 5

O dispută în jurul
tînărului
CIORAN
S. DAMIAN și DAN PAVEL
pag. 14-15

Politicieni și sindicaliști
despre
NIVELUL DE TRAI
DINU PATRICIU și BOGDAN HOSSU
pag. 12-13

DIN SUMARUL NUMĂRULUI VIITOR:

- Interviuri cu candidaţii la preşedinţie, realizate de ANDREEA PORA
- Anchetă „22" pe tema reconcilierii naţionale şi a procesului comunismului
- MONICA LOVINESCU despre „Memorialul durerii" (episodul Elisabeta Rizea)
- Dezbaterea „GDS despre GDS" pentru studioul de televiziune SOTI
- Va fi GEORGE BUSH din nou preşedintele Statelor Unite?

Cîteva gînduri despre MONARHIE şi MONARHIŞTI

În ultimele luni, mai ales după vizita Majestăţii Sale în ţară (25—26 aprilie '92), s-au intensificat controversele, luările de poziţie — pro sau contra — privind oportunitatea reinstaurării monarhiei în România, privind instituţia monarhică în general şi personalitatea M.S. Regele Mihai I în particular. Discuţiile s-au intensificat odată cu declanşarea campaniei electorale, pentru simplul motiv că un obiectiv prioritar al unor partide ca F.D.S.N. şi cele naţionaliste este discreditarea, cu orice mijloace, a monarhiei şi a Regelui. (...) Controversa REPUBLICA — MONARHIE a fost recent revigorată de propunerea bizară a conducerii P.N.L. privind candidatura M.S. Regele în alegerile preziden ţiale, precum şi de proiectata vizită a Suveranului în ţară, vizită interzisă de actuala Putere (sub pretextul inoportunităţii şi sub eticheta aminării).

Consider că A FI MONARHIST astăzi, în România, reprezintă doar în ultimul rînd o opţiune politică ; este, de fapt, o opţiune de conştiinţă, de ordin moral şi patriotic, de ordin principial — istoric. Din punct de vedere principial şi istoric — aşa cum argumenta distinsul filosof şi eseist Gabriel Liiceanu în articolul „Nu sînt monarhist" (revista „22") sau eminentul scriitor şi ziarist Octavian Paler în articolul „Puţină logică" (din „România liberă" nr. 1473 (704)/28 iulie '92) — revenirea României la monarhia constituţională ar reprezenta o firească reînnodare a istoriei Ţării, de acolo de unde a fost ruptă în modul cel mai brutal de către comunişti. Ar fi deci un act de reparaţie istorică, de reintrare în legitimitate. De cealaltă parte, anti-monarhiştii în frunte cu dl. Illescu susţin că monarhia ar fi o instituţie „perimată şi anacronică", românii avînd puternice tradiţii republicane ! Dacă prima afirmaţie se situează în domeniul ridicolului (mai e cazul să menţionăm exemplele Olandei, Marii Britanii, Suediei, Japoniei, Danemarcei, Spaniei etc. ?), cea de a doua constituie un fals grosolan, emanat de o gîndire irremediabil înfeudată ideologiei comuniste. Ce anume reprezintă „tradiţia republicană" la români ? Nimic altceva decît republica „democrat-populară" a lui Dej — Pauker — Alex. Drăghici, apoi republica „epocii de aur" ceauşiste şi — în fine — actuala republică fesenistă care a evoluat ferm spre dezastrul economic, social dar mai ales moral al Naţiunii. Iar cei ce au elaborat şi au forţat adoptarea Constituţiei (printr-o majoritate parlamentară obţinută la 20 mai '90 pe bază de manipulare a electoratului) au avut grijă ca această republică să fie veşnică ! În seara de 31 decembrie '91, dl. senator Iorgovan ne anunţa fericit că problema formei de guvernămînt în România a fost rezolvată definitiv (!), graţie mai ales eforturilor d-sale... (...)

Există voci care încearcă să disculpe, măcar parţial, regimul comunist, invocînd realizările pozitive ce s-au înregistrat, pe plan economic, cultural, ştiinţific etc. Dar cei ce le-au obţinut nu au făcut-o pentru că erau (mulţi din ei) membri ai P.C.R. sau datorită „conducerii înţelepte" a unui dictator paranoic, ci pentru că erau români, pentru că erau capabili şi talentaţi. Iar un regim cu adevărat democratic ar fi descătuşat mult mai multe energii creatoare. Aşa-zişii nostalgici ai comunismului (termen ce mi se pare mult prea... romantic pentru nişte foşti activişti, profitori ai regimului comunist ce încearcă să întoarcă roata istoriei), reprezentaţi la noi de un C.V. Tudor, un Păunescu sau o Ileana Vulpescu, ar fi poate întrucîtva credibili dacă s-ar referi, măcar o dată, la gulagul comunist.

Revenind la controversa REPUBLICA — MONARHIE ar fi bine dacă aceasta ar fi o luptă de idei, cu argumente şi contra-argumente susţinute civilizat, sine ira et studio. Din păcate, „republicanii" procedează cum ira et studio, „argumentele" lor merg înt de la insinuare la invectivă, de la calomnie la infamie, de la denigrare la minciuna sfruntată. Este exact ceea ce fac reprezentanţii F.D.S.N., ai P.U.N.R. şi ai altor partida ce se pretind social-democrate etc. în actuala campanie electorală. Pentru că tot vorbea d-na I. Vulpescu, republicană convinsă (în discuţia televizată din 27 iulie a.c.), de scenarii, este clar că actuala campanie anti-monarhică, suprapusă peste campania electorală, este foarte bine orchestrată. Îşi aduc obolul ziare precum „românia mare" (mi-e imposibil să folosesc necesarele majuscule), „Europa", „Totuşi iubirea" şi chiar „Adevărul", ziar care la un moment dat revenise la o oarecare ţinută publicistică, dar care acum publică articole în care Sergiu Andon se adresează Majestăţii Sale cu „bă" (!), dezigur spre deliciul unor cititori / cititoare de genul gospodinelor isterice ce-i aclamau pe minerii veniţi să aducă ordinea şi mai ales liniştea în Capitală! De fapt, nu veniţi, ci chemaţi de către PREŞEDINTELE REPUBLICII, care — dacă ar fi avut un dram de bun simţ — ar fi trebuit să se retragă la puţin timp după. (...)

Peste o lună şi ceva, poporul român va avea de ales, iar alternativa este clară: democraţie sau restauraţia comunistă! Pentru democraţie optează ferm CONVENŢIA DEMOCRATICĂ şi alte formaţiuni (din păcate mult prea slabe). Pentru restauraţia comunistă militează (mai mult sau mai puţin mascat) F.D.S.N. şi partidele naţionaliste, care încearcă să profite de actualele dificultăţi economice, respectiv de tensiuni interetnice pe care le alimentează şi le exacerbează ? S-ar părea că MONARHIA nu intră nicicum în „ecuaţia electorală". Şi totuşi, cei care o introduc sunt (aşa cum arătam mai sus) în primul rînd reprezentanţii F.D.S.N. şi „patrioţii" de gen. V.C. Tudor, Păunescu, Vulpescu (R. & I.), Ilie Neacşu etc. Care ar fi explicaţia ? Este cît se poate de simplă. Aceştia sunt exact cei ce doresc restauraţia comunistă, iar o eventuală revenire a Ţării la monarhia constituţională ar pecetlui tocmai ruptura totală de comunism ! Cîţi dintre „patrioţii" care încearcă acum să spurce monarhia şi pe M.S. Regele au militat împotriva monarhiei roşii a lui Ceauşescu ? Republicana doamnă Vulpescu se plîngea că acum „e la modă să fii monarhist". Dar care era moda pe vremea lui Ceauşescu ? De fapt, anti-monarhiştii noştri de astăzi sunt mult mai mulţi decît simpatizanţii şi mai ales muncitorii cu gura ai partidelor comunist-naţionaliste. Cei ce au furat sub Ceauşescu şi cei (mai mulţi) care acum fură sub Iliescu sunt dintre cei mai convinşi „republicani" / anti-monarhişti! Întrucît proprietatea de stat— fundamentul economic al republicii de tip comunist — este exact aceea care le-a permis şi le permite să fure ca-n codru, mai ales din 1990 încoace.

După cum observăm mai sus, MONARHIA nu intră în actuala ecuaţie electorală ; pînă acum nu am constatat prezenţa vreunei organizaţii monarhiste în campania desfăşurată prin mass-media (RTV sau presa scrisă). Ea ar putea intra însă în ecuaţia postelectorală. Dacă opoziţia democratică va reuşi să-şi strîngă rîndurile, să fie suficient de convingătoare, ea va putea obţine în viitorul Parlament o majoritate care să-i permită a dirija dificilul şi îndelungatul proces de reconstrucţie a Ţării. Dezigur, un astfel de parlament va avea de elaborat multe legi atît de necesare, dar va avea de corectat şi multe din cele votate în 1990—1992 şi care în foarte multe cazuri, reflectă interesele şi modul de a gîndi ale foştilor activişti (şcoliţi pe la „Ştefan Gheorghiu"), ce şi-au asigurat acea majoritate mai mult decît dubioasă în Duminica Orbului. Acelaşi nou parlament va avea de revizuit multe din articolele actualei Constituţii, dacă nu va trebui elaborată chiar una nouă, iar dacă vitrega istoriei, situaţia geopolitică şi orbirea sau slăbiciunea unor F.D. Roosevelt şi W. Churchill ne-au obligat să suportăm timp de 45 de ani rigorile materialismului istoric (cum excelent se exprima D-na Monica Lovinescu cu ani în urmă, într-o emisiune la EUROPA LIBERĂ), cred că acest nou parlamentar va găsi oportun să ofere poporului român ocazia de a se convinge că democraţia şi monarhia constituţională sunt perfect compatibile. (...)

ALEXANDRU CĂRĂUŞU

Informăm pe cei interesaţi că pot cumpăra de la redacţia Revistei „22" Raportul asupra evenimentelor din 13–15 iunie 1990. **Preţul pentru ridicarea de la redacţie este de 60 lei. Preţul pentru expediere prin poştă este 75 lei.**

IN ATENŢIA CITITORILOR NOŞTRI

Redacţia revistei „22" anunţă cititorii săi că oferă spre vînzare din stoc numere vechi, după cum urmează : din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 38, 41, 44 şi colecţia completă a anilor 1991 şi 1992 pînă în prezent. Exemplarele vechi vor fi comercializate la preţul de 25 lei/ex., indiferent de preţul de vînzare înscris pe ziar.

Redacţia Revistei „22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia Revistei „22" este interzisă.

Adresăm cititorilor noştri rugămintea de a ne da informaţii despre modul cum se difuzează revista „22" în localităţile lor.

IMPORTANT

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei Doritorii se pot abona în următoarele condiţii : costul unui abonament ridicat de la sediul redacţiei **(cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de** 310 lei pe trimestru **(deci cu o reducere de 14% în raport cu costul real).**

Abonamentele pot fi expediate şi prin poştă, **dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poştale. Costul abonamentului va fi de** 430 lei pe trimestru **(adică o reducere de 14% ! 120 lei cheltuieli de expediţie).**

Redacţia „22" îi anunţă pe pensionari că beneficiază de aceeaşi reducere de abonament la revista „22" ca şi elevii, studenţii, cadrele didactice, foştii deţinuţi politici şi veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de **260 de lei** (indiferent dacă se expediază în Bucureşti sau în provincie, diferenţa de preţ urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democraţie în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma de **260 de lei** (pe adresa : Revista „22", cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) şi un talon de pensie (pe adresa : Revista „22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială **Ion Ţiriac S.A. Bucureşti :** pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231 **(cu specificaţia : pentru Revista „22") sau trimiţînd un cec (money order) pe adresa : Revista „22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.** Costul unui abonament pentru zona europeană este de **72 dolari** pe an **(36 dolari** pe 6 luni, **18 dolari** pe trimestru) **sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM** anual, **60 DM** pentru 6 luni, **30 DM** trimestrial, **400 franci francezi** anual, **200 franci** pentru 6 luni, **100 franci** trimestrial).

Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **80 dolari** anual, **40 dolari** pe 6 luni, **20 dolari** trimestrial.

UN TEST DE MORALITATE POLITICĂ

HORAȚIU PEPINE

Premierul Stolojan, chiar fără să vrea, a lansat un test politic foarte interesant. Cine mă sprijină ? a întrebat el cînd se apropia data reducerii subvențiilor. Operațiunea era hotărîtă prin legea bugetului votată în parlament și hotărîtă era și data de 1 septembrie. Prin urmare, cel puțin teoretic, avea toată îndreptățirea să treacă la fapte și nu mai era nevoie să întrebe în stînga și în dreapta. Între timp însă, se petrecuseră cîteva lucruri pe care guvernul nu le dorise și pe care nu le avusese în vedere în momentul elaborării legii. Alegerile generale, proiectate a avea loc prin iunie sau cel tîrziu iulie, au fost amînate pentru sfîrșitul lui septembrie. E ușor să ne dăm seama că un calendar electoral strîns ar fi făcut ca în septembrie să avem deja un guvern nou și că reducerea subvențiilor nici n-ar mai fi căzut, probabil, în sarcina domnului Stolojan. Dar, în noua situație, premierul a trebuit să încerce să-și pună programul în aplicare, constrîns de calcule economice și condiționări internaționale. Numai că, în interior, constrîngerile cu direcție opusă s-au arătat a fi mult mai puternice. Președintele Iliescu i-a transmis că ar fi mai bine să renunțe la intențiile sale, FDSN a fost bineînțeles, solidar cu președintele, Sindicatele, din motive diferite, au început la rîndul lor să protesteze și să amenințe cu mari tulburări sociale. E doar o săptămînă de cînd trei mari confederații sindicale (Alfa, Frăția, CNSLR) au lansat apeluri dramatice, invocînd amestecul unor forțe obscure care intenționează să abandoneze țara pe mîna stîngii comuniste. Liderii sindicatelor și-au luat obiceiul de a demasca subtile manevre comuniste în orice decizie nepopulară care afectează nivelul de trai al cetățeanului. E o ipocrizie de multe ori eficientă. Ei spun votați cu Chelu, dar susțin o politică antireformistă. Desigur că dreptul lor de a protesta rămîne nealterat, dar limbajul lor ne-ar provoca rîsul dacă n-am ști că în spatele său se află îngrijorare și suferință. Iată deci că guvernul își pierduse încrederea în sine. Unii comentatori politici s-au grăbit să-l acuze de nehotărîre și bîlbîială profitînd și de precedentul cu schimbarea prefecților în județele Harghita și Covasna. În cazul prefecților, premierul și-a dovedit într-adevăr slăbiciunea față de acele lucruri cu care declarase chiar în ziua învestiturii sale că nu știe să glumească. De această dată se confruntă însă cu o problemă foarte serioasă. Și s-a hotărît să convoace pe liderii partidelor parlamentare și să le ceară părerea. Pozițiile partidelor consultate sînt deja cunoscute. Să le rezumăm doar : FDSN a spus că data de 1 septembrie nu este potrivită, PNL a fost mult mai precis și a propus data de 1 octombrie (domnul Câmpeanu este mereu atît de precis, încît dă impresia că știe ce spune). Dar surpriza de abia acum vine. Domnul Petre Roman a fost la rîndul său de acord că retragerea subvențiilor trebuie amînată. Iată cum principalele partide care participă la coaliția guvernamentală s-au spălat pe mîini și au hotărît că nu au nici o responsabilitate. Domnul Caius Traian Dragomir chiar declara într-un rînd că guvernul acesta nu se supune nici unui control politic și că nu reprezintă o coaliție de partide, ci doar o coaliție de persoane. Frontul Salvării Naționale, care și-a arogat meritul de a fi propus pe domnul Stolojan, Frontul care a sprijinit cel mai energic acțiunile guvernului în cele două Camere ale parlamentului, care a dorit să acrediteze ideea că guvernul din septembrie este o prelungire a guvernului Roman, declară acum că nu are nici un amestec. Această împrejurare nu s-a mediatizat suficient pentru a se vedea că guvernul, care s-a dorit de „deschidere națională", a rămas dintr-o dată doar un cabinet de tehnicieni, lipsit de sprijin politic. Guvernul Stolojan se mai bazează acum, ca masa lui Urmuz, doar pe calcule și probabilități. Și iată acum și testul politic de care vorbeam la început. Întrebarea domnului Stolojan conține și următoarea implicație : cine este capabil acum, în plină campanie electorală să-și asume o politică cinstită, fără demagogie, care să ofere electoratului imaginea unei reforme pline de asperități și de capcane ? Partidele care în octombrie s-au înghesuit să ia cît mai multe portofolii au demonstrat că nu sînt capabile. Nici unul dintre ele nu riscă să-și atragă dizgrația electoratului cu doar trei săptămîni înainte de alegeri. Cu toate că cele două Fronturi, după campania electorală populistă și plină de mici cadouri din primăvara lui 1990, ar fi fost datoare cu acest sacrificiu. Au mai rămas partidele din Convenția Democratică. Domnii Corneliu Coposu, Horia Rusu și Czédly József au fost de acord cu primul-ministru că amînarea reducerii subvențiilor aduce în perspectivă un rău mult mai mare decît aplicarea ei imediată. Desigur, liderul Convenției Democratice a arătat că nu poate fi solidar cu reforma practicată pînă acum, dar că în situația creată nu există alternativă. Îi auzim deja pe adversarii Convenției că este ușor să fii de acord cu asemenea măsuri atunci cînd te afli în opoziție. Le-am răspunde însă, că tocmai acesta este și avantajul opoziției, că ea poate să fie morală.

Trecînd peste testul involuntar de moralitate politică pe care i-a propus primul-ministru, este de observat că sprijinul partidelor din opoziție a fost garanția că măsurile acum începute vor fi continuate.

JUSTIȚIE BOLNAVĂ

ANDREI CORNEA

Nu știu care va fi decizia Curții Supreme privitoare la contestarea legalității înscrierii d-lui Iliescu pe listele pentru Senat ale FDSN, ca independent. Dar însuși faptul că, în primă instanță, tribunalul municipal București a respins contestația, că, apoi Curtea Supremă a amînat cu o zi pronunțarea deciziei arată unde sîntem : texte de lege (legea electorală, Constituția), absolut clare în această privință, sînt ocolite sau ignorate : un **candidat independent** nu poate figura pe listele electorale ale unui partid, iar președintele țării nu poate fi membru al vreunui partid, deci el este un independent. Însă cum ar putea rămîne d-l Iliescu, vorba lui Caragiale, „fără coledzi", în cazul unei înfrîngeri în cursa prezidențială ? Trebuie așadar uzat de toate tertipurile, întrebuințate orice denaturări ale sensului cuvintelor, numai pentru a-i garanta președintelui un loc de senator, cu privilegiile respective și cu imunitatea parlamentară corespunzătoare.

Toate acestea dovedesc, dacă mai era nevoie, slăbiciunea și mai ales lipsa de independență a justiției noastre. Atunci cînd trebuie să judece procese importante, cu semnificație politică, judecătorii noștri par să nu se simtă în ordine, dacă nu aruncă ocheade interogative spre Putere, cerîndu-i o aprobare tacită pentru deciziile de luat, cu ignorarea Constituției și a legilor în vigoare, dar chiar și a bunului simț uneori. Teamă, nesiguranță, proastă conștiință ? Probabil, toate la un loc. Dar și încă ceva : este imposibil uneori să nu crezi în existența unui „spirit de clasă", manifestat în ostilitatea surdă și nedeclarată a unui număr important de magistrați la adresa reformei și a democratizării reale. În fond, justiția, alături de Securitate și de armată, forma unul dintre pilonii sistemului comunist ; oamenii fuseseră bine și atent selecționați, promovările avuseseră în vedere mai ales obediența față de regim. De ce ar fi acum acești oameni – în mare parte rămași în funcții înalte în Justiție – independenți, de ce ar părăsi ei alți foști slujitori ai regimului, în căutare acum de legitimitate democratică ?

Firește, unii dintre judecători au motive să devină, cel puțin, ezitanți. Nu mai este deloc sigur că d-l Iliescu va reuși reînnoirea mandatului său de președinte. N-ar fi mai bine – se gîndesc desigur unii – să-și ia o cauțiune față de noua Putere ?

Oricum, justiția română este bolnavă, iar boala ei va fi greu de tot de tămăduit, chiar și în ipoteza unei victorii pe toată linia a opoziției în alegerile din septembrie. Într-adevăr, judecătorii sînt inamovibili, iar cei de la Curtea Supremă și de la Curtea Constituțională au fost numiți pe mulți ani (3, 6 ori chiar 9). Majoritatea lor sînt partizani, mai mult sau mai puțin vizibili ai actualului președinte, căruia îi vor „supraviețui" astfel, chiar dacă acesta va pierde alegerile. În caz de victorie, actuala opoziție va fi confruntată cu o teribilă dilemă : să-și asigure controlul justiției, utilizînd cu abilitate mijloacele de influențare și de presiune cunoscute în acești doi ani și jumătate, dar să abdice, în acest fel, în chip grav de la principiile ei ; ori să se țină cu tărie de acestea, acceptînd provocarea unor judecători ori procurori ce ocupă funcții înalte și sînt corupți, incapabili sau pur și simplu ostili democrației și care vor face mult spre a compromite noua guvernare. Totul se reduce, de fapt, la vechea întrebare : se poate edifica democrația uzînd de mijloace nedemocratice ? Răspunsul este și trebuie să fie : **hotărît nu.** Boala justiției române **nu** poate fi vindecată printr-o operație chirurgicală. Întrebarea este **cum, cînd** și mai ales **dacă**, în asemenea circumstanțe, va putea fi ea vindecată.

DEFINIȚIA UNUI CONDUCĂTOR DEMOCRATIC

Grupurile care caută un conducător atotștiutor și cu o putere covîrșitoare, care știe întotdeauna calea cea mai bună de a acționa, vor da greș. Chiar dacă unele dintre hotărîrile lor sînt bune, conducătorii autocratici vor eșua, deoarece sînt în contratimp cu obiectivele democrației.

Conducătorii democratici nu „se nasc" cu calitățile de a conduce. Mai degrabă ei dobîndesc capacitatea de a conduce în mod eficace în colectiv. Pe măsură ce discutăm despre responsabilul (conducătorul) democratic ideal, ne dăm seama că nimeni nu este perfect și nimeni nu este capabil de a întrebuința mereu toate aceste capacități. Individul poate deveni, prin înțelegere și practică, un conducător democratic eficace.

Diferența între responsabilii DEMOCRATICI și AUTOCRATICI

Ei s-ar putea asemăna în aceste comportamente :

Moral (cinstit)	*Competent*
Comunicator eficace	*Educat*
Inteligent	*Organizat (ordonat)*
Ample cunoștințe	*Prevăzător*
Cu experiență	*Puternic*
Curajos	*Orientat spre obiective*
Știe cum lucrează sistemul	*Concentrat*

Dar ei sînt diferiți în aceste comportamente :

RESPONSABILUL DEMOCRATIC	RESPONSABILUL AUTOCRATIC
Ascultă pe alții	*Se concentrează pe vorbit*
Respectă opiniile altora	*Crede că e atotștiutor*
Acceptă idei noi	*Rigid, dogmatic*
Nu are intenții ascunse	*Descurajează discuțiile*
Încurajează discuțiile	*Manipulativ (meschin)*
Rezolvă diferendele între alții	*Exploatează divergențele*
Respectă sentimentele altora	*Insensibil la alții*
Are o imagine bună despre sine	*E megaloman (încrezut)*
Dedicat obiectivelor grupului	*Dedicat scopurilor egoiste*
Împarte lauda pentru succesele obținute	*La toate meritele asupra lui/ei însuși/însăși*
Își asumă reproșurile pentru eșecuri	*Învinuiește pe alții pentru eșecurile suferite*
Are încredere în ceilalți membri ai grupului	*Suspectează pe alții*
Caută acordul colectiv	*Caută să-și impună voința*

Luni seara, lîngă studioul electoral unde s-au întîlnit cei 6 candidați la Președinție. După intervenții, Gheorghe Funar și Ioan Mînzatu beau cîte un brifcor. Un ciorchine de oameni în jurul lui Emil Constantinescu : oameni din televiziune (inclusiv Florin Brătescu), ziariști, mass-media internațională, echipa sa – Stere Gulea, Nicolae Constantinescu, Zoe Petre etc. La cîțiva metri, I. Iliescu se îndepărtează cu spatele puțin îndoit, haina mototolită. Singur.

NICOLAE MANOLESCU ȘI ÎNGERUL ROMÂNILOR

PAUL MIRON

Au și românii îngerul lor. Acesta – bun, blînd, milostiv – se deosebește de colegii săi, în serviciu comandat la alte popoare, prin faptul că nu poartă nici sabie, nici flacără în mînă. Scula sa este o pavără sofisticată, un aparat pe care noi, pămîntenii de rînd, am numi-o „încetinitor" sau, maliţios, piedică. Lorinca lui, „aveți puțintică răbdare", învățată de la Caragiale, exprimă concepția sa militantă împrumutată din povestea cu drobul de sare a lui Creangă.

În zilele noastre, îngerul acesta blajin ca oftatul liric al poeţeselor în amurg, e deosebit de activ : organizează pedant eminări, insuflă restaurări, împune reveniri ; „Doamne ferește de mai rău", cîntă glotaşii mărşăluind înapoi spre raul cu care s-au obişnuit.

Strategia protectoratului angelic s-a confirmat în iunie, la şedinţa Convenţiei pentru desemnarea unui candidat la preşedinţia statului. Își anunţase interesul și Nicolae Manolescu și nu puțini cetățeni, îngrijorați de viitorul ce ni-l făurim cu propriile mîini, au răsuflat uşurați : „Iată o soluție !". „Cea mai sigură", proclama profesorul. „Cea mai bună", gîndeam noi. Însă președintele PAC n-a reuşit. Nimeni n-a putut contesta că era vorba de angajamentul unui om foarte integru, ce sacrifică o meserie în care strălucise, un intelectual care impune prin puterea de muncă, prin tenacitate, prin talentul organizatoric și respectul legalității. E drept, nu și-a legat calul, imediat după revoluție, de piruanul televiziunii, a detestat bulucul zgomotos, ca și îngustimea de clică. Ispitele exilului, care îi asigura o carieră internațională optimă, nu l-au biruit ; a rămas cu să surpe ceas cu ceas, în scris și la catedră, ziduriile tiraniei. L-au criticat unii că nu e demagog destul, că nu se convertește la un limbaj de lemn ca să cucerească mulțimile. Manolescu s-a dovedit a fi nu un politician, ci un om politic, adică timonier, scrutator și pedagog, care ridică pe cel căruia i se adresează la nivelul său, fiindu-i partener și călăuză în acelaşi timp ; alții s-au neliniștit că-i lipsește gravitatea patriotică, apoi că e senin, sincer și că are umor. Între zeflemiști și isterici s-a arătat absolut normal, şocul anului 1989 nu l-a smintit, nu l-a paralizat.

„Aveți puțintică răbdare", a strigat îngerul cel blajin, învîrtind manivela sculei sale, încetinitorul, și a venit cu drobul de sare. „Ce-o fi, dacă... și dacă. Doamne ferește, se întîmplă ?..." Și a ieşit la lumină lucrul cel mai ruşinos, boala, lepra care-l scoate afară din cetate, meteahna : Nicolae Manolescu n-a fost membru de partid. „Auzii, neobrăzare ! Așa își spune român !" Aceste lucruri nu le-a spus bunul înger care a atras doar atenția asupra faptului că pentru N.M. mai e timp destul spre a mai învăța meșteșugul profesiunii, că, pe de altă parte, comunismul nu s-a stins deplin și, mai știi...

Pe scut a fost ridicat domnul Constantinescu. Meritele, calitățile, șansele domniei sale sînt îndestul de cunoscute. Președintele PAC a intrat în rînd ca să susțină cu loialitate pilduitoare pe noul candidat, deși declarase că va renunța numai dacă se va găsi altul mai capabil. Dar legile democrației (după Churchill totuși „cea mai acceptabilă formă de guvernămînt") spun că acela care are majoritatea de voturi e și cel mai bun. A susține pe noul aspirant înseamnă a vota pentru democrație, înseamnă a rămîne fidel încrederii în Nicolae Manolescu. Va veni și ceasul lui, pentru că și îngerii au drept la pensie.

(Paul Miron este profesor la Universitatea din Freiburg)

LIVIU ANTONESEI

CETATEA SCUFUNDATĂ (III)

Douăsprezece note finale la „Încercarea de spovedanie"

Să nu uităm că România a mai trecut printr-o criză a „scîrbei de politică" în anii '30 și totul a culminat cu seria celor patru dictaturi încheiată în decembrie 1939. Sau, poate, însă neîncheiată, aflată doar într-o fază de „despotie luminată", ca să citez un clasic marxist în viață. Într-adevăr, **democrația** nu este decît o treaptă posibilă către democrație, iar o epocă post-totalitară poate foarte bine pregăti o altă dictatură. Sarcina politicienilor, a celor care iubesc puterea, dar o iubesc în limitele normalității, este aceea de a cîștiga iubirea sau măcar respectul nostru. Cine nu se simte în stare, acela să stea departe — el nu iubește cu adevărat puterea ori iubirea lui este patologică, pervertită „din interes", într-un cuvînt impură. Cine are urechi de auzit, va auzi. Pe ceilalți îi vom trage împreună de urechi — și eu care scriu și dumneavoastră care ați avut răbdarea să citiți aceste lungi mărturisiri — ori de cîte ori vor face porcării mai mari decît așteptările noastre. Pînă la urmă, cunoașteți o plăcere mai mare decît aceea de a trage un politician prost sau neinstruit de măgărești-i urechi ? Pînă la urmă, nici puterea noastră, a „celor fără de putere", ca să mă întorc la Havel, nu e chiar nepătrunsă. Avem la dispoziție votul, inimile și, la nevoie, nesupunerea civilă și chiar revolta. Cum s-a mai văzut, nu există tiranie care să reziste acestor arme — folosite succesiv sau cumulate. În fond, nu există nepătrunși ci numai oameni care nu știu să-și folosească puterea. Sau nu vor. Iar cine iubește tirania, liber este s-o suporte !

In mărturisirea O prostie a lui Platon, Încercare de spovedanie au rămas cîteva „goluri", cîteva lucruri care n-au putut fi dezvoltate pentru că ar fi afectat coerența textului. În alte privințe, am putut constata că n-am reușit să respect întotdeauna condiția esențială a oricărei mărturisiri — adică nu am mers întotdeauna **pînă la capăt.** Voi încerca să completez aceste lacune în cele douăsprezece „note finale", pe care le privesc drept parte integrantă la textul de origine. Procedura e simplă : este extras fragmentul ce ar fi trebuit dezvoltat, după care urmează necesara completare ori necesarul comentariu îmbogățitor.

1. „...funcția intelectualului este să spună **nu** oricărui abuz, oricărei aberații politice sau de altă natură, să se împotrivească mortificării gîndului și obstacolelor puse libertății". Este limpede, sper că nu confund pe intelectual cu deținătorul unei diplome de studii superioare. Studiile n-au nici o legătură cu intelectualitatea, care relevă doar capacitatea insului de a pune întrebări, de a pune sub semnul întrebării, de a se îndoi și de a-și exprima îndoiala și opoziția. Nu va trebui deci să confundăm intelectualul nici cu **tehnocratul,** care-și transformă capitalul de competență în putere, nici cu **intelocratul,** care cîștigă putere prin valorificarea prestigiului. Eu sînt un intelectual întrucît refuz să procedez la aceste metamorfoze ale capitaliului său, mai degrabă, pentru că sînt incapabil — nein-stare — să fac acest lucru.

2. „Mai comic mi s-a părut faptul că respectiva «prostie» a lui Platon e rostită, adesea, cu emfază culturală, de oamenii politici ce mi se păreau serioși". Așa cum unii intelectuali practică amatorismul politic, există și oameni politici cărora li se pare **de bon ton** să-și asume o aură intelectuală, o „platoșă" culturală. E aceeași stranie amestecare a domeniilor. Bineînțeles că nu doresc niște oameni politici inculți sau imbecili, bineînțeles că sînt preferabili politicienii instruiți și inteligenți, dar despre altceva este vorba. Ei n-ar trebui să uite că nu ne interesează cultura lor — de altfel, uneori, atît de diletantă —, ci numai eficiența lor politică și buna-credință. Amuzant e să vezi că politicienii noștri cu cît sînt mai inculți, cu atît mai mult fac caz de cultură. Această maimuțăreală culturală a și făcut ca o ședință a **Parlamentului** nostru să fie relatată, într-un important cotidian, sub extraordinarul titlu „Parlamentul — între Erasm și marasm".

3. „Ca la orice **om de aparat,** care s-a visat decenii în șir în postura **Sefului Suprem,** pe post de **Big Brother**". În general, sistemele totalitare promovează tipul liderului ca părinte : „Tatăl patriei", „Tătucul popoarelor" etc. În sistemul comunist, acest lucru a fost pus cel mai pregnant în evidență. De aceea, în raport cu **liderul suprem,** ceilalți membri ai aparatului dezvoltau un **complex oedipian,** ei visau „uciderea Tatălui" și propria substituire în respectiva poziție. Deosebit de alți lideri comuniști, Ion Iliescu a practicat nu doar „uciderea simbolică" a Tatălui, ci chiar pe cea reală. De aceea, întreg comportamentul său de după „asasinarea Tătucului" — și de înainte, de altfel — este psihanalizabil. De altfel, Domnia Sa dezvoltă și **comportamentul** invers. Pe Petre Roman, care l-a „trădat", îl urăște ca pe propriul fiu neascultător, iar în raport cu segmentul populației care îl contestă dezvoltă un comportament de „tip Lăpușneanu" în versiunea lui Negruzzi : „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau pe voi și mă voi întoarce au cu voia au fără voia voastră". Interesul poporelor este să aibă conducători normali nu victime ale celor mai feluite complexe !

4. „Cu onestitate, a trebuit să-mi răspund că am dat totuși suficiente probe de curaj...". Așa cum sună fraza, lucrurile par foarte simple — ele sînt însă infinit mai complexe. Nu din curaj am acționat — sau nu în primul rînd din curaj. „Motorul" acțiunii mele a fost, mai ales, rușinea. Îmi era rușine de mine însumi, de prietenii mei care deja reacționaseră, de cei apropiați, de cititorii care aveau încredere în mine și care-mi epuizaseră rapid tirajele — mediocre, e adevărat — la primele două cărți. În al doilea rînd, am reacționat și din frică, poate o frică specială, aceea de a nu-mi pierde mințile dacă nu rup deschis cercul minciunii. Sănătatea mintală mi s-a părut mai importantă decît viața. Poate și adevărul, libertatea și celelalte valori „pozitive" mi s-au părut mai importante decît viața. Curajul nu e, deci, chiar cea mai ușor descifrabilă trăsătură a unui om — între componentele sale, poți găsi însușirea inversă, frica. Mai rămîne să răspund la întrebarea dacă mă simt vinovat. Da, mă simt vinovat de tot ceea ce s-a întîmplat atroce în România din momentul în care am devenit major și pînă în momentul în care am reacționat — „curajul" tîrziu nu spală vinovăția de mai înainte. Nu am mințit și nu am făcut „porcării", dar mă simt vinovat pentru ceea ce „am tăcut". Alții au fost mult mai vinovați ? E foarte adevărat, dar vinovăția lor mai mare nu o desființează pe a mea. Cred că, în primul rînd, pe toți ar trebui să ne intereseze propria vinovăție. După aceea abia avem dreptul să-i judecăm pe alții. Dacă avem dreptul să-i judecăm, dacă această judecată n-ar trebui să rămînă pe seama legii, a lui Dumnezeu și a puținilor sfinți cu care ne putem mîndri.

5. „Știu foarte bine că am o anumită autoritate morală și profesională, precum și o oarecare credibilitate publică (...) dar, cel puțin deocamdată nu doresc să transform acest capital de autoritate în putere". Ca să fiu sincer **pînă la capăt,** mă și întreb dacă această autoritate nu se bazează pe o neînțelegere, dacă nu cumva unii oameni văd în mine mai mult decît există. Nu e nici un masochism aici, e chiar propria mea curiozitate. Nu e exclus ca, luat la „bani mărunți", să descopăr că nu valorez mare lucru. Cel puțin în unele privințe. Poate în general, prestigiul oamenilor și autoritatea lor se **fundamentează pe asemenea malentendu-uri „creatoare de personalitate".** De altfel, în ordine mai generală, în societățile primitive politic, cum sînt cele ce încearcă să iasă din comunism, nimic nu e mai ușor decît să transformi o autoritate sau o competență — o notorietate — în capital politic. De aceea, de pildă, **Parlamentul** nostru atît de hîtru e înțesat de sportivi sau foști sportivi, de scriitori de mîna a șaptea și universitari de-a cincisprezecea mînă, de regizori de film și regizori „din decembrie", de foști activiști comuniști etc., în schimb nu întîlnești decît cîțiva oameni politici în sensul adevărat al cuvîntului. Ar mai trebui observat că în alte țări post-comuniste, cele în care societatea civilă n-a dispărut complet în timpul comunismului, numărul politicienilor profesionalizați este infinit mai mare. Acolo legile sînt mai bune și se votează mai repede, se aplică mai corect, iar viața politică în general e mai puțin „extrasă" din Caragiale.

6. „Din păcate, oamenii nu au înțeles că, pentru democrație, nu atît persoanele sînt importante, cît funcționarea mecanismului democratic însuși. Exagerez puțin — ce mai mulți au început să înțeleagă". Semnul că au început să înțeleagă, este apariția simțului critic chiar în raport cu conducătorii pe care îi iubești și îi respecți. În 1990, eram foarte neliniștit de absența acestuia, aveam senzația că se nasc noi „culte ale personalității" chiar în interiorul celor mai democratice organizații, manifestate inclusiv prin tendința de a lăsa întreaga muncă pe umerii acestor lideri. Și aceasta e o formă de „cult al personalității". Totul era excesiv de personalizat, ca urmare a faptului că viața publică — chiar era — din timpul comunismului era excesiv de personalizată și nu se poate trece ușor de la un model la altul. Mie nu-mi place să fiu criticat, e adevărat, dar cînd mi s-a întîmplat pentru prima dată acest lucru în public, în propria mea organizație, îmi venea să sar în sus de bucurie. Era semnul că se depășește modelul personalizat în favoarea celui centrat pe funcționarea mecanismului democratic. Sînt persoane ce pot simboliza democrația, dar să nu ne facem iluzii — dacă mecanismul nu funcționează, riscul tiraniei e aproape imposibil de evitat. În mic ca și în mare.

7. „Societatea civilă în România este din păcate, în stare embrionară. Se naște societatea politică în absența celei civice". În alte țări foste comuniste, societatea civilă n-a dispărut complet sau s-a reinstituit înainte de căderea oficială a comunismului. La noi, acest lucru a trebuit să se facă aproape concomitent. Să ne amintim suspiciunea din 1990 față de partidele politice, tentativele studenților și intelectualilor de a crea sau de a adera mai ales la organizații ne-politice. Chiar și foarte in-

(Continuare în pag. 5)

(Urmare din pag. 4)

gînd să facă. Trebuia, probabil, recuperat ceea ce nu se făcuse în timpul comunismului. Slavă Domnului, destul de repede, unii intelectuali au aderat la partide, a apărut **Alianța Civică** și foarte rapid partidul acesteia.

8. „Într-o lume normală, aș prefera desigur «turneul de fildeș» și aș redacta pe loc o **declarație de independență**". De altfel, de două ori cel puțin, în plină campanie electorală, am fost tentat să las dracului totul și să scriu o **declarație de independență**. E adevărat că nu-mi place prostia — sau ceea ce mi se pare mie a fi prostie. Nu e mai puțin adevărat că e greu să faci politică cu oameni ce nu pot renunța la funcția lor de intelectuali, de persoane care spun **nu**, care își pun întrebări, care se îndoiesc. Din nefericire pentru politicieni, sînt o asemenea persoană. Cu calitățile și defectele sale, cu certitudinile și himerele sale, cu reperele sale etice și cu slăbiciunile sale.

9. „Or, mie întotdeauna mi-a plăcut să vorbesc în propriul meu nume, indiferent de consecințe. Chiar și înainte de 22 decembrie". Așa e, dar, iarăși, să nu exagerez. Alții au vorbit înaintea mea și mai bine decît mine. Unii, extraordinar de mulți, chiar în timpul celui mai singeros stalinism și au intrat în închisori cu milioanele, au murit cu sutele de mii. Alții — foarte puțini! — în timpul dictaturii „blînde" de după 1964. În sfîrșit, alții au murit și au fost schilodiți cu miile în decembrie 1989. „Curajul" meu a fost deci relativ și foarte tîrziu. În fapt, o ruptură propriu-zisă cu sistemul, radicală, nu s-a produs decît în vara lui 1989, cînd am spus „un nu hotărît". Pînă atunci, a fost un joc „de-a șoarecele și pisica". Poate va fi însemnat ceva, mai ales în sensul spălării bietei mele conștiințe, dar nu e comparabil cu ceea ce au făcut alții — de la Paul Goma la Doina Cornea, de la Gabriel Andreescu la Mircea Dinescu sau Dan Petrescu, de la Gheorghe Ursu la cei care au murit în anonimat și „neidentificați". Ei au riscat și mai mult și mai devreme — unii — decît mine. Le sînt recunoscător inclusiv pentru exemplul pe care mi l-au dat.

10. „Or, în opinia mea, comentatorul trebuie să fie imparțial". Nu am fost mereu imparțial, ca să nu lezez „firava noastră opoziție", de altfel intens atacată de presa regimului și de cea național-comunistă, și cu să nu tulbur „fragila noastră democrație", pe care alții nu se sfiesc s-o subminеze. Acum, nu cred că această abținere — ce n-a fost doar a mea — a făcut bine opoziției și democrației. E ultimitor să vezi ce ușor au învățat unii din oamenii noștri politici politicianismul. Chiar înainte de a învăța politica! Și nu mă refer numai la dl. Radu Cîmpeanu.

11. „Și asta în ciuda porcăriilor pe care își permit să le debiteze pe seama sa un slugoi sau altul, un «căcănar» sau altul". E interesant de observat că atacurile împotriva foștilor opozanți sau disidenți au fost în România cele mai murdare și cele mai rapide din tot Estul. Nu se putea ierta celor ciliva care au avut curaj, care nu s-au murdărit sau au reușit să se purifice în plină nebunie comunistă tocmai acest curaj și această puritate. Nici măcar martirii Revoluției n-au scăpat de această tentativă demență de murdărire. Bineînțeles că atacurile cele mai mizerabile au venit tocmai din partea celor mai pătați, mai murdari. Cu cît a mîncat un astfel de „căcănar" mai mult rahat, cu atît a simțit nevoia să-i împroaște mai abitir asupra celorlalți, a celor mai curați decît ei.

12. „Iar cine iubește tirania, liber este s-o suporte!". Această constatare este valabilă și pentru indivizi și pentru popoare. Nu poți face pe cineva liber cu forța, e dreptul fiecăruia — individ sau comunitate — să opteze. În același sens, e adevărat că popoarele își merită conducătorii pe care-i au. Dacă nu sînt impuși cu forța, de o putere străină, de ocupație. Deși — și atunci — e de întrebat dacă nu e mai demn să mori în picioare decît să trăiești în genunchi. Prin urmare, l-am binemeritat pe Ceaușescu, cum merităm actualul **Parlament** și pe președintele din Oltenița. Cînd vom merita altceva, vom avea cu totul altceva. Acum nu mai avem scuza unei forțe străine de ocupație care să ne impună forma de guvernămînt, regimul politic sau conducătorii, cum s-a întîmplat după cel de-al doilea război mondial. Acum sîntem mai degrabă într-o situație foarte asemănătoare cu cea de după primul război. Numai dacă am avea puterea, curajul, înțelepciunea și norocul de atunci.

PROGRAMELE ECONOMICE LA ORA ADEVĂRULUI

AURELIAN CRĂIUȚU

În numărul său din 25 august a.c., **România liberă** a avut inspirata inițiativă de a publica rezultatele unei anchete referitoare la platformele economice ale partidelor politice grupate pe șapte teme majore (reforma proprietății, macrostabilizare și restructurare, reforma prețurilor și a salariilor, protecția socială, bugetul, sistemul bancar, politici fiscale și monetare —, la care ar fi fost, poate, util să se adauge rolul statului, dimensiunea și sfera intervenției sale în economie). La această anchetă au răspuns doar Convenția Democratică (al cărei program integral fusese publicat în același ziar cu o săptămînă mai înainte), F.D.S.N., F.S.N. și P.D.A.R. Refuzul sau omisiunea celorlalte partide de a onora invitația **României libere** se explică, probabil, prin inexistența sau diletantismul programelor lor economice, care, așa cum am avut din plin ocazia să ne dăm seama pînă acum, se rezumă la simple sloganе populiste, calomnii incalificabile sau pseudo-soluții economice (precum „varianta" Cojocaru). Din păcate, slaba calitate a dezbaterilor de idei și, implicit, a ofertei politice (și economice) din actuala campanie electorală are un dublu efect negativ asupra unei părți însemnate a corpului electoral, potențialii alegători fie renunțînd, dezgustați, să mai urmărească diatribele electorale și hotărînd a nu se prezenta la vot, fie complăcîndu-se în a asculta și gusta polemicile indecente, lucru infinit mai ușor decît citirea și compararea programelor economice ale diferitelor partide. În aceste condiții, e posibil ca ancheta **României libere**, care a încercat să pună accentul pe competiția ideilor să nu fi trezit interesul alegătorilor **încă indeciși**, adică tocmai al acelora care ar putea hotărî, prin prezența sau absența lor de la vot, rezultatul final al alegerilor.

Ce ar fi putut reține însă un cititor atent al celor patru platforme economice (C.D.R., F.D.S.N., F.S.N., P.D.A.R.)? Programele economice sînt prin definiție o înlănțuire de principii și enunțuri generale, mai mult sau mai puțin abstracte (cu un caracter mai mult sau mai puțin populist) care nu pot și nici nu-și propun să indice cu maximă exactitate care vor fi măsurile de politică economică în viitor. În plus, lectura unei platforme economice este, în general, departe de a fi factorul decisiv în acordarea viitorului sufragiu, aici intrînd prea adesea și motive emoționale, conjuncturale s.a.m.d. Dincolo de toate acestea însă, parcurgerea — fie și sumară — a celor patru rezumate arată că o voință și o capacitate reală de schimbare în planul politicii economice (și nu numai!) nu rezultă decît din programele **Convenției Democratice** și — **parțial — F.S.N.**, ultimul purtînd însă amintirea și tarele unei guvernări deloc strălucite, care ridică destule semne de întrebare în privința credibilității sale viitoare. Platformele F.D.S.N. și P.D.A.R., expresie desăvîrșită a imobilismului intelectual ce caracterizează toate manifestările lor, rămîn în limitele unor vagi enunțuri generale sau ale unor penibile definiții ce amintesc izbitor trecutele (sau chiar actualele) manuale de economie politică de sorginte pur stalinistă și ignoră fundamentele științei economice (a se vedea spre exemplificare slaba calitate științifică a capitolelor referitoare la buget, sistem bancar sau restructurare, unde nu apare niciodată cuvîntul indezirabil „faliment" și unde autorii își propun să „reducă drastic" simultan inflația și somajul și să oprească recesiunea, ceea ce va revoluționa cu siguranță întreaga teorie economică!). Programul **Convenției**, departe de a fi perfect, este, înainte de toate programul unei forțe politice care are de partea sa și în sînul său voința reală de schimbare ce caracterizează în prezent o parte mult mai mare a electoratului decît la precedentele alegeri de la 20 mai. El își propune ca obiective majore crearea unei „economii de piață cu valori sociale și ecologice", grăbirea privatizării „de adîncime", modernizarea managementului microeconomic, stimularea investițiilor străine și consolidarea și lărgirea legăturilor economice cu Occidentul. Faptul că timp de doi ani și jumătate partidele ce formează acum **Convenția Democratică** nu au participat practic la conducerea economiei, rămînînd într-o poziție pasivă, este în prezent atît un avantaj cît și un dezavantaj. Un **avantaj**, întrucît Convenția are acum autoritatea morală și experiența minimă pentru a prezenta națiunii o alternativă economică (și politică) viabilă, a cărei necesitate societatea o resimte tot mai mult; un **dezavantaj**, întrucît ea va prelua, după toate probabilitățile, gestiunea unei reforme complexe într-un moment dificil, o reformă ce a fost începută și parțial compromisă de partidul ce a cîștigat alegerile din mai 1990 și care în prezent se străduie, fără a reuși pe deplin, să ia un aspect social-democrat rezonabil. Convenției îi va lipsi, probabil, o parte din experiența acumulată de foștii sau actualii demnitari membri ai F.S.N. în gestionarea reformei și mai ales, în capcanele (birocratice, instituționale) ale managementului macroeconomic. F.S.N., în al cărui program economic se poate citi printre rînduri cîte ceva din experiența practică cîștigată în cei doi ani de guvernare, cuprinde oameni (nu neapărat „tehnocrați") ce se mai află încă în posturi-cheie ale politicii economice (Agenția Națională de Privatizare, Departamentul pentru orientarea reformei, Banca Națională, Banca Română de Comerț Exterior etc.), și e destul de greu de imaginat că, în cazul în care va fi însărcinată cu formarea noului cabinet, Convenția va putea renunța dintr-o dată la ei, chiar dacă rezultatele lor sînt în general mediocre. De altfel, lectura paralelă a platformelor economice ale Convenției și F.S.N. atrage atenția prin existența ciudată a unor frapante **similitudini** între ele, mergînd uneori pînă la și mai surprinzătoare formulări **identice**, precum în capitolele referitoare la macrostabilizare și restructurare, reforma prețurilor și a salariilor, politici fiscale și monetare. Este oare aceasta o pură întîmplare, un rapt ideologic condamnabil, sau expresia unei afinități de viziune economică globală? Dificil de spus cu exactitate. Lăsînd pentru moment la o parte a doua ipoteză (nu întru totul irealistă, ba dimpotrivă!), aș fi înclinat să cred că aceste similitudini pot fi explicate și prin faptul că, în momentul de față, diferențele de doctrină între programele partidelor care vor cu adevărat continuarea reformei sînt — sau tind a fi — ocultate, într-o oarecare măsură, de acele probleme-priorități ale momentului (privatizare, restructurare, inflație, somaj, stoparea recesiunii), care, **în aparență**, nu depind esențial de opțiunea pentru neo-liberalism sau social-democrație. Aceasta ar putea atunci explica faptul că atît Convenția cît și F.S.N. își propun deopotrivă atragerea de investiții (străine) pentru încurajarea întreprinderilor mici și mijlocii (optică modernă, întrucît economiile occidentale cuprind în proporție de peste 90% astfel de întreprinderi care sînt motorul lor!), introducerea rapidă a unor proceduri simple și clare care să grăbească restructurarea și declararea falimentului unităților nerentabile sau fără perspective, acomodarea monetară a inflației în condițiile unei politici monetare riguroase care să respecte angajamentele încheiate cu F.M.I. (denunțate de F.D.S.N., P.R.M., P.S.M., P.U.N.R.) Personal, cred că ignorarea deplină sau parțială a principiilor generale care țin de o doctrină economică sau politică anume este pînă la urmă **o iluzie periculoasă**, căci opțiunea pentru o doctrină particulară, cu alte cuvinte pentru un anumit tip de politică fiscală sau monetară, pentru un anumit tip de intervenție a statului în economie (control riguros sau mai puțin riguros al prețurilor pe o anumită perioadă, investiții masive sau reduse în domeniul public) influențează decisiv succesul politicilor de reducere a șomajului sau inflației. Se știe că între programele economice ale partidelor aflate la „stînga", în „centrul" sau la „dreapta" eșichierului politic e normal să existe **diferențe notabile** în privința nivelului impozitelor, taxelor și a politicilor sociale, sau în privința rolului administrației publice și a dimensiunii intervenției statului în economie, împreună cu modalitățile și mijloacele sale concrete (am în vedere aici posibilitatea ca guvernul să pună accentul pentru redresarea economiei fie (1) pe o politică fiscală expansionistă bazată pe sporirea cheltuielilor statului — asistență socială pe scară largă, transferuri, subvenții generoase acordate — și favorizînd un stat activ „maximal" — sau, cum s-a mai spus, un Stat-Providență —, fie (2) pe o politică monetară „discretă", acompaniată de un nivel redus al cheltuielilor publice ale statului și reduceri ale taxelor care, toate, favorizează un stat „minimal". Or, din acest punct de vedere cel puțin, nu există multe diferențe notabile între programele economice ale Convenției și F.S.N., două formațiuni politice ce ar trebui în mod normal să se diferențieze destul de clar în privința viziunii și doctrinei lor politice. Lucrul acesta nu trebuie totuși să ne mire foarte mult, dacă avem în vedere faptul că pe piața politică românească ofertele politice sînt abia în faza de cristalizare (nu există încă o „stîngă" sau un „centru" autentice, remarcă valabilă și pentru „dreapta"!), că însăși Convenția Democratică reunește în sînul ei din motive „strategice" ușor de perceput forțe politice extrem de diverse, de tip creștin-democrat, liberal, social-democrat, partide istorice sau inspirate din recenta filosofie a „anti-politicii" (adică forțe politice care, în Occident, nu s-ar putea niciodată reuni sub o aceeași umbrelă) și că urgențele momentului ne îndreptățesc atenția și interesul mai mult spre chestiunile practice. De aceea, nu s-ar putea spune cu hotărîre că programul (economic) al Convenției este de tip neo-liberal iar cel al F.S.N. de tip social-democrat. Există încă la noi o nepermisă confuzie în privința acestor termeni, multe partide pronunțîndu-se pentru doctrina liberală social-democrată sau pentru economia socială de piață, fără a ști cu adevărat ce înseamnă acestea în realitate. Ultima, confundată frecvent cu social-democrația de tip suedez, a fost revendicată — suprem paradox — pînă și de P.S.M. al lui I. Verdeț, care nu știe cu siguranță faptul că doctrina sa colectivistă și etatistă e funciarmente incompatibilă cu principiile neo- sau ordoliberale ale economiei sociale de piață. În plus, ar fi fost de dorit ca lectura programelor economice să pună în evidență cu claritate cîteva priorități, atît pe termen scurt, cît și pe termen lung, din care să rezulte apoi în mod logic toate celelalte măsuri punctuale de secundă importanță. Nu aceasta este însă cazul celor două programe economice ale Convenției și F.S.N., în care există prea multe detalii și măsuri punctuale puțin relevante ce fac dificilă reperarea priorităților și a viziunii globale subiacente politicii urmărite. Mai mult, măsurile pe termen scurt nu se disting cu claritate de opțiunile strategice majore pe termen lung, dominînd pe alocuri un ciudat amestec de opțiuni mai mult sau mai puțin liberale la care se adaugă o serie de măsuri și instrumente proprii unei economii riguros planificate (un amestec de Stat-Providență, economie planificată și „socialism fiscal").

Dincolo de incertitudinile specifice oricărui moment pre-electoral, nutrim în prezent cu toții speranța că în final Convenția Democratică va cîștiga alegerile și va forma un nou guvern. Nu pot însă să nu recunosc că mă frămîntă în același timp alte două întrebări: va fi oare Convenția capabilă să pună în practică o politică economică eficientă în scurt timp? Și dacă nu aceasta va fi cazul, ce se va întîmpla atunci cu speranțele noastre?

Conferințe de presă

ATENȚIE LA DIVERSIUNI!

Faptul că C.D.R. s-a hotărît să organizeze conferințe de presă săptămînale (în fiecare luni, ora 11,00, la sediul Asociației 21 Decembrie) poate fi un semn că alegerile au intrat în linie dreaptă, cu toate consecințele tensionale și emoționale ce decurg de aici. Spre deosebire de modelul, deja clasicizat, al conferințelor de presă F.S.N., F.D.S.N., P.U.N.R. etc., unde de multe ori, din penurie de evenimente, întîlnirile rămîneau simple monologuri ale purtătorilor de cuvînt, sfîrîind prin lipsa subiectelor, Convenția are avantajul că prin numărul mare de partide și personalități reunite sub simbolul Cheia să beneficieze de o tot atît de mare diversitate de idei și soluții ce au reușit să se cristalizeze într-un mesaj clar și coerent adresat electoratului. Opiniile, de altfel distincte, ale reprezentanților majorității partidelor (Ana Blandiana, Țiu Dumitrescu, Alexandru Popovici, Otto Weber, Dinu Zamfirescu, Vintilă Brătianu, Ilie Păunescu), ce au răspuns la cîte o singură întrebare pe rînd și completîndu-se reciproc (lucru ce a făcut ca la un moment dat discuțiile să treneze) — și-au găsit un numitor comun în enumerarea nemulțumirilor privind desfășurarea de pînă acum a campaniei electorale.

Domnul Ilie Păunescu a precizat că președintele Iliescu a încălcat pentru a nu știu cîta oară legile și Constituția țării, pe de o parte neprezentîndu-se la ședința birourilor reunite, pe de alta depunîndu-și candidatura și pentru Senat, pe listele F.D.S.N.-ului, prin aceasta contravenind Constituției ce interzice unui candidat la președinție să fie membru al vreunui partid. Obiecțiile au vizat și afișul electoral al d-lui I. Iliescu ce depășește în dimensiuni (aprox. 1 m²) limitele impuse de lege (30 × 50 cm), ca și hotărîrea de a structura emisiunile electorale în forme neatractive, de natură să plictisească publicul.

O problemă controversată a fost cea a listelor de candidați pentru Cameră și Senat, unde, conform unui articol apărut în Expres, „țărăniștii și-ar fi adjudecat prin manevre de culise un număr foarte mare de locuri". Recunoscînd că „listele sînt imperfecte" și, așa cum era de așteptat, dat fiind orgoliul fiecărui partid, negocierea a creat unele probleme, domnul Alexandru Popovici a spus că „în fond nu contează dacă un partid are trei sau patru deputați în plus, din moment ce toți luptăm pentru același program". Continuînd ideea, domnul Țiu Dumitrescu a anunțat că va prezenta în fața Biroului Convenției unele „nemulțumiri în ce privește calitatea unor candidați. Vom solicita ca acești candidați să-și ceară dosarul de la Securitate și să dea o declarație în scris prin care să se oblige ca, în cazul în care vor fi descoperiți ca foști colaboratori ai Securității, să-și dea imediat demisia din funcția de senator sau deputat". Un lucru a reieșit însă clar: „competența pentru calitatea candidaților revine fiecărui partid în parte" a subliniat d-na Ana Blandiana, ce într-un fel și-a exprimat regretul că nu a fost acceptată (din cauza timpului prea scurt) ideea Alianței Civice de a se folosi și în acest caz același procedeu ca și pentru stabilirea candidatului la președinție.

Răspunzînd unor întrebări privind statutul „Noului Partid Liberal", directorul campaniei electorale a precizat că astăzi va fi luată în discuție primirea acestui partid în Convenție, probabil cu același statut ca și U.D.M.R., dar că în nici un caz acesta nu poate fi considerat „un partid disident al P.N.L.". În ce privește o alianță de guvernare cu P.N.L. — aripa Cîmpeanu — idee lansată de această formațiune politică —, „ei trebuie ca mai întîi să depășească pragul de 3% și abia după aceea să înceapă tratativele". Iar cu F.S.N. „este imposibilă o alianță și nu s-au purtat negocieri" — a răspuns d-l Păunescu la o întrebare adresată de unul dintre ziariștii de la Azi.

Convins fiind că Ion Iliescu „nu va părăsi puterea de bună voie", d-l Țiu Dumitrescu a încheiat cerînd presei „să fie pe față" în fața eventualelor diversiuni ce, mai mult ca sigur, se pregătesc.

Scurtă, la obiect și densă în idei, conferința de presă a Convenției, prima din șirul celor patru care vor urma, este o inițiativă ce merită salutată.

ANDREEA PORA

U.D.M.R.:

Speranța schimbării

Cînd ziaristul de la **Dimineața** s-a ridicat să-și pună întrebările și a comunicat de la ce publicație vine, a zîmbit cu o undă de timiditate: era evident că toți cei aflați la sediul U.D.M.R. din str. Hercrăstrău nr. 13, pentru conferința de presă din 27 august, știau ce și pe cine reprezintă. În acest context, conferința a fost legată, strict, de cele două tipuri de manifestări asupra cărora a ținut să facă declarații U.D.M.R.: congresele de la Budapesta și campania electorală. Au participat: Domokos Géza (președinte), Tokay György (deputat), Mózes Pál (directorul Campaniei Electorale), Czédly József (director economic, membru al BEC), Niculescu Toni (referent politic). Domokos Géza a făcut o trecere în revistă a situațiilor și interpretărilor: U.D.M.R. consideră benefică participarea delegației sale la Budapesta, pentru că a dezamorsat tensiunile create în jurul acestui eveniment; s-a încercat folosirea sentimentelor național-extremiste în scop electoral: demagogia nu se uită, din păcate, așa ușor, pentru că pune în mișcare stări iraționale, emoții, care se sedimentează și pot răbufni după un timp; atitudinea oficialităților române a trezit din nou surpriză: d-nul Adrian Năstase a invitat reprezentanți ai statelor implicate în procesul C.S.C.E., solicitînd sprijin pentru obținerea moderației din partea guvernului maghiar, deși cu puțin timp înainte fusese exprimată o poziție foarte clară, în acest sens; se încearcă în continuare manipularea opiniei publice, dovadă speculațiile făcute la televiziune și în presă cu privire la reuniunile de la Budapesta: este nefirească această solicitare, făcută tot timpul U.D.M.R.-ului, de a face declarații de loialitate; atitudinea unei organizații se vede în primul rînd din documente.

Ceilalți participanți s-au concentrat pe aspectele campaniei electorale. Cam jumătate din candidați nu fac parte din actualul Parlament. Listele cuprind ingineri (26% Senat, 30% Camera Deputaților), profesori (20%, respectiv 15%), juriști (16%, respectiv 10%), medici (14% respectiv 10%), economiști, tehnicieni, scriitori și jurnaliști etc. Completarea listelor nu a fost lipsită de dificultăți, între filialele și conducerea din București — vezi cazul județului Harghita —, dovadă că U.D.M.R. — s-a comentat — nu este o armată care mărșăluiește într-o bine definită direcție. În legătură cu eventuala participare la guvern, U.D.M.R. va solicita: un proiect pentru modificarea unor articole din Constituție, privind drepturile minorităților; crearea unui Minister al Minorităților.

În privința schimbărilor, reprezentanții maghiarilor din România se arată optimiști. Există deja suficiente categorii sociale interesate de democrație. Atît pentru oamenii politici din țară cît și pentru cei din Occident este evident că violarea principiilor democratice nu poate decît să coste România. **(A.G.)**

Către

CONDUCEREA REVISTEI „22"

Alăturat vă înaintăm, în copie, scrisoarea adresată domnului THEODOR STOLOJAN, prim-ministru al Guvernului, cu rugămintea de a interveni și dvs., prin mijloacele ce vă stau la îndemînă, pe lîngă domnia sa, în vederea aplanării stării de conflict din județul Satu Mare, în sensul ca Guvernul să renunțe la măsurile de represiune la care îi supune pe unii lideri politici ai județului aflați în opoziție, prin reprezentantul legal în teritoriu, d-l Cornel Morar, prefect.

Vă reamintim că nici pînă astăzi în județul Satu Mare, alegerile locale nu au fost finalizate. Consiliul județean nu a putut fi constituit ca urmare a boicotării prin neprezentare la ședința de constituire, de trei ori consecutiv, de către consilierii F.S.N., P.U.N.R., P.D.A.R. și P.N.L. (în număr de 15 din totalul de 30).

În repetate rînduri am solicitat Guvernului să treacă la aplicarea prevederilor art. 35 alin. 2 din Legea nr. 69 1991 privind administrația publică locală, în sensul de a-i demite din funcția de consilier pe cei care, cu rea-credință, boicotează constituirea consiliului județean și organizarea de noi alegeri pe locurile rămase vacante. Solicitările noastre au rămas fără efect.

GHEORGHE TODUȚ
în numele partidelor semnatare.

Stimate domnule prim-ministru,

Motivul care a determinat filialele județene ale partidelor semnatare să se adreseze pe această cale Guvernului României este generat de anumite aspecte nefavorabile ale vieții sociale și publice, care sînt în măsură să creeze o atmosferă tensionată în spațiul județului Satu Mare.

Intervenția noastră se vrea un demers bine intenționat, avînd ca scop eliminarea unor surse de încordare ocazionate de anumite acțiuni ale Prefecturii județene în situația specială în care ne găsim datorită neconstituirii consiliului județean.

În condițiile în care aceste manifestări nu vor fi eliminate, rezonanța lor negativă se va repercuta asupra Guvernului care, dintr-un motiv sau altul, a omis să supravegheze suficient pe reprezentanții săi în teritoriu.

Predarea pîrghiilor administrației locale către noul consiliu legal ales provoacă la nivelul județului o stare de dezinteres și nepăsare, precum și tentative vindicative la adresa acelora care se preconizează a fi aleși în fruntea administrației județului.

Dintre faptele de mare notorietate amintim: neaplicarea generalizată a Legii Fondului Funciar ce riscă să producă efecte necontrolabile, ca de exemplu în comuna Călinești-Oaș, unde locuitorii amenință cu deschiderea ecluzelor barajului lacului de acumulare; lipsa de inițiativă și interes în rezolvarea unor probleme sociale și economice ce se reflectă în procentajul, probabil cel mai ridicat, al șomajului pe țară, în criza acută de locuințe, în starea deplorabilă a drumurilor județene, în dificultățile pe care le întîmpină unitățile economice de interes județean, ca urmare a imposibilității conlucrării acestora cu organul legal ales al administrației județene.

Ca expresie a atitudinii abuzive a domnului prefect Cornel Morar amintim tentativa repetată a acestuia de a desface contractul de muncă al d-lui Ioan Chiș, consilier județean ales din partea P.N.L.-A.T., actualmente șef serviciu al administrației locale în cadrul Prefecturii. Împrejurarea că această inițiativă a domnului prefect s-a produs numai cînd se prevedea alegerea domnului Ioan Chiș în funcția de președinte al viitorului consiliu județean este de natură să argumenteze motivația gestului.

Credem că asemenea acte împietează asupra rolului și atribuțiilor organelor de stat, asupra voinței Guvernului care dorește crearea unei atmosfere adecvate în cel mai înalt grad, a necesității desfășurării unor alegeri libere și corecte în perioada ce urmează.

Conducerile filialelor partidelor semnatare vă roagă, stimate domnule prim-ministru, să întreprindeți măsurile necesare pentru normalizarea situației din județul Satu Mare prin cercetarea deficiențelor pe care vi le-am semnalat și printr-o susținere hotărîtă în continuare a inițiativei legislative care să ducă la deblocarea actualei crize politice locale.

Semnează președinții filialelor locale ale următoarelor partide: **Partidul Alianței Civice, Partidul Social Democrat Român, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România, Partidul Național Liberal — Convenția Democratică, Partidul Național Liberal — Aripa Tînără.**

ÎNTRE EMOȚIONAL ȘI... ILEGAL

S-a terminat ședința **ordinară** a Judecătoriei Sectorului 4 București (19.08.1992), privitoare la cazul d-lui Zvezdomir Marinov-Hadjiev, prezidată de d-na președintă Sofica Dumitrașcu. Am zis „ordinară" în ambele sensuri: și în propriu și la figurat. Dacă, pînă-n prezent, d-na Dumitrașcu ne-a obișnuit în ședințele cu Zvezdomir cu tonul său de plutonier-major de jandarmi, acum a apărut cu „o față mai umană", conducînd ședința aproape profesionist, dar și (culmea!) cerebral! În plin plen al ședinței însă, procurorul desemnat, la apariția arestatului Zvezdomir Marinov-Hadjiev, a fost (brusc) schimbat cu însuși procurorul șef adjunct, domnul Dan Cazacu. Acest interes aparte pe care-l poartă d-l Cazacu pentru un „pîrlit de escroc", ce a încercat să „omoare" populația Bucureștiului cu ceaiuri de codița-șoricelului, m-a impresionat în mod deosebit. A confundat oare d-l Cazacu nevinovata plantă cu... șoricioaica? Nu e exclus! Doar e avocatul acuzării și nu biolog. Dar de aici și pînă la a-l prezenta pe arestat ca un potențial pericol social, ca pe un om care deține substanțe toxice și armament pentru distrugere în masă a populației e mult prea mult. Nu înțeleg nici atitudinea organelor Ministerului de Justiție (în speță, paza Jilavei) cînd fac afirmații precum cea a d-lui Moraru: „Dacă Marinov nu va primi pachetul e pentru că nu vreau EU!". Cum vi se pare? Mie — îngrijorător!!! Arestatul bătut în circa poliției! I se suflă jăratecul țigării în ochi atunci cînd e chemat la vizeta celulei. Apar în presă (cu lux de amănunte) **toate** lucrurile ce au fost trimise lui Marinov **în mod legal** prin pachete. Faptul că nu avem asemenea liste cu pachetele ce sînt aduse zilnic de rudele ex-cepeexiștilor trebuie considerat ca o scăpare a „presei libere" sau „secret de stat"? Dizgrația în care a intrat dl. Marinov se datorează refuzului său **categoric** de a se alătura grupului cepex-ului (care huzurește în Jilava) sau a faptului că „teroriștii" prinși de domnia sa în zilele fierbinți ale lui Decembrie ar ar fi astăzi „colonei"? E nevoie pentru o instituție și de personal calificat, cu tradiția juridică recunoscută și pe plan internațional, chiar de aproape un an, ca să stabilească vinovăția unui banal „escroc" care vinde ceaiuri fără autorizație? La sfîrșit, în mod **tendențios**, s-a citit lista martorilor lui Marinov, aflați în sală, consemnîndu-se acest lucru ca „ilegal", fără să fi fost preveniți, încă de la începutul ședinței, că nu au voie să stea în sală. Se crede că toți cei ce se află în sălile tribunalelor în timpul ședințelor sînt foști pușcăriași și **trebuie** să știe toate regulile? De ce nu s-a citit și lista martorilor acuzării, care **la toate ședințele** au fost în sală?...

Bietul avocat al lui Marinov! Un profesionist de clasă și un „bonom", acesta a prezentat și cererea de a se putea face cercetări cu punerea în libertate a arestatului. Răspunsul d-lui Cazacu e o dovadă certă că acesta nu are nici un respect pentru colegul său de breaslă, iar din punct de vedere al speciei — sigur nu face parte din cea a lui Marinov.

Următoarea audiere — 14 octombrie! E după 27 septembrie! Dacă va cîștiga Convenția — același complet de judecată va ține, probabil, o pledoarie de înalt profesionalism, plină de umanism și chiar de revoltă față de modul cum a fost tărîgănat acest proces „banal". Dacă nu...

VLAD PERCEAC

VALERIU MLADIN
– Fire Eoters, 1991

RIDENDO CASTIGAT MORES

SORIN PSATTA

V-ați întrebat vreodată cam câți studenți sînt astăzi în România ? Pe micul ecran, în Piața Universității, păreau foarte mulți nu-i așa ? Fiți liniștiți, cu televizorul s-a mințit poporul ! În realitate dacă ar fi să credem statisticile (evident, pe cele post-revoluționare), din acest punct de vedere, într-un clasament ce cuprinde 24 de țări europene, România se plasează pe un glorios loc... ultim. Este adevărat, în acest clasament nu figurează și eterna noastră rivală, Albania, dești n-aș băga mîna în foc că lucrul acesta ne dezavantajează.

Deci, la fiecare 126 de români veți întîlni pe aceste meleaguri un student, pe cînd, dacă ați fi în Finlanda (ehe !) ați număra doar 33 de finlandezi pentru a găsi un student, în Olanda (ehehe !) doar 35 de olandezi, iar în Germania (ehehehe !) vreo 36, de nemți, bineînțeles. Dînd o raită mai pe-aproape veți constata, poate surprinși, în Bulgaria, un student la fiecare 60 de persoane, în Polonia unul la 76, iar în Ungaria, unul la 106.

Bun, și ce-i cu asta ?! va putea exclama un cititor răuvoitor. Noi mancim, noi nu studentim ! În situația aceasta, de maximă probabilitate (că cititori răuvoitori, slavă Domnului, avem) dați-mi voie să citez : „Chiar și în condițiile ipotetice în care populația nu s-ar mări, iar nivelul indicatorului nu ar mai crește în celelalte țări, României i-ar trebui o creștere de 86% a numărului de studenți pentru a ajunge la nivelul țărilor foste socialiste, de 2,5 ori pentru a ajunge la nivelul mediu european și de 3,5 ori pentru a ajunge la nivelul mediu al orînduirilor zece țări".

Și acum, să reglăm puțin tirul. V-ați întrebat vreodată, cîți studenți sînt în România, comparativ cu întreaga populație în vîrstă de, să zicem, 20—24 de ani ? Cu alte cuvinte, cîți dintre tineri sînt „studioși" pe aceste meleaguri ? (aviz amatorilor !)

Păi, de exemplu, în anul școlar 1989—'90 să tot fi avut vreo 8,62%. Și iar citez : „De notat că dacă s-ar fi luat ca bază de calcul populația în vîrstă de 18—22 de ani, rata brută ar fi fost de 7,51%" (probabil că ați sesizat că discutăm aici despre rata brută de cuprindere în nivelul terțiar, adică universitar).

Bine, să vedem cum stăm și la acest indicator. Tot prin Finlanda (cu 40,1%), Norvegia (cu 35%) sau Franța (34,5%) va trebui să mergeți dacă doriți să studiați fenomenul la vîrf. Cît despre ultimul loc, el ne aparține detașat și poate doar faptul că Ungaria (cu 14,8%) este penultima ar mai putea fi o consolare pentru unii dintre noi.

Noroc că este vorba doar de un clasament european, altfel ați fi aflat și că S.U.A. are o rată brută de 60%, Canada „doar" 58,2%, fiind urmate de „țările (în special sud-americane) care depun eforturi deosebite pentru dezvoltarea lor : Uruguay (42%), Ecuador Panama și Venezuela (27—30%)". Ceea ce, pe acest blînd spațiu mioritic, se pare că încă nu este cazul.

Altfel, învățămîntul universitar românesc înflorește pe zi ce trece. Cel mai bine se pare că o duc cele peste 30 de universități particulare, pe tulpina fiecăreia îmbobocind periodic, o puzderie de rectori, prorectori, decani, prodecani, profesori universitari, șefi de lucrări, conferențiari, lectori, asistenți, preparatori, laboranți, tehnicieni, electricieni, portari, îngrijitori și alt personal administrativ. Întrucît sînt create cu statut de societăți comerciale, Ministerul Învățămîntului și Științei le ignoră suveran. Pînă cînd se va pune în mișcare și mult așteptata Comisie de acreditare nu este exclus să se înregistreze și un Ministru particular al învățămîntului.

Oricum, taxele substanțiale încasate de universitățile particulare au dat de gîndit inițiatorilor universitare de stat, ce meditează la ele ca la o soluție pentru completarea alocațiilor bugetare tot mai restrînse.

De altfel, cînd constați că, în 1989, în România fiecare student costa statul 12 990 lei, iar în 1987, țările Comunității Europene alocau pentru fiecare student aproximativ 4 000 de dolari, îți cam vine să te întrebi dacă prin student se înțelege același lucru aici și dincolo. Ca să nu mai vorbim de costul unui inginer la noi sau aiurea. Vorba unui profesor olandez : „Domnule, aici, în România, ori aveați numai genii prin facultățile tehnice, ori calitatea învățămîntului universitar era foarte slabă".

Dar ce-a fost a fost ! Important este, nu-i așa, ce facem de-acum încolo. Păi da, numai că trebuie să vă amintesc niște vorbe mari, și anume că ne aflăm într-un vid. Legislativ. Iar un învățămînt în lipsa unei legi proprii nu poate exista decît într-o manieră haotică, neeficientă, primitivă. Cele 7 sau 8 variante ale acestei legi, dezbătute pînă acum, dau cont de importanța ei. Din nefericire, se pare că, pe măsură ce se înmulțeau variantele legii, descrestea numărul celor ce participau la redactarea ei, astfel încît, dacă la prima variantă au colaborat ministere, instituții de învățămînt și de cercetare, sindicate precum și membri ai legislativului, pe ultima, aflată pe masa Parlamentului, o cunosc doar cîțiva dintre membrii acestuia, precum și, nu s-ar fi putut altfel, rude și bune cunoștințe de-ale lor.

Dar, nu-i nimic, se apropie o nouă serie de alegeri libere și apoi nu vom mai avea decît să conlucrăm, într-un mod democratic și echilibrat și la întocmirea acestei legi atît de necesare.

La sfîrșit, îmi tot vin în minte cuvintele unui patron neamț, cu mașină ultimul tip, vilă cu piscină și cont cu multe zerouri în bancă, patron ce-mi spunea, apropo de țărișoara noastră : „Vă invidiez nespus, voi aveți viitorul în față, aveți (aproape) totul de cucerit, pe cînd noi..." Voi, ce ? am vrut să-l întreb, dar n-am mai făcut-o...

Ca bibliografie s-au consultat :

— Dr. A. Novak — **Evaluarea calității serviciilor sociale — învățămînt și asistență medicală** — CIDE, București, 1992

— Jos B.J. Koelman — **Funding of Higher Education. Presentation summery**, World Bank workshop, Bucharest, 1992

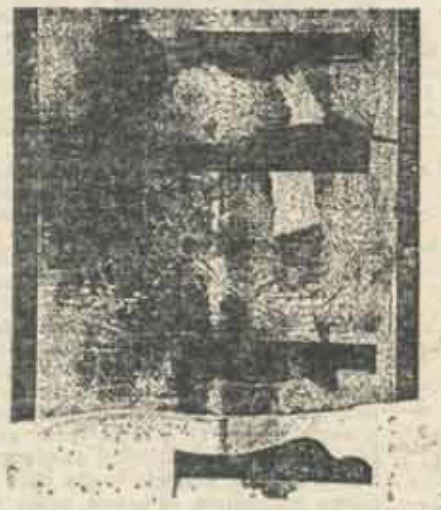

NICOLAE ONUCSAN
— Waiting plan, 1986

Acest număr este ilustrat cu reproduceri din catalogul expoziției ART ROMANES — obra actual damunt paper, Barcelona, septembrie-octombrie a.c.

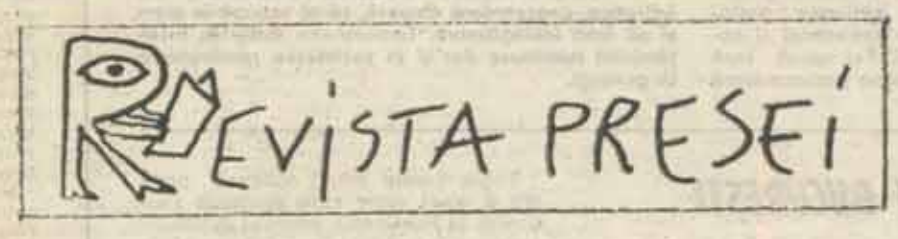

● **„Alegerile generale trebuie să demonstreze angajarea guvernului de a sprijini reformele democratice. În timp ce reformele promițătoare făcute înainte de alegerile locale au contribuit substanțial la îmbunătățirea relațiilor româno-americane, aminarea alegerilor generale și virtuala interzicere a observatorilor naționali au constituit un pas înapoi în privința încrederii acordate... Mai sînt și alte probleme serioase : distribuirea echitabilă a resurselor pentru campania electorală și existența unui sistem de prefecți care conferă putere excesivă unor oficialități ereditare la nivel central. Reporterii independenți sînt în continuare supuși molestărilor și, în mod arbitrar, le sînt refuzate privilegiile presei. În ceea ce privește controlul civil asupra S.R.I., s-au realizat progrese limitate în vederea punerii acestei agenții sub un control civil adecvat și a reperării legăturilor cu fosta Securitate. De fapt, privim recenta numire a lui Ion Talpeș — unul dintre foștii dvs. consilieri care a avut legături strînse cu Securitatea — într-o funcție S.R.I., drept un serios recul. Mai mult, credem că Guvernul României trebuie să se distanțeze în mod adecvat de entitățile extremiste susținute de S.R.I., cum ar fi antimaghiara «Vatra Românească» și publicațiile antisemite ca «România Mare» și «Europa»."**

Citatele provin din Scrisoarea unor membri ai Congresului S.U.A. adresată președintelui Ion Iliescu, publicată și comentată de presa acestei săptămîni. Și de Tineretul liber (25 august), a cărui coerență la acest capitol e greu de sesizat, de vreme ce, alături de respectiva scrisoare în care sînt enumerate condițiile favorizante pentru acordarea clauzei (alegeri libere, sprijinirea statutului presei independente, punerea sub control civil adecvat a S.R.I., respectarea drepturilor minorităților), o notă a lui Marius Stoian avertizează cititorii : Clauza se află în mîna ungurilor ! **Tot pe linia alarmei antimaghiare se așază și titlul unui alt articol al lui Marius Stoian** — Conferința Mondială Transilvăneană s-a terminat. Politica revizionistă continuă (același număr din Tineretul liber) **despre recentele întîlniri de la Budapesta pe care, dimpotrivă, presa independentă le-a considerat drept un progres în relațiile româno-maghiare.**

● **Conluz este și editorialul dedicat problemei clauzei de către** Adevărul **(29 august), sub semnătura lui Dumitru Tinu. Clauza, refuzată de Ceaușescu „cu dispreț", „n-a fost mare lucru", și „fireste că pînă la urmă ea ne va fi acordată". Principalul obstacol nu l-ar constitui „înaintarea greoaie a României spre o societate și un sistem de guvernare democratice" (pe care, de altfel, editorialistul Adevărului o și recunoaște, cîteva paragrafe mai departe), ci lobby-ul antiromânesc din Congresul american, „alimentat periodic de către unii concetățeni ai noștri". Se vede că acestia sînt de vină de lipsa unui control civil asupra S.R.I.-ului, așa cum, de molestarea reporterilor independenți ar fi vinovat doar guvernul care nu face reduceri la transportul poștal de presă, nu și președintele Ion Iliescu (adresantul scrisorii). Deși Dumitru Tinu ar trebui să știe despre incidentul de la Constanța în care președintele Iliescu a dat o mînă de ajutor gărzii sale personale.**

● **Remarcăm, în schimb, cu interes, în numărul mai sus-amintit al** Tineretului liber, **documentarul semnat de Ioan Lascu despre rezistența în munți (Grupul de la Arnota) și inițiativa aceluiași de a trece în revistă viața politică „din teritoriu" (chiar dacă scena politică pitești eană se arată insuficient de animată în preajma alegerilor). Pentru că de votat se va vota în toată țara, nu doar în capitală ; iar la televizor și la conferințele de presă, partidele își arată numai hainele de duminică. Nu poți însă să treci prin Pitești, așa cum a trecut într-o duminică Ioan Lascu, fără să dai, într-un fel sau altul, de prefectul Ion Cîrstoiu, cunoscut deja publicului prin abuzurile făcute în comuna Nucșoara în aplicarea Legii fondului funciar, pentru a-i dezavantaja pe foștii luptători anticomuniști, etichetați drept „legionari fasciști". Mai puțin cunoscută este activitatea sa dinainte de a fi prefect al județului Argeș, și doar director la Întreprinderea de Transporturi Auto din Găești-Cîmpulung. Autobuzele Întreprinderii deserveau bazinul minier și, cu ele, „la cererea sindicatelor", minerii au descins în capitală pe 14 iunie '90, escortați pe drum de notabilități F.S.N., chiar și de „fete" de la sediul din Pitești. Nu toate coincidențele sînt întîmplări, se știe. E o simplă coincidență că după mineriadă Ion Cîrstoiu a devenit prefect de Argeș, în locul unui fost procuror și fost prefect, Olteanu, „deochiat" în ochii piteștenilor pentru vila reconstruită, repede după revoluție, pe Bul. Republicii 70 ? Pitești ul e un oraș foarte apropiat de capitală. Au existat foști activiști P.C.R., trecuți la F.S.N., care au „întovărășit" cu mașinile proprii autobuzele minerilor și la întoarcerea în Pitești, înainte ca mineriada să fie unanim taxată drept reprobabilă, au apucat să se laude că „au bătut de i-au durut mîinile". Din memoria ultimilor doi ani și jumătate ai orașului ar trebui scoase la iveală incidentele de acest gen, pînă nu se uită. Pentru că locuitorii Piteștiului au aflat, de pildă, doar din cărți și din presă că în perimetrul lor s-o aflat cîndva o închisoare celebră prin ororile comise. Pentru viitoarele alegeri, C.D.R. propune ca senator de Argeș pe Alexandru Paleologu (P.A.C.).**

● **Tot o scrisoare,** publicată în Românul **de generalul-maior Lucian Culda, care protesta pentru desființarea funcției sale de secretar de stat al D.I.S.C., acuzîndu-l pe ministrul apărării, Niculae Spiroiu, a animat majoritatea publicațiilor. Ele au fost alimentate cu alte scrisori, cu documente și mărturii în care se cerea demisia lui L. Culda** (Tineretul liber) **sau se relata cum ofițeri meritoși au fost pe nedrept pedepsiți de el** (Evenimentul zilei). **În subsolul documentelor se puteau întrezări momente rămase misterioase din istoria de doi ani și jumătate a armatei (episodul N. Militaru/V.A. Stănculescu, participarea lui Ion Iliescu la numirea ministrului apărării, dizolvarea C.A.D.A., încercările de a transforma armata într-o instituție apolitică etc.). Fără elucidarea misterelor, însă, totul s-a cantonat într-o problemă banală a setei de putere. Epilogul ni-l relatează** România liberă **(29 august '92), după anunțul Biroului de presă al armatei : generalul-maior Lucian Culda, apropiat cercurilor politice conservatoare, a fost destituit și trecut în rezervă. Și aceasta, în ciuda opiniei sale, la unison cu cea a ministrului apărării, Niculae Spiroiu, cum că în armată nu există stări conflictuale, de genul celor care au animat partidele politice — așa cum a încercat să ne convingă** Adevărul **(29 august).**

● **Remarcăm aspectul dinamic al** României libere **din ultima săptămînă, articolele scurte și pregnante, aspectul grafic mult îmbunătățit, titlurile incitante, dar își păstrează sobrietatea. Informația electorală este preponderentă, așa cum se și cuvine în această lună. Instantanee luate celor 6 candidați la președinție dau definiții inspirate (și exacte, considerăm și noi) pentru ghidarea electoratului : Ion Iliescu — reprezintă** continuitatea sistemului comunist ; Ioan Mînzatu — **reprezintă** conjunctura ; Mircea Druc — **reprezintă** regăsirea ; Gheorghe Funar — **reprezintă** naționalismul ; Caius Traian Dragomir — **reprezintă** adaptarea ; Emil Constantinescu — **reprezintă** schimbarea. **Din același număr remarcăm și interesantul serial Constanța : Rechini cu trese pe epoleți, realizat de Gabriela Anghel și Tudor Arteniu, despre ofițerii de poliție și S.R.I. implicați în „filiera benzinei".**

● **În loc să adune la vreme semnătură pentru ca directorul lor onorific să prezideze România cu aceleași rezultate ce care prezidează și Uniunea Scriitorilor, colegii de la** Academia Cațavencu **se străduiesc de mai multă vreme să facă publicitate revistei „22" (atît cît le permite tirajul și umorul pe cît de ieftin, pe atît de cîrnit, din niște note întortocheate). S-o facă, în continuare, numai că e greu, într-adevăr, să pui în acord eseul și cuplet. Dacă vor, totuși, să se apuce și de gazetărie, îl sfătuim pe colegii de la** Academia Cațavencu **să se refere la propria lor istorie, de la „Societatea Casandra" — care a concurat Rodipetul în sabotarea presei independente —, pînă la modul în care au aferizat într-o bună zi în Casa Vernescu (sediul Uniunii Scriitorilor), deși nu au nici o atingere cu literatura.**

● **Inițiativă lăudabilă, SOTI aduce la fața telespectatorilor țînăra generație din P.N.T.C.D., F.S.N., F.D.S.N., P.R.M. și P.A.C. Două lucruri ne-au nedumerit însă : respectul deosebit arătat de redactor reprezentantului P.R.M. (singurul despre care a spus că : „ne face onoarea să participe"), pe care îl trecem pe seama unei stîngăcii de moment și prezența lui Ștefan Radof (P.A.C.), discordant prin deceniile care îl despărțeau de conlocutorii săi (în ciuda faptului că era singurul încălțat în adidași). Și aici tot despre o stîngăcie trebuie să fie vorba — o stîngăcie a imaginii publice a P.A.C., care de altfel numără destui membri tineri și foarte tineri.**

GABRIELA ADAMEȘTEANU

TRANZIȚIA ÎN ÎNVĂ

DIN PRAG

MIHAI ZAMFIR

In perioada de după decembrie '89, învățămintul superior – zonă a învățămintului pe care o cunosc mai bine și în reorganizarea căreia am fost implicat direct – a putut oferi exemplul perfect de microsistem intens evolutiv încadrat unui macrosistem mai degrabă somnolent. Și faptul nu trebuie să ne mire, e un adevăr curent al oricărei revoluții : poate că specificul societății românești postdecembriste o fost dat tocmai de remarcabila dezvoltare a unor domenii pe fondul lincezelii sau dezorientării celorlalte. Au căpătat proeminență, descătușindu-se, cu deosebire ariile spirituale – presa, cultura, politica la nivelul principiilor, relațiile cu exteriorul etc. ; în acest context, și învățămintul. El a făcut parte evident dintre acele sectoare ale societății pentru care existau, latent și mental, proiecte foarte clare în multe conștiințe individuale. N-a fost vorba decît de o traducere in actu a ceea ce majoritatea conștiințelor individuale de bună calitate gîndiseră de multă vreme.

Ar fi fastidioasă și ar suna în cele din urmă extrem de vetust o prezentare detaliată a schimbărilor, pe drept cuvînt structurale, suferite de școala superioară românească. E de ajuns să spunem că ea a fost reformulată pe principiile europene general admise, că numărul studenților intrați în anul I de studii aproape s-a triplat, că au fost create nenumărate universități, facultăți și secții noi în întreaga țară, că spiritul cu adevărat novator s-a exprimat prin crearea a sute de noi specializări, că au fost atrase în învățămîntul superior personalități ținute în mod intenționat departe de școală, că profesorii își fac meseria și nimic altceva, fiind normați după criterii internaționale și fiind plătiți, oricum, mult mai bine decît în trecut. Să mai adăugăm că atît profesorii, cît și studenții, circulă azi alegru în străinătate, că se profită de toate bursele și subvențiile ce ne sînt acordate și că, în plan general, a fost reluat contactul cu comunitatea universitară și științifică internațională. O precizare se impune : toate acestea s-au desfășurat pe fondul unei crize economice grave, în condițiile cînd bani au fost extrem de puțini, dar cînd învățămîntului i s-a creat totuși o situație privilegiată în ansamblul societății. O situație privilegiată la care aspira și la care avea dreptul de multă vreme.

Din nefericire, un microsistem nu poate funcționa la nesfîrșit bine, ori măcar acceptabil, într-un macrosistem deficitar. Ce s-a întîmplat în ultimii doi ani și jumătate în domeniul învățămîntului, culturii, presei etc., poate servi drept argument peremptoriu pentru acest trist adevăr. Pînă la urmă, deficiențele din cadrul organizării generale nu au putut să nu blocheze și evoluția învățămîntului propriu-zis.

Pentru a mă limita la învățămîntul superior, trebuie să observ că această operațiune tectonică de reclădire a școlii superioare românești a trebuit făcută din mers (ceea ce era previzibil) și realizată în cea mai mare parte cu vechiul personal administrativ (ceea ce nu era de prevăzut). După o dezorientare trecătoare și după o spaimă explicabilă ce a durat cîteva luni de zile – luni în care au fost, de altfel, și luate o mare parte din măsurile esențiale – vechea administrație s-a regrupat, a început să opună rezistență, pentru a trece apoi la contraofensivă. Interesele structurii administrative a învățămîntului erau prea intim legate de sistemul existent înainte de decembrie 1989 și de aceea inițiativele cu adevărat reformatoare au fost de multe ori blocate la diferite nivele ale piramidei executante ; blocate deseori nu în urma unei înțelegeri prealabile sau a unei rezistențe organizate, ci blocate instinctiv, din simplul simț de conservare al componentelor ei. Întrucît personalul ce conduce și reglementează învățămîntul n-a fost înlocuit decît într-o proporție extrem de redusă, acțiunea acestui personal pe termen lung nu se poate să nu se observe. E pînă la urmă o iluzie, dacă nu un nonsens flagrant să încerci reformarea din temelii a unui sistem, slujindu-te de oamenii care au reprezentat ani la rînd structura de rezistență a acestui sistem.

Nu știu ce dimensiune a avut acțiunea parlamentară în cadrul altor zone ale economiei și societății noastre din ultimii doi ani. Pot spune însă că, la nivelul învățămîntului, acțiunea parlamentară a fost aceea a unei frîne constante, a unei tergiversări programate. În domeniul școlii, toată lumea crede că se pricepe ; cel din urmă deputat sau senator, care a terminat cu greu facultatea la fără-frecvență sau care are un nepot în clasa a V-a se consideră – odată urcat la tribuna parlamentului – specialist în probleme de învățămînt. În probleme de finanțe sau în probleme de amenajarea teritoriului ar fi mai greu, dar în învățămînt... Și așa s-a făcut că fiecare proiect de lege trimis spre analiză comisiilor parlamentare s-a întors la Minister sub o formă net inferioară celei avute inițial ; așa s-a făcut că legea esențială a școlii superioare românești, Legea autonomiei universitare, a fost respinsă în comisiile specializate ale Parlamentului chiar înainte de a fi luată în discuție în plen ; așa s-a făcut că proiectul Legii învățămîntului doarme de aproape un an prin dosarele forurilor noastre legislative, deși textul ei a ajuns o palidă caricatură a ceea ce fusese inițial. Contribuția palpabilă a Parlamentului nostru în domeniul învățămîntului s-a manifestat – ca să spunem așa, activ – într-un singur mod : prin zeci de mii de telefoane adresate serviciilor din Ministerul Învățămîntului și Științei pentru rezolvarea favorabilă a situației verilor, nurorilor, fiilor, nepoților, finilor, cumetrilor și, în general, tuturor cunoștințelor ce aveau o cît de mică relație cu parlamentarul solicitant discret.

În aceste condiții, munca de uzură reprezentată de înfruntarea dintre spiritul reformator și spiritul de conservare s-a transformat într-o lungă bătălie de tranșee. Nimic nu s-a mai schimbat vizibil în ultimul an, iar inițiativele de primă importanță se află pentru moment blocate.

S-ar fi petrecut la fel în orice țară europeană ? Probabil că da. Nu trebuie să ne închipuim că un morb specific românesc a acționat oprind reformele importante la jumătatea drumului. Ne aflăm în fața unui model cu semnificație universală : ce se întîmplă cu o revoluție rămasă la jumătate, care este soarta noutății frapante atunci cînd contextul se află peste măsură de arierat. Situația-simptom a învățămîntului românesc nu reprezintă altceva decît un exemplu tipic dintr-o mecanică universală. S-ar putea ca marea masă a contextului defavorabil să iasă învingătoare și să anuleze reformele deja realizate pînă acum ; după cum s-ar putea și ca structura contextului însuși să se schimbe, iar inițiativa, deocamdată stopată, să se repună în mers și să iasă învingătoare. Tertium non datur în învățămîntul românesc dar și în societatea românească în general.

ÎN SÎN

Interv

Domnul nistra ad mîntului 1990. Vă r format u a avut ac tii că era

După m buie mas și anume vățămînt pă părere a existat mendicle, du-se ma mîntul pr zultate de un motiv funcționar lare și în blema est cular să plauzibilă tînd să re ale acestu menți ca formatica, ce și dal prost acor firma că, mîntul no neconform Este sufic fdacă nu mîntului mîntului ce, într-o el nu rem un învățăr rostul to unor disci infrastruct lasă foart dictaturii, treptat, în situație de răspunzăto ficiente, la

Deci, inv avut și ar ceea ce în oferi, fie coperite, f ză materi tînd o con port calita principii n avem sub mare.

Cum exp pidă la no

prestigiu, ale ameliorat în u cina este în co tineri (anul a la medicină ge la stomatologie farmacie). În este de dorit s mînt medical fi vorba deocam curentă. „Nu v tea să existe fel ca în celela învățămînt me îmi spune pr facultăți de m Titu Maiorescu numai în Bucu Însă au existat serioase de op nisterului la în menea f ltăț sonală este că ția învățămînt nesc nu ne put fie făcut la vo îndemîna oricu să zicem, accep facultăți partic trebuie să facă țiu de învățăm cadre didactice ducă o activita cere astăzi, că vățămînt mode versităților de din Europa".

Ca orice facu dicina bucureș cum în situația

LA UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE DIN BUCUREȘTI

ELITA CA NORMALITATE

DAN PAVEL

Chiar și în regimul comunist, meseria de medic a exercitat fascinație asupra tinerilor. Era o ocupație care te punea, ca individ, oarecum la adăpost de ravagiile ideologiei și care oferea, în același timp, o adaptare ideală, profitabilă, la corupția birocratică a sistemului. Și totuși, în ciuda „avantajelor" o mulțime de medici români preferau să emigreze. Acum, în pragul admiterilor în învățămîntul superior, cînd și numărul candidaților va constitui un indiciu asupra cotei sociale și a respectabilității meseriilor cu diplomă, am dorit să aflăm care sînt mutațiile și perspectivele învățămîntului medical românesc, precum și șansele oferite studenților, mai ales în condițiile apariției învățămîntului superior particular. Ne-am adresat domnului profesor dr. Mihai Ciofu, prorector al Universității de Medicină și Farmacie din București, cel mai mare institut de profil din țară și cu un binemeritat prestigiu.

Profesorul Ciofu a insistat să iau ceea ce spune cu titlu de părere personală, care nu angajează sub nici o formă instituția în care lucrează, nici funcția de prorector. După părerea interlocutorului meu sînt trei dimensiuni mari ale învățămîntului medical, care ne pot servi drept cadru pentru o paralelă între ceea ce a fost și ceea ce este. Prima latură, cea „subiectivă", a activității didactice și pedagogice, a fost cel mai puțin viciată de comunism. Școala medicală românească, cu o tradiție de peste un secol, a reușit, nu fără sacrificii, să rămînă la nivelul său de competență și prestigiu, atît prin cercetarea clinică, cît și prin practica de spital, la patul bolnavului.

O altă latură a fost în mod serios afectată în anii comunismului, cea etică. „Mă refer la lipsa posibilităților de afirmare, atît pe plan național, dar mai ales internațional, a oamenilor care fac acest învățămînt, profesorii, conferențiarii, cercetătorii. Ei au fost blocați, pe motive de dosare. Nu s-au făcut promovări — ca să poți să fii profesor îți verificau dosarul : dacă nu știu ce rudă a luptat pe frontul de răsărit sau a fost membru al nu știu cărui partid, și-atunci o serie întreagă de specialiști cu calități didactice, științifice, de cercetare nu s-au putut desfășura, nu au putut evolua așa cum ar fi putut s-o facă." Chiar dacă ei au continuat să-și facă meseria, au ajuns la vîrsta de pensionare ca șefi de lucrări. Din nenorocire e vorba de generații, față de care situația nu mai poate fi reparată, „lucru care din perspectiva morală, din cea a unei etici sociale, este cu desăvîrșire nedrept". Din fericire, iar aceasta este lucrul cel mai îmbucurător, după revoluția din decembrie 1989, situația s-a schimbat radical : din aprilie 1990 au avut loc promovări și concursuri, pe criterii de competență profesională și activitate științifică, ceea ce a dus la o lărgire a corpului profesoral (în special pentru partea sa pre-clinică, a cunoștințelor de bază din primii trei ani), la o masivă întinerire a sa. Pe această linie a perfecționării profesionale a medicilor, la U.M.F.B.-s-a reînființat internatul : prin concurs sever se selecționează oamenii cei mai bine pregătiți, care își desfășoară activitatea de dimineață pînă seara, în spitale, din care se vor recruta ulterior cadrele didactice. S-a terminat și așa-zisa stagiatură, neagreată nici de cadrele didactice, nici de studenți. S-a înființat (iar U.M.F.B.-ul este din nou un promotor în învățămîntul medical) un departament de învățămînt postuniversitar, care se ocupă de cursurile de specializare a medicilor absolvenți și repartizați, de educarea lor profesională continuă.

Cea de-a treia latură a învățămîntului medical, cea strict materială, financiară, de dotare tehnică, a fost și ea mult viciată în timpul regimului comunist. S-a ajuns la situația că anumite catedre, în special la pre-clinic, nu mai aveau material didactic ca să-l arate studenților pentru deprinderea unor noțiuni de bază, pentru a învăța să lucreze la aparatura specifică. În ultimii ani, accesul la revistele de specialitate devenise imposibil. „Or, fără informații nu poți să faci nimic în meseria asta." Acum situația s-a schimbat : chiar dacă fondurile nu sînt excesive, ele există, iar factorii de conducere ai universității medicale bucureștene trebuie să cumpănească bine asupra modului cum sînt folosite. Toate cele peste 140 de catedre au primit aparate de proiecție, retroproiectoare, aspectomate pentru modernizarea părții audio-vizuale a cursurilor. În mod masiv, cadrele didactice și cercetătorii s-au putut duce la congrese medicale internaționale, la simpozioane, fondul valutar primit de la Ministerul Învățămîntului permițînd achitarea taxelor de participare, a cheltuielilor de deplasare, a șejurului. Tinerii au primit aprobare să meargă în străinătate, pentru a lucra și a se specializa trei, patru pînă la șase luni.

Toate aceste laturi concură pentru a oferi celor care studiază medicina la București, precum și absolvenților, posibilitatea unor multiple opțiuni. La fel și în celelalte specialități universitare, deși statul nu mai garantează repartiția la locul de muncă, absovenții pot : să dea concursul de internat ; să se prezinte la concursul de secundariat, pe specialități alese în ordinea clasificării mediilor — în unele specialități, cum ar fi neurochirurgia, chirurgia cardio-vasculară, specializarea durează trei, patru, chiar cinci ani ; s-a înființat o nouă specialitate după decembrie '89, cea de medicină generală, care înseamnă o pregătire a absolventului ca „medic de familie" — care presupune trei ani de specializare ; să dea examenul de intrare în învățămîntul superior, ca preparatori ; să dea concurs într-un institut de cercetare (de exemplu, institutele de ocrotire a mamei și copilului, de virusologie, microbiologie, hematologie, de geriatrie, de medicină internă etc.); să devină medici de circumscripție. Cu privire la ultima posibilitate, trebuie spus că majoritatea circumscripțiilor sînt rurale, iar deficitul de medici este mare. Din păcate, condițiile la dispensarele rurale au rămas aceleași și cei care se prezintă acolo, nu stau prea mult, pentru că nu au casă, nu au apă curentă și apă caldă, condiții de aprovizionare.

Cu privire la vechea tendință a (e)migrării forței de muncă medicale, chiar dacă obstacolele interne aproape că nu mai există, nu se poate spune că specialiștii sînt așteptați în Occident cu brațele deschise. Poate chiar dimpotrivă. Întrucît cei care nu se duc pentru o chestiune precisă — studiu, cercetare, secundariat — se confruntă cu fenomenul de șomaj de acolo, ceea ce îi silește pe majoritatea medicilor să practice alte meserii decît cele în care s-au pregătit sau să se întoarcă în țară.

Fiind o facultate de elită și de

ȚĂMÂNTUL SUPERIOR

ATERIE DE UNIVERSITĂȚI PARTICULARE

M CAMPIONI ABSOLUȚI ÎN EUROPA

cu prof. univ. PAUL CORNEA, decanul Facultății de Litere

aul Cornea, ați fost mi- în Ministerul Învățăperioada ianuarie—iunie să ne spuneți cum s-au ățile particulare, cine inițiativă, și dacă succesare.

estiunea aceasta trepun mod mult mai larg sau nu nevoie de înlar în România? Desda. Acest învățământ între cele două războaie și înainte, dezvoltinse în legătură cu învățăși liceal și a dat reale bune. Nu există nici acceptăm **în principiu** universități particuțile actuale. Toată proacest învățământ particonstituit ca o alternativă învățământului de stat, nuliza anumite neajunsuri De pildă, există niște doagementul, economia, inștul, științele pedagogice etc., care au fost în trecut. Se poate timpul dictaturii învățăa fost greșit orientat și standardele europene, să spun că aproape 60% mult) din totalul învățăera afectat învățăle și politehnic, în timp avansată ca Germania, mai mult de 25%. Or, particular și-ar fi avut în vederea acoperirii deficitare. Încă ceva: învățământului superior dorit: în timpul ților ale fost reduse astăzi ne găsim într-o abilă: spații total accantine și cămine insătoare prost echipate. mântul particular și-ar fi menirea să completeze mântul de stat nu poate niște discipline neaunind la dispoziție o badecvată, fie reprezentă stimulativă sub ra- Din păcate, însă, de la la realitatea pe care o distanța este foarte

ții formarea atit de ra- acestor universități par-

ticulare?

Nu vreau să fac proces de intenție nimănui. Dar pentru că am fost în Ministerul Învățământului până în iunie 1990 și cunosc lucrurile, pot să vă spun că formarea universităților particulare s-a făcut fără nici o regulă și împotriva opiniilor răsăcrat formulate de M.I., cel puțin la început. Universitatea Ecologică, prima constituită a avut — e adevărat — o aprobare de principiu din vedere; credem noi, o unii studiu de oportunitate și posibilități). Ea a obținut însă o aprobare de funcționare din partea Comisiei de Industrie Mică și Servicii (!) și a pornit imediat la treabă. Constatînd că se urmărește punerea M.I. în fața faptului împlinit și pentru a risipi orice echivoc, i-am comunicat atunci rectorului Universității Ecologice obiecțiunile Ministerului. Discuția a rămas fără rezultat. Am ținut atunci o conferință de presă, la 20 mai 1990, declarînd următoarele în legătură cu Universitatea Ecologică (reproduc din **Tineretul liber**, 29 mai 1990): „Noi încurajăm orice formă de inițiativă liberă. Poate ar trebui să ne întrebăm de ce în România, țară cu tradiție în organizarea școlilor particulare, nu s-a încercat pe grădinițe sau licee... În fine... Legislația actuală prevede că nici o universitate nu poate să funcționeze fără aprobare guvernamentală, Ministerul nostru a dat un aviz de principiu, dar în nici un caz un aviz de funcționare, care este imposibil de acordat fără o expertizare prealabilă a spațiului (aici intrînd și dotările științifice), a corpului profesoral, a programei care trebuie să aibă echivalențe și garanții pentru a se putea scoperi diploma. Această expertizare — care se face numai de către o comisie de specialiști — Universitatea Ecologică nu a cerut-o. Ca o informație pentru presă, am primit deja cereri de avize de la alte șase universități particulare". Avertismentele acestea au rămas, din păcate, fără ecou. Din iunie 1990 și mai ales din toamna lui 1990, universitățile particulare au început să prolifereze fără control, profitînd de bresa deschisă de Universitatea Ecologică. S-a ajuns astfel la o situație cel puțin bizară. E. într-adevăr o mare curiozitate (dacă nu un scandal) ca țara noastră (care în privința privatizării nu se laudă cu niște rezultate grozave) să dețină în materie de universități particulare un record absolut în Europa: avem, după unele informații (poate exagerate), 27! Chiar dacă ar fi „numai" 20, tot campioni absoluți rămînem, pentru că în marile țări occidentale europene universitățile particulare sînt rarisime, iar cu Statele Unite nu e cazul să ne comparăm. Cu toate astea, mă grăbesc să spun: problema universităților particulare trebuie abordată în momentul de față cu precauție și într-un spirit pragmatic. A pune în discuție ființa legitimitatea acestor instituții ar fi acum nerealist. Vrînd-nevrînd, ele există. Situațiile trebuie examinate caz cu caz.

Domnule Paul Cornea, c'ne credeți că ar fi fost în măsură să intervină în fenomenul „universităților particulare"?

În primul rînd M.I. Este inadmisibil să treacă doi ani și jumătate de cînd e-au dat semnale de alarmă în legătură cu universitățile particulare, să nu fie inițiat un proces de recunoaștere, verificare și legalizare. Problema universităților particulare este acum problema cîtorva zeci de mii de studenți. Este o problemă socială. Acești tineri vor isprăvi cursurile, vor primi niște diplome și vor ieși pe piața muncii. Trebuie să se știe dacă aceste diplome vor avea acoperire sau nu. Chestiunea este vitală. Iar rezolvarea ei necesită un cadru juridic. Însă parlamentul actual nu a discutat nici măcar legea învățămîntului. De altfel, fie spus în treacăt, e mai bine că n-a făcut-o, fiindcă proiectul de lege propus dezbaterii era nesatisfăcător. Problema învățămîntului particular urmează deci a fi soluționată de abia de-aici înainte. Dar timpul nu mai are răbdare. Aș vrea să atrag însă atenția că, potrivit informațiilor pe care le dețin, există unele universități particulare onorabile. Nivelul cursurilor ori al semiverilor este, pare-se, acceptabil. Evident că recrutarea studenților este la un nivel mai slab decît la universitățile de stat — mulți dintre cei care au căzut la admiterile la universitățile de stat devin studenți la universitățile particulare. Sigur se întîmplă ca, la un examen de admitere să cadă și copii buni. Vorbind însă la nivel de masă, calitatea studenților pare a fi mai puțin ridicată. Pe de altă parte se pune problema spațiilor în care funcționează aceste universități, a laboratoarelor, aparatajului, bibliotecilor etc. Oricum, și în această privință, ca în atîtea altele, trebuie să ne ferim de judecăți manicheiste, de generalizări simplificatoare...

As vrea să revenim asupra viitorilor absolvenți ai universităților particulare. Cine credeți că va putea decide asupra valabilității diplomelor lor?

În mod normal ar trebui să existe o comisie de acreditare alcătuită de M.I. din profesori de mare autoritate profesională și morală cărora să le fie încredințată sarcina de a evalua pe baza cercetării unor dosare foarte atent întocmite, dacă inițiatorii de universități particulare sînt calificați să primească aprobarea de a constitui aceste instituții, dacă programa analitică, spațiile, cornul profesoral etc. sînt corespunzătoare unor standarde europene sau nu. Și, în măsura în care acea comisie își dă aprobarea, universitatea particulară respectivă își poate începe activitatea. Dar, acum, aceste universități deja există. Trebuie să găsim o formă de „modus vivendi". Poate că în anumite cazuri vor trebui refăcute niște diplome, dar se mai pune problema: cine va plăti pagubele sparte și ce fel de comisie, cît de incoruptibilă, va fi aceea care va avea curajul să spună: „Diplomele acordate de Universitatea X nu sînt valabile". Totuși această chestiune trebuie rezolvată. Ea a fost amînată mereu, dar mi se pare că a venit vremea să fie abordată frontal, cu orice risc. Revin la problema mea de dvs., care este esențială pentru tot învățămîntul românesc. Diploma noastră astăzi nu mai are o credibilitate identică cu cea pe care a avut-o cîndva în Europa și în toată lumea. Nu este exclus ca noi să avem în viitor necazuri cu recunoașterea unor diplome. Tocmai de aceea ar fi o uşurință condamnabilă cu consecințe incalculabile, să tolerăm existența unor diplome care nu sînt suficient verificate sau garantate.

În afară de universitățile particulare s-au înființat în țară, după decembrie '89, foarte multe instituții de învățămînt superior. Erau necesare?

Eu sînt unul dintre cei care au efectuat asemenea universități în țară și-mi asum răspunderea pentru ceea ce am făcut. Există trei motive care justifică înființarea unor universități în diferite părți ale țării: un prim motiv este că numărul de studenți la mia de locuitori în România în 1989 era mai scăzut decît în orice țară civilizată. Eram pe penultimul loc chiar între țările socialiste. În al doilea rînd: învățămîntul nostru trebuia extins rapid în domeniile rămase în urmă, mai ales în economie, drept, management, limbi străine, științe umane etc.; și, în al treilea rînd, baza materială a învățămîntului superior în marile orașe era insuficientă, chiar în condițiile unei populații studențești relativ reduse. La aceste argumente mai adaug unul: într-o serie de centre din țara noastră existaseră nuclee de învățămînt superior, ca de pildă, fostele institute pedagogice din Sibiu, Constanța, Suceava și altele care aveau o tradiție și dispuneau de un nucleu de cadre didactice. Ne-am pus atunci problema ca în aceste orașe să dezvoltăm, pornind de la posibilitățile existente, și în mod gradual, într-o perspectivă de 2 pînă la 10 ani, centre universitare. Ce înseamnă asta? Asta înseamnă că măream populația studențească atrăgeam în circuitul infrastructurii universitare noi disponibilități de spațiu cîștigat cu sprijinul organelor locale. La Constanța de pildă, există un spațiu modern care putea să fructifieze o bună bază pentru facultatea de medicină. La Sibiu, la Suceava existau o serie de posibilități obiective care pledau în favoarea înființării unor facultăți, iar la Suceava era și un motiv în plus, un motiv de ordin național: era bine să existe o universitate românească acolo, în perspectiva a ceea ce urma să se întîmple cu Moldova și Bucovina. Dar peste ceea ce am anticipat, din numeroase localități ale țării au venit cereri insistente de a deschide facultăți (ei le zgomotos universități, noi le spunem școli superioare).

În aceste localități, din partea cărora veneau presiuni, există nucleul de care vorbeați în cazul Sibiului, al Sucevei, al Constanței?

Uneori acest nucleu nu există, ori era foarte precar. Însă dvs. cunoașteți foarte bine vechea dispută care afectează însăși istoria culturii românești: de unde să începem? Să așteptăm întîi să se nască profesorii și pe urmă să facem școlile? Sau să facem școlile și ele să accelereze formarea de profesori? În condițiile în care ne găseam în '90, cu o mare presiune din partea administrațiilor locale din diferite colțuri ale țării (presiuni care erau exercitate direct la M.I., la Guvern, la C.P.U.N.), numai cea de-a doua variantă era posibilă. Am încercat însă să moderăm și să modelăm lucrurile peste tot, am trimis comisii de cercetare formate din specialiști care au încercat să stabilească profilele ținînd cont de existența locală a unor cadre calificate, de experiențele, tradițiile și perspectivele dezvoltării centrelor respective. În cele din urmă, trebuie să recunosc, procesul a depășit intențiile noastre. Însă pe ansamblu, îl consider pozitiv. Există, fără îndoială, noi universități în care nu toți membrii corpului profesoral sînt la înălțime. Dar asemenea neajunsuri se rezolvă cu timpul. Problema care se ridică acum este următoarea: a exercita un control riguros pentru ca nu orice veleitar să ajungă profesor universitar. Din acest punct de vedere M.I. a constituit o comisie de titularizare care verifică numirile după ce propunerile trec prin comisiile facultăților și senatelor. Nu e cea mai fericită formulă, dar este o formulă de validare necesară, practicată și în țările cu veche tradiție. Pe de altă parte trebuie intensificate eforturile de a îmbunătăți calitativ funcționarea noilor unități de învățămînt superior.

Bine, dar dacă se pune problema echivalării diplomelor românești obținute în centre universitare consacrate, ce se va întîmpla cu diplomele obținute în centrele noi?

După părerea mea, Comisia de acreditare, de care v-am vorbit, în cazul universităților particulare trebuie să oblige pentru toate universitățile înființate după '90. Nu cred că va fi ușor să se găsească membri pentru asemenea comisie, dar, până la urmă, nu avem altă soluție.

Aș vrea să-mi spuneți cîteva lucruri despre admiterea de acum din toamnă. Despre acei studenți care vor putea intra plătind o taxă.

M.I. a hotărît să mai poată fi admiși studenți sub limita locurilor stabilite (fiecare facultate decizînd asupra numărului) dar având cel puțin media 5. Ei ar urma să plătească o taxă al cărei cuantum nu a fost încă stabilit.

Care este explicația acestei măsuri?

Sincer să vă spun, această măsură mi se pare curioasă. În primul rînd, este o măsură constituțională? În Constituție scrie că învățămîntul este gratuit. Presupun că Ministerul Învățămîntului a cerut în prealabil un aviz Curții Constituționale. Deci, noi vom avea în cadrul învățămîntului de stat studenți care plătesc taxă, intrați sub media limită și studenți care nu plătesc taxă. Ce se va întîmpla însă în anul II? Studenții care plătesc taxă în anul I vor mai plăti taxă în anul II cînd s-ar putea întîmpla să aibă note foarte bune? Ar fi nedrept. Nu știu cum va fi rezolvată problema, în orice caz, ce pot să vă spun este că eu nu cred că această măsură va contribui în mod eficient la consolidarea economică a universităților, deoarece sumele care se obțin vor fi derizorii. În schimb va fi încălcat un principiu și va fi creat un dublu regim al studenților în cadrul acelorași unități de învățămînt, greu de motivat.

Interviu realizat de RODICA PALADE

FOARTE PUȚIN DESPRE UNIVERSITATEA AMERICANĂ

MIȘCO POP

Unul din lucrurile greu de înțeles în sistemul universitar american e că, spre deosebire de marea majoritate a țărilor europene există un centru coordonator, un minister care să dirijeze școala superioară și să o conducă prin directive ferme și egalizatoare. Așa cum este, în aparență haotic și ciudat pentru noi, sistemul a crescut în timp, a trecut prin multe și cîteodată grave crize și s-a rodat destul de bine ca să funcționeze astăzi cu mare eficacitate.

Cel care privește superficial universitatea americană nu vede decît elementara distincție între instituții de stat și particulare. În realitate ,dincolo de anumite chestiuni de gestiune, între universități ca Stanford (particulară) și Berkeley (de stat), diferența e mult mai mică decît între Berkeley și State University Hayward, toate trei fiind așezate cam la aceeași distanță de San Francisco. Ceea ce contează mult mai mult este faptul că există o foarte strictă și complicată ierarhie între diferitele instituții universitare. În mare, distincția e clară: la vîrf sînt universitățile care cer profesorilor să facă cercetare și care au programe de doctorat; dedesubt, sînt cele axate mai ales pe latura didactică. Niel această distincție nu explică totul, fiindcă, de exemplu, o universitate cum e Berkeley, una din primele din Statele Unite, nu are un departament de artă dramatică. Studentul care dorește să devină actor sau, pur și simplu, să studieze teatrul, trebuie să se ducă la o universitate mai mică și mai prost cotată, dar unde departamentul de artă dramatică e bun. Din punctul de vedere al acestui student, Berkeley e o universitate „de mîna a doua", ceea ce, în ansamblu, e evident fals.

Ierarhia foarte complicată din sistem asigură o mare libertate atît studenților cît și profesorilor. Faptul că se poate urca și coborî pe o scară neexplicit definită, dar în realitate foarte solidă, îi permite celui care dorește să studieze să-și găsească oricînd un loc și, mai mult, să-și schimbe afilierea, urcînd și coborînd treptele ierarhiei după nevoi. Printre altele, și acest lucru contribuie la numărul (și procentul) foarte mare de absolvenți ai diferitelor nivele ale universității pe care îi produce anual America. Continuînd pe aceeași linie și conștient că pledez *pro domo*, cred că o mare parte a bunăstării americane provine și din producția foarte bună de inteligență educată.

Fiindcă ierarhia funcționează prin selecție naturală, apariția elitelor este un fapt înscris în structura învățămîntului superior american. Paradoxal, ierarhia strictă și elitele sînt rezultatul unui învățămînt mai generos (și, cu o „bază de masă" mai mare) decît cel european tradițional.

...cei condiții s-au ...ni doi ani, medi- ...nuare căutată de ...a sînt 510 locuri ...ală, 100 de locuri ...100 de locuri la ...est context, deși ...există un învățăticular, nu poate ...ată de nici o con- ...de ce nu ar pu- ...în România,, la ...țări civilizate, un ...ă particular" — ...sorul Ciofu. „Sînt ...icină la Hyperion, ...-90, la ecologiști, ...i vreo patru-cinci. ...otive obiective și ...ție din partea mi- ...ătarea unor ase- ...Părerea mea per- ...prestigiul și tradi- ...il medical româ- ...permite ca ei să ...întîmplării și la ...Pînă la a primi, ...unanimă, aceste ...re de medicină ...vada că au spa- ...asigurat, că au ...valoare, care să ...la nivelul care se ...programe de în- ...la nivelul uni- ...dicină din țară și

...ate de elită, me- ...nă se găsește a- ...a ridica din nou ...stacheta calității procesului de învățămînt. A existat în regimul trecut o anumită presiune asupra profesorilor, persistentă încă în mentalitatea unora, îmi spune profesorul Ciofu, de a nu lăsa prea mulți restanțieri, fapt care era interpretat ca o insuficientă preocupare a cadrului didactic față de studenți. Or, nu toți cei care intră la medicină trebuie să și termine. Ceea ce înseamnă a merge pe o linie normală de exigență profesională.

ARTA CONTROVERSEI

ANDREI CORNEA

In prima parte a acestui an, am făcut o experienţă didactică ce mi-a dat de gîndit. Predam un curs de istoria religiilor antice la anii I şi II ai secţiei de istoria artei de la Academia de Arte şi, spre a anima atmosfera seminarelor, cît şi a accentua caracterul lor formativ, am propus studenţilor mei să se angajeze într-o controversă. Eu le propuneam o temă generală — de exemplu : este corect ca un funcţionar public, cînd intră în funcţie, să jure pe Biblie ? (Faptul tocmai se întîmplase, după alegerile locale.) Ei urmau să argumenteze pro şi contra — unul dintre ei apărînd, celălalt atacînd tema indicată, urmînd ca apoi, plenul clasei să decidă care dintre cele două teze a fost demonstrată mai convingător. Reacţia iniţială a studenţilor la propunerea mea a fost rezervată ; unii se temeau pesemne, de vreo „cursă" didactică, de vreun terfelog profesoral ce s-ar solda cu o notă proastă. Mai apoi, o nouă atitudine şi-a făcut loc : studenţii mei erau — aşa cum sade bine tinerilor — „opoziţionişti": eliteau de zor România liberă, erau „pro-monarhişti" şi tindeau să identifice statul ideal cu unul creştin. De aceea, dacă amatori de a argumenta teza oportunităţii jurămîntului pe Biblie s-au găsit, de fapt destul de repede studenţilor li s-a părut mult mai greu şi mai antinatic să adopte teza opusă, ce implica o separare riguroasă a statului şi a bisericii, ori o restrîngere severă a religiozităţii la domeniul privat. Dificil mai ales îi se părea să argumenteze o teză „de dragul artei", fără a neapărat să creadă în ea cu tot dinadinsul. În sfîrşit, cînd asemenea controverse au avut loc, m-a frapat dificultatea pe care participanţii la ele au avut-o în a construi coerent argumentaţia, cît şi relativa blîndeţe" polemică a discursului. Studenţii păreau că nu doresc să intre într-o dispută prea clară unii cu alţii, de parcă ea ar putea altera relaţiile între ei. Ei rosteau mai puţin pledoarii, cît monologuri ce dezvoltau anumite teme ; adesea se pierdeau în generalităţi, omiteau să-şi combată „adversarul" ori uitau ceea ce aveau de demonstrat. Şi, deloc surprinzător, aceste discursuri semănau foarte bine mutatis mutandis cu cele debitate în campania electorală de atîţia oameni politici.

Evident nu studenţii mei sînt vinovaţi de semi-eşecul seminarelor propuse, ei un întreg sistem educaţional, de fapt întregul sistem socio-politic pe care l-am cunoscut cu toţii şi ale cărui urmări se fac prezente încă în atîtea domenii şi circumstanţe. Arta controversei este profund legată de exerciţiul democraţiei şi a apărut de altfel în Atena antică odată cu sofiştii care au avut ideea că în legătură cu majoritatea chestiunilor se pot construi „discursuri logoi" (discursuri duble, în contradictoriu). A şti cum să susţii sau să combaţi o teză a constituit rădăcina învăţămîntului retoric tradiţional ce a reciştigat, în ultimele decenii, o nouă tinereţe în învăţămîntul general în Occident. Aici rolul imens jucat de televiziune a făcut să se dezvolte o ramură aparte a retoricii şi a artei argumentaţiei. Pe de altă parte însă, nimic nu putea fi mai străin sistemului comunist decît spiritul controversei. Copiii nu au fost — şi nu sînt nici acum — solicitaţi la şcoală să dezbată, să critice, să pună la îndoială, să argumenteze pro sau contra. Ei sînt îndemnaţi „să ştie lecţia" şi, în cel mai bun caz, să dezvolte, cu mijloace proprii, „teza receptă". Retorica şi arta controversei şi a argumentaţiei orale sau scrise sînt încă absente din programa şcolară de cultură generală, iar atunci cînd în mod spontan, vreun elev mai dezgheţat îi contrazice pe profesor, fie şi cu argumente, el este de obicei „pus la punct", cînd nu „la colţ".

Lipseşte apoi educaţia „agonală": deprinderea de a intra într-un „joc intelectual." Deceniile de comunism au limitat jocul, competiţia numai la domeniul nesemnificativ al gimnasticii şi sportului, excluzîndu-le din domeniul intelectului. A nu te identifica pînă la capăt cu teza pe care o susţii, a păstra declarat o anumită distanţă, a mărturisi chiar o detaşare faţă de ea, a fi în stare, în anumite condiţii, să faci pe „avocatul diavolului" sună şi astăzi, în urechile multora, indecent ori drept o dovadă de cinism. Desigur, există lucruri asupra cărora nu poate exista discuţie : să nu ucizi, să nu chinui şi să oprimi fiinţe omeneşti etc. Există apoi evidenţe, fapte ce, nepulînd fi negate, trebuie, pînă la proba contrarie acestor adevărate. Dar, dincolo de acestea, majoritatea opiniilor şi a ideilor noastre referitoare la societate, viaţă, religie, spirit etc, sînt discutabile şi de aceea, tocmai, discutabile. Intoleranţa şi fanatismul bigot pe care le deplîngem de atîtea ori se naşte în momentul cînd persoana se identifică cu o teză, cînd caracterul discutabil al unei opinii este ignorat, admiţîndu-se că cei ce nu e de acord este ori ignorant, ori inteligent, ori rău-intenţionat.

Dar e în această suspiciune faţă de controversă mai mult decît atît : majoritatea noastră, deşi s-am fost de acord cu comunismul, am fost totuşi profund influenţaţi şi marcaţi de ceea ce aş numi „esenţialismul" acestuia. Cu alte cuvinte, i-am refuzat valorile specifice, dar am tins totuşi să credem că există anumite valori intrinseci lucrurilor, „date" printr-un decret universal-al istoriei sau providenţei, valori ce fac parte din esenţa realităţii. Am continuat să fim, fără să ne dăm seama adesea, „esenţialişti" şi de aceea resimţim cu toţii „criza valorilor" : simţim dificultatea de a mai susţine existenţa unor valori intrinseci şi naturale. Aşa cum astăzi, în economie, un produs nu mai posedă o valoare proprie intrinsecă, ori atribuită „de sus" prin plan, ci doar valoare de piaţă ce exprimă un raport mereu variabil între cerere şi ofertă aflate în competiţie, tot astfel valorile sociale, filosofice etc. devin lipsite de efect în afara competiţiei pe scena ideilor. Tot mai mult avem impresia că disputa creează valorile, ori măcar le justifică, aşa cum competiţia pieţei creează valorile economice. Or, această „evaporare" a caracterului esenţial, intrinsec lucrurilor, al valorilor, ne deranjează toate deprinderile, fiind normal să o resimţim ca pe o criză, atît în economie, cît şi în lumea ideilor. De fapt, ceea ce se opune spiritului controversei este exact „reziduul esenţialist" pe care ni l-a inculcat educaţia socialistă după cum spiritului pieţei libere i se opune credinţa greu de dezrădăcinat a oamenilor în valoarea intrinsecă a muncii şi a rezultatelor acesteia, independent de confruntarea impusă de piaţă.

Mica mea experienţă pedagogică — asupra căreia nu am încetat să reflectez — mi-a sugerat faptul că eliberarea de comunism şi de efectele acestuia înseamnă, pînă la urmă, eliberarea de esenţialism, în favoarea unui nominalism pradoxi şi măsurat. Esenţialismul are, desigur, marile sale avantaje psihologice, dar mi se pare că renunţarea la el este preţul ce trebuie plătit pentru a edifica o societate cu adevărat tolerantă şi pluralistă, unde arta controversei să fie la ea acasă. Dar pentru aceasta, evident este nevoie şi de o veritabilă reconversiune a stilului nostru de învăţămînt.

Ne putem însă întreba : nu va conduce această reconversiune — în caz că ar fi încercată — la nihilism intelectual ? Lucrul este, firesc, cu putinţă pentru unele minţi dar nu reprezintă deloc o necesitate în modul general. Tocmai asumarea calităţii de „joc", proprie artei controversei, asigură că ea nu va fi practicată în orice împrejurare şi fără discernămînt. Jocuri are anumite reguli de existenţă precise ce-i canonează pentru totdeauna la un loc şi un timp bine delimitate. Nimeni nu se joacă oriunde, oricînd şi în orice condiţii. Limita, măsura stau în natura jocului. Cel ce ar transforma întreaga existenţă într-un joc — fie el şi intelectual — nu este un bun jucător, ci e un maniac — un om unilateral şi sărăcit de umanitate, aidoma celui ce nu ştie niciodată să se joace.

TRANZIŢIA

CÎT DE MULT (MAI) INTERESEAZĂ O DIPLOMĂ UNIVERSITARĂ?

O analiză completă pe această temă ar necesita un sondaj în mediile în rîndurile absolvenţilor din acest an ai învăţămîntului liceal. În lipsa unui astfel de sondaj, baza de date necesară o pot constitui şi cifrele de şcolarizare propuse de Ministerul Învăţămîntului pentru concursul de admitere din luna septembrie a.c. Cum procesul comparaţiei presupune existenţa a (cel puţin) două elemente de comparat am ajuns în paralel date privind locurile scoase la concurs în perioada imediat precedentă şi ulterioară ei, iată cum arată acest tablou la cîteva din facultăţile de stat bucureştene :

Facultatea de Litere : 325 locuri + 50 locuri cu taxă ; înainte de 1989 se scoteau la concurs 90—95 locuri ;

Facultatea de Limbi Străine : 325 locuri ; cu 25—30 % mai multe decît înainte de 1989 ;

Facultatea de Istorie : 145 locuri + 100 locuri cu taxă ; 70 locuri la secţia românească 1989 ;

Facultatea de Matematică : 555 locuri + 50 locuri cu taxă ; 3—400 locuri înainte de 1989 ;

Facultatea de Drept : 200 locuri ; mai puţin de 300 locuri înainte de 1989 ;

Facultatea de Filosofie (destinalata în 1970) : 50 locuri + 15 locuri cu taxă ; absolvenţii din acest an sînt în număr de 4 ;

Facultatea de Sociologie, Psihologie şi Pedagogie (desfiinţată în 1977, cînd funcţiona de fapt în cadrul Facultăţii de Filosofie) : 70 locuri (Sociologie), 70 locuri (Psihologie) 70 locuri (Pedagogie), 40 locuri (Psihopedagogie specială), 50 locuri (Asistenţă Socială) ; absolvenţii din acest an sînt în număr de 11 ;

Academia de Studii Economice : cerinţele economiei de piaţă au determinat modificări spectaculoase în structura acestui institut. Situaţia locurilor scoase la concurs în iulie 1990 în cele patru facultăţi ce compuneau pe atunci A.S.E. era următoarea : 745 locuri (Finanţe-Contabilitate), 220 locuri (Planificare şi Cibernetică Economică), 605 locuri (Economia Industriei şi Agriculturii), 340 locuri (Comerţ) ; asadar un total de 1.910 locuri. Anul universitar 1992—1993 găseşte A.S.E. structurat pe nouă facultăţi distincte: Management (655 locuri + 170 locuri cu taxă), Economia Producţiei Agricole şi Alimentare (260 locuri), Finanţe, Bănci şi Contabilitate (835 locuri + 175 locuri cu taxă), Cibernetică, Statistică şi Informatică Economică (575 locuri + 250 locuri cu taxă), Comerţ (500 locuri + 125 locuri cu taxă), Relaţii Economice Internaţionale (300 locuri + 50 locuri cu taxă) Economie Generală (100 locuri + 25 locuri cu taxă), Colegiul Economic (175 locuri), Colegiul Economic Universitar Buzău (100 locuri) ; totalul locurilor scoase la concurs în acest an este de 3.560 la care se adaugă 935 locuri cu taxă ;

Facultatea de Automatică : 350 locuri + 65 locuri cu taxă ; o creştere cu 10—15 % faţă de anul 1989 ;

T.C.M. : 600 locuri ; mai puţin de 400 locuri înainte de 1989 (cursuri de zi) ;

Facultatea Aeronave : 125 locuri ; la sesiunea din iulie 1973 au fost scoase la concurs 120 locuri, apoi cifra s-a dublat în anii '80 ; totalul locurilor pe Institutul Politehnic Bucureşti este de 3.490 ;

Facultatea de Medicină : 510 locuri + 50 locuri cu taxă ; la acestea se vor adăuga 75 locuri pentru studenţii MApN, 200 locuri pentru studenţii străini şi 25 pentru cei din Moldova de peste Prut ; în anul 1987 au fost scoase la concurs 500 locuri (plus 80 locuri la Pediatrie).

Cîteva atente ale datelor de mai sus duce la cîteva observaţii importante.

E vorba, în primul rînd de reparaţia care s-a făcut Facultăţii de Filosofie, dar şi de noii înfiinţata Facultate de Sociologie, Psihologie şi Pedagogie. În al doilea rînd, ascensiunea (mai mult decît notabilă) a Academiei de Studii Economice. Rolul rezervat economistului în structura planificată şi centralizată a economiei socialiste se reducea, în majoritatea cazurilor, la a metamorfoza (pe hîrtie) dezastrul economic sînt în „realizări" tip **Cîntarea României**. Cei care se îndreptau către această facultate erau de obicei elevii mediocri, ce nu dovedeau înclinaţie înspre latura umanistă a instrucţiei şcolare neavînd nici forţa de a stăpîni matematicile într-atît încît să treacă unul examen la Politehnică (fiind care tinjeau). Astăzi, lucrurile s-au schimbat cu totul. Economia românească are nevoie de specialişti de calitate. Locuri de muncă în acest domeniu sînt din belşug. La A.S.E. s-a înfiinţat Facultatea de Relaţii Economice Internaţionale, a apărut Facultatea de Management, apoi secţia Marketing a Facultăţii de Comerţ, dar şi secţii, cum ar fi Economia Mediului sau Prelucrarea Electronică a Informaţiei Economice. Cei mai bine se sintetizează toate aceste în cuvintele unui candidat din Tîrgovişte, pe care l-am întrebat ce anume l-a îndreptat către A.S.E. : „De fapt, mie îmi plac maşinile, aş fi vrut să devin designer de caroserii sau inginer. Dar ingineri acum nu au căutare. Aşa că m-am hotărît să mă fac economist." Numărul de locuri de la A.S.E. l-a depăşit pe cel de la Politehnică. Dar diferenţa cea mare apare abia în clipa în care se lă în calcul concurenţa pe aceste locuri. Pentru că dacă platforma I.P.B. din Groziveşti era aproape pustie la secretariatul A.S.E. era de-a dreptul înghesuială. Anul trecut au fost 15.000 de candidaţi, mai mulţi de şase pe un loc ! Şi, tot sub raportul concurenţei la examenul de admitere să remarcăm faptul că Facultatea de Drept rămîne (cu şi înaintea) în „top", dar şi declinul constant pe care îl înregistrează la acest capitol Facultatea de Medicină : de la anul mulţi de sute ne un loc în 1987 (3.555 candidaţi pe 500 locuri) la cca mai mult de patru pe un loc la concursul de anul trecut.

Un alt argument al actualei reorientări a viitorilor studenţi îl reprezintă problema locurilor de muncă. Anul acesta nu au mai existat repartiţii. Cu toate acestea absolvenţii Universităţii din Bucureşti aşteaptă (cam fără speranţă, e drept) ziua de 13 septembrie, cînd se vor cunoaşte ofertele Ministerului Învăţămîntului. Dacă vor exista : Facultatea de Litere nu a primit pînă acum nici o altă ofertă, iar dacă locurile în învăţămînt nu vor veni absolvenţii acestei facultăţi vor fi nevoiţi să-şi găsească orice altceva (traducători, secretariat etc.). La Facultatea de Istorie a apărut un singur post la concurs (muzeograf la Muzeul Gorki). Ominia este că Ministerul nu are locuri de repartizat pentru că la nivel local, acestea ar face obiectul unor aranjamente, nu tocmai cinstite. Întîmplarea a făcut să nimerim peste un astfel de exemplu la Facultatea de Drept, unde proaspăta absolventă LC, ni s-a confesat că, în aşteptarea a ceva potrivit specializării sale îşi găsise un post de suplinitor (cu normă întreagă) de... latorie. Cei de la Facultatea de Matematică stăteau ceva mai bine, cu cele 10 oferte (mai ales în domeniul informaticii). Cea mai bună situaţie tot la A.S.E. am întîlnit-o: agenţii economici trimiteau aici din timp numeroase adrese şi solicitări ferme de angajare. Există chiar un stoc de 50 de oferte rămase necooperite. La Facultatea de Automatică, avîntul oferelor dezis de multe amănunte ale societăţilor comerciale : în schimb, la T.C.M. am discutat cu un absolvent, care se oloieca ca cu mai mulţi dintre colegii săi (chiar şi cei cu medii foarte mari) nu-şi găsiseră încă nimic. Situaţia de la Facultatea de Medicină se va clarifica probabil către sfîrşitul acestui an, sperînd să se găsească fondurile necesare pentru a oferi şi stagiul actuale) serii de absolvenţi.

Majoritatea cadrelor didactice cu care am discutat problema introducerii taxei de studii pentru studenţii admişi oeste planul de şcolarizare aprobat nu privesc cu ochi prea buni această iniţiativă, fie din lipsa posibilităţilor tehnice de a face faţă situaţiei, fie datorită abaterii constituţionale a respectivei Ordonanţe guvernamentale (Constituţia României, Art. 32.4 : „Învăţămîntul de stat este gratuit potrivit legii"). Preconizarea I.P.B. în ceea ce priveşte valoarea acestei taxe este de 50 000 de lei, la Medicină cu fiind, se pare, mai mare. În general se merge pe linia unor taxe cu 10—20% mai reduse decît la facultăţile particulare.

Deşi nu a făcu obiectul acestei anchete, învăţămîntul particular a revenit adesea în comentariile universitarilor. Leitmotivul acestor aprecieri nu l-a constituit (aşa cum poate s-ar fi crezut) lipsa unui statut legal al facultăţilor particulare, ci nivelul foarte scăzut al cursanţilor. Testele de admitere (atunci cînd rămîn secrete pentru toţi candidaţii !) nu sînt de natură să selecţioneze studenţi de un nivel apropiat celor ce reuşesc la facultăţile de stat. Sigur sistemul de învăţămînt particular îşi va găsi, în final, un drum al său. Problema este că cei care s-au repezit primii să-i pună bazele nu au fost cei mai potriviţi în a o face (în fel ca în mai toate domeniile exprimării iniţiativei particulare post-decembriste). Un caz ilustrativ rămîne acela al tehnologului Dolphi Drimer, cel care recruta de studenţi în 1990 a înfiinţat imediat Universitatea Ecologică. Şi, pentru a nu lansa afirmaţii nesecondate, să menţionăm „cazul" prof. dr. ing. Irina Athanasiu de la Facultatea de Automatică. Experienţa d-nei Athanasiu cu Universitatea Ecologică a fost scurtă şi neprofitabilă soldîndu-se cu o deşartare cu uşi trîntite". Motivele ? Lipsa unei dotări minime, neseriozitatea de a ţine cursuri, în faţa unei asistenţe supradimensionate (cîte 400 de studenţi, în Sala Palatului ! şi, nu în ultimul rînd, greşelile din partea conducerii Universităţii: invitînd la o exigenţă scăzută. D-na profesoară Athanasiu deplîngea doar 10% din numărul studenţilor lucru considerat inacceptabil. I s-a cerut să repete examenul, nu de altă, dar, studenţii nu trebuiau descurajaţi cu totul, altfel cine să mai plătească taxele atît de substanţiale...

MIRCEA ZAMFIR

ÎN ÎNVĂŢĂMÎNTUL SUPERIOR

ÎNVĂŢĂMÎNTUL PARTICULAR — SUB SEMNUL IMPROVIZAŢIEI

Contestate sau nu, universităţile şi colegiile particulare au devenit, totuşi, în ultimii doi ani o prezenţă familiară în societatea românească. Nu numai în centrele universitare tradiţionale, dar şi în numeroase alte oraşe ale ţării. Noutatea fenomenului, şi mai ales amploarea lui, sînt derutante chiar pentru un analist ce se vrea obiectiv şi, dacă este prea devreme să se poată face un bilanţ, nu e totuşi devreme să încercăm să reluăm unele întrebări care au mai fost, de altfel, în atenţia presei. În această idee ne-am adresat mai multor universităţi particulare bucureştene (Şcoala Superioară de Jurnalistică, Universitatea Ecologică, Universitatea Independentă Titu Maiorescu, Universitatea Dimitrie Cantemir, UNEX A-Z, Universitatea Europa-Ecor, Universitatea Hyperion, Universitatea Româno-Americană, Universitatea Tehnoeconomică Europeană Bucureşti) de la care am obţinut informaţiile pe care vi le prezentăm în continuare.

ÎN AFARA LEGII ?

Universităţile particulare declară că funcţionează într-un cadru perfect legal, conform Constituţiei, care prevede la articolul 32, alineatul 5 : „Instituţiile de învăţământ, inclusiv cele particulare, se înfiinţează şi îşi desfăşoară activitatea în condiţiile legii". Această lege însă, aflăm de la Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei, nu a fost încă votată. Este vorba de Legea învăţămîntului, al cărei proiect prevede ca orice universitate, fie particulară, fie de stat, să aibă aprobarea unei Comisii de acreditare. Pînă la votarea acestei legi Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei a creat o asemenea comisie de acreditare, temporară, care să verifice seriozitatea universităţilor particulare. Nu prea a avut însă ce verifica : majoritatea universităţilor nu s-au prezentat, iar în alte cazuri documentele s-au dovedit a fi incomplete. Lipsa acreditării nu le-a împiedicat însă pe toate să funcţioneze. Universităţile particulare nu recunosc Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei ca for tutelar, ministerul la rîndul său le ignoră, considerîndu-le în afara legii. Nicăieri nu există o evidenţă, nicăieri nu se cunoaşte numărul lor şi nimeni nu le controlează activitatea. Din punct de vedere legal acestea au luat fiinţă ca persoane juridice cu scop nepatrimonial, care speră ca un viitor Parlament să le valideze.

OFERTA E MAI MARE DECÎT CEREREA

Puţină aritmetică e necesară. În 1992 aproximativ 100 000 de elevi au absolvit liceul cu diplomă de bacalaureat. Dintre aceştia circa 30 000 (adică o treime) sînt şcolarizaţi în mod obişnuit în învăţămîntul superior de stat. După unele estimări, în învăţămîntul superior particular şi colegii şi-ar putea găsi locul celelalte două treimi ! Cu alte cuvinte aproape toţi bacalaureaţii din anul acesta pot fi integraţi într-o formă sau alta de învăţămînt superior. Situaţia e mai curînd ciudată decît pozitivă. Între altele, ea dovedeşte o proliferare a învăţămîntului particular. Dacă aceasta este o afacere profitabilă, rămîne de discutat, oricum este evident că oferta are caracter inflaţionist.

ÎNVĂŢĂMÎNTUL „PRIVATIZAT" DE STAT ?

Prin Ordonanţa Guvernului nr. 17/20 august 1992 în învăţămîntul superior de stat şi în colegiile de stat s-au mai creat circa 9 500 de locuri cu plată pentru candidaţii respinşi la examenele de admitere, avînd media peste 5. Taxa anuală n-a fost încă stabilită. Şi-a propus oare statul să concureze învăţămîntul particular ? Şi cum rămîne cu gratuitatea învăţămîntului de stat prevăzută în Constituţie (articolul 32, alineatul 4) ?

„AVANTAJE" ŞI „RISCURI"

După opinia cîtorva rectori ai unor universităţi particulare bucureştene, acestea au între altele avantajul că scutesc candidatul de stresul furcilor caudine ale examenului de admitere. Organizarea mai multor sesiuni de admitere limitează intervenţia unor factori emoţionali de moment şi face posibilă o competiţie în care „dopajul" elevilor meditaţi anterior nu mai are aceeaşi importanţă. Conform aceloraşi opinii, la universităţile de stat, clasica linie de separare dintre „admişi" şi „respinşi" este plasată oarecum arbitrar. Teoretic, absenţa unei stachete înalte în unele cazuri sau chiar a concursului în altele n-ar avea motive să conducă la rezultate slabe, pe principiul „intră cine vrea şi rămîne cine poate". Practic însă, lucrurile nu par să stea tocmai aşa. Universităţile particulare nefiind atestate, nivelul profesional al cadrelor didactice este incert, apoi dotarea tehnică este redusă ; nu în ultimă instanţă nivelul candidaţilor este în general sub cel al învăţămîntului de stat. Riscul major îl constituie fără îndoială, faptul că deocamdată diplomele nu sînt echivalate cu cele de stat.

„BURSA" TAXELOR DE ÎNSCRIERE

Iată cîteva taxe anuale de studii la facultăţi particulare bucureştene :

UNIVERSITATEA	PROFIL SAU FACULTATE	TAXA LA ZI (LA SERAL SAU LA FĂRĂ FRECVENŢĂ)	OBSERVAŢII
SOCIETATEA SUPERIOARĂ DE JURNALISTICĂ		(50 000 lei seral)	se va mări în funcţie de rata inflaţiei
UNEX A-Z	DREPT ŞI ZIARISTICĂ	54 000 lei (23 000 lei)	"
	MEDICINĂ	67 000 lei	
	PROFIL PSIHOLOGIE	56 000 lei (23 000 lei)	
UNIVERSITATEA ROMÂNO-AMERICANĂ	ECONOMIC	56 000 lei	preţ definitiv
	MEDICINĂ	65 000 lei	
	PROFIL ECONOMIC	60 000 lei (23 000 lei)	
	DREPT	55 000 lei (33 000 lei)	
UNIVERSITATEA EUROPA-ECOR	PROFIL ECONOMIC TEATRU	79 000 lei (39 000 lei) 124 000 lei	preţ definitiv
UNIVERSITATEA INDEPENDENTĂ TITU MAIORESCU	ZIARISTICĂ	60 000 lei	
	MEDICINĂ	85 000 lei	
	ARTE FRUMOASE	85 000 lei	
	PROFIL ECONOMIC	57 000 lei	preţ definitiv
	PSIHOLOGIE	(35 000 lei) 57 000 lei	
UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ	MEDICINĂ	98 000 lei	preţ definitiv
UNIVERSITATEA DIMITRIE CANTEMIR	PROFIL ECONOMIC ŞI DREPT	45 000 lei (35 000 lei)	se va mări în funcţie de rata inflaţiei
UNIVERSITATEA HYPERION	TOATE FACULTĂŢILE	40 000 lei	preţ pentru primul semestru : pentru sem. II se va stabili ulterior

ORIENTAREA ABSOLVENŢILOR DIN PROMOŢIA 1992

Opţiunea bacalaureaţilor din anul acesta este cu siguranţă dificilă. Numai în Bucureşti se oferă numeroase posibilităţi atît la facultăţi particulare (filozofie, psihosociologie, drept, ziaristică, management, marketing, design, music-hall, medicină etc.) cît şi la colegii particulare cu durata de 3 ani (cosmetică, stewardese, tehnica dentară, asistente medicale, birotică, contabilitate etc.).

Un sondaj efectuat de Universitatea Ecologică arată următoarele preferinţe ale absolvenţilor din promoţia 1992 :

50% — facultăţi cu profil economic
30% — drept
10% — medicină
6% — profil umanist (psihologie, limbi străine, arte etc.)
1% — inginerie, cu precădere electronică şi informatică

Beneficiind de o structură organizatorică mai elastică, universităţile particulare îşi pot modifica numărul de locuri de la an la an, în timp ce învăţămîntul de stat e mai rigid. Aşa se explică de ce facultăţile tehnice de stat şi-au păstrat numărul mare de locuri (cca. 70% din total), deşi 1992 este al doilea an în care absolvenţii lor nu mai primesc repartiţii şi îşi găsesc greu de lucru.

Să rămînem încă în domeniul cifrelor şi să vedem cum se distribuie locurile la facultăţile de maxim interes în cadrul universităţilor amintite :

2 650 locuri — marketing, management, finanţe şi contabilitate etc.
2 200 locuri — drept
1 420 locuri — ziaristică
1 310 locuri — medicină generală, farmacie, stomatologie
900 locuri — psihologie
600 locuri — arte frumoase

Cîteva observaţii vin de la sine : în topul preferinţelor candidaţilor pe primul loc se situează facultăţile cu profil economic (de altfel, rubricile de mică publicitate abundă în solicitări de persoane cu această calificare), pe locul doi se află Dreptul (în curînd vom avea un avocat al familiei") ; pe locul trei, altădată outsider, intră în top ziaristica (mirajul presei libere post-revoluţionare) ; medicina vine abia pe locul patru, mutaţie vizibilă în gîndirea candidaţilor şi poate mai puţin a părinţilor ! ; în fine, o poziţie bună (trecînd înaintea politehnicii !) au cîştigat artele frumoase, răspunzînd unei dorinţe ascunse a oamenilor de a-şi valorifica talentele pe care cred că le au. Rămîne ca viitorul să valideze reuşita acestor opţiuni. În unele cazuri le putem considera totuşi nerealiste. Un singur exemplu : Universitatea Hyperion oferă anul acesta pentru actori 20 locuri la Bucureşti, 16 locuri la Craiova şi 16 la Piatra-Neamţ, iar la regie film TV 16 locuri la Bucureşti.

POTENŢIALII CANDIDAŢI

Cele mai multe universităţi particulare îşi recrutează candidaţii dintre cei care nu pot intra în învăţămîntul de stat. Cine ar plăti zeci de mii de lei anual, cînd ar putea face acelaşi lucru gratuit la stat ? Acest fapt explică de ce majoritatea universităţilor particulare şi-au fixat ultimele examene de admitere la sfîrşitul lunii septembrie, după ce admiterea la stat s-a încheiat ; pentru a-i primi şi pe cei respinşi care nu mai vor să aştepte încă un an.

MODALITĂŢI DE ADMITERE

Examenele de admitere variază de la examene similare celor de la facultăţile de stat, din materia predată în liceu dar cu subţierea considerabilă a programei (de exemplu, la facultatea de medicină din cadrul universităţilor Hyperion şi Româno-Americană se cere numai biologie, nu şi fizică şi chimie ca la stat), pînă la simplul test psihologic (UNEX A-Z), identic indiferent de profilul de studiu ales. Există şi facultăţi la care examenul constă dintr-un test ce cuprinde atît întrebări de specialitate cît şi întrebări pentru testarea capacităţii intelectuale (de exemplu la Universitatea Independentă Titu Maiorescu, facultatea de medicină).

Rigoarea în selecţia candidaţilor e destul de mică, la unele universităţi numărul de locuri se măreşte în funcţie de numărul candidaţilor (Universitatea Româno-Americană şi-a dublat numărul de locuri la facultăţile mai solicitate faţă de cifra declarată iniţial).

Ideea în sine a existenţei unui învăţămînt particular trebuie acceptată pentru societatea românească de mîine, însă rezultatele de moment sînt prea puţin convingătoare. Deocamdată, proliferarea învăţămîntului particular pare mai degrabă o afacere profitabilă.

OANA ARMEANU

CRITERII DE ADMITERE ŞI AUTONOMIE UNIVERSITARĂ

„La Universitatea din Bucureşti, factorii responsabili nu sînt mulţumiţi de actualul sistem de admitere" — ne-a declarat domnul Ioan Mihăilescu, prorectorul Universităţii. „Deşi s-a schimbat la unele facultăţi încă din 1990, persistă încă sistemul de admitere bazat pe memorie, care nu este o selecţie corectă. Pînă cînd va fi aprobată noua lege a învăţămîntului, la care avem şi noi o contribuţie, mai ales la partea legată de sistemul de admitere, am încercat să ameliorăm sistemul care există. La mai multe facultăţi s-a trecut de la procedura clasică — temă principală, subiect principal de examen, tratat cît mai fidel în raport cu manualul şi corectură cu manualul în faţă, ca să vadă dacă nu a uitat vreun cuvînt — la teste care pun accentul pe aptitudinea pentru profesia la care optează candidatul şi teste de inteligenţă. De pildă, la drept se lucrează numai cu teste. La jurnalistică există probe de aptitudini, după care se intră în sublecte. La Facultatea Internaţională de Ştiinţe Umane, normal că proba eliminatorie este limba franceză, dar nu este o verificare de tip şcolăresc, ci e vorba de purtarea unei discuţii cu o comisie de specialişti. Alte facultăţi se mişcă ceva mai lent şi preferă să menţină în bună parte sistemul tradiţional pe care l-au moştenit şi nu le putem impune schimbarea lui. Există şi anumite rezerve din partea Ministerului Învăţămîntului: unii inspectori de acolo nu acceptă ca fiecare instituţie de învăţămînt superior să-şi facă procedura proprie de selecţie.

De facto, autonomia universitară este cîştigată parţial, ca urmare a acţiunii unor universităţi, nu a tuturor, în special a celor mari. Universităţile mici în special cele nou-create, au un personal fără experienţă, nu ştiu cum să conducă şi atunci aşteaptă indicaţiile de la centru. Al doilea motiv este de ordin politic : multe dintre universităţile noi au fost create la iniţiativa unor deputaţi şi senatori, pentru a dovedi electoratului lor ce au făcut ei pentru zona în care au fost mandataţi. În conducerea acestor instituţii nu sînt oameni aleşi pe criteriile selecţiei după competenţă, carieră didactică, activitate ştiinţifică. Avînd în vedere orientarea electorală din mai 1990, conducerea acestor instituţii este compusă din oameni care agresează centralismul democratic. Ar mai fi şi o raţiune de ordin financiar : aceste universităţi nu se descurcă fără sprijinul total de la bugetul statului, pentru că nici un partener străin serios sau nici un agent economic nu-i va da un contract de cercetare unei universităţi din Caracal, Tîrgovişte, Reşiţa, Oneşti. Nu prezintă garanţie ştiinţifică. Sînt universităţi falimentare din punct de vedere academic, întrucît pregătirea studenţilor cu profesori improvizaţi nu poate fi decît falimentară". (D.P.)

GUVERNUL NU FOLOSEȘTE TOATE PÎRGHIILE DE CARE DISPUNE

— Interviu cu BOGDAN HOSSU, lider sindical al cartelului ALFA —

Cum apreciați impactul social al măsurilor preconizate de guvern începînd cu data de 1 septembrie ?

Dacă bugetarii și pensionarii vor fi relativ protejați prin veniturile minime ce li se asigură, în schimb societățile comerciale și regiile vor trebui să acopere din rezerve propriile acestă indexare și compensare. Ceea ce este greu de presupus în condițiile blocajului economico-financiar actual. Deci compensarea și indexarea vor fi numai pe hîrtie, dacă se vor da și pe bănci, deci practic pentru salariați va fi un dezastru. Pe de o parte, prețurile vor crește, pe de alta, unitățile economice se vor bloca, rămînînd cu produse în stoc datorită lipsei consumatorilor, iar salariații nu vor putea primi decît 50—60% în cel mai bun caz 80% din valoarea salariilor. E de așteptat ca nivelul de trai să scadă în continuare și de aici, pleacă temerile tuturor.

Sînteți de acord cu poziția premierului Stolojan potrivit căreia aplicarea reducerii subvențiilor atrage după sine pierderea finanțării externe ?

În principiu sînt de acord. Dar nu sînt de acord cu aplicarea simultană a celor două măsuri atît reducerea subvențiilor, cît și unificarea cursului dolarului. Guvernul încearcă să mascheze efectele unificării cursului. Un exemplu : o inițiație a H.G. 412 este anularea H.G. 776 privind libertatea de a modifica prețurile. Fiecare va stabili prețul care îi convine. În discuțiile cu Guvernul am cerut amînarea unificării cursului dolarului, dar ni s-a spus că sîntem destabilizatori.

Ce reproșați guvernului ?

De doi ani guvernul nu a făcut de fapt nimic eficient pentru deblocarea sistemului economico-financiar. Guvernul are în mîna sa o pîrghie importantă pe care nu vrea să o folosească, deși noi am încercat să-l convingem : plafonarea prețurilor și penalizarea producătorilor care depășesc plafoanele. Nu cred că asta înseamnă întoarcerea la vechiul sistem. Cît timp există monopol (de stat) e normal ca prețurile să fie controlate. O altă problemă este încurajarea indirectă a speculei. Exemplul cel mai flagrant este al zahărului care a dispărut din rețeaua oficială și a reapărut la bursa neagră la un preț cu mult mai mare. Din datele pe care le avem, în afacerea aceasta sînt implicate persoane cu funcții în guvern. Sînt mai multe de spus. Să amintesc și de faptul că ni se interzice sistematic apariția pe postul național de televiziune în replică la declarațiile guvernului referitoare la măsurile de la 1 septembrie.

Care va fi impactul asupra nivelului de trai al măsurilor preconizate începînd cu luna septembrie ?

În decembrie 1991 sindicatele au cerut un salariu minim de 24 000 lei, ceea ce corespundea unui nivel de trai de 80% față de cel din octombrie 1990. Însă au fost refuzate categoric, începînd cu primul ministru și terminînd cu ministrul economiei și finanțelor. Ni s-a spus că băgăm într-o vrie economia națională, că mărirea salariilor va atrage după sine un nou val inflaționist și o nouă mărire de prețuri. Cel mai trist e faptul că sîntem în august, **salariul minim pe economie a rămas la 11 200 lei**, și nici măcar nu este garantat. În schimb prețurile sînt cele în care se spunea că vom ajunge prin majorarea salariilor.

Care sînt valorile salariilor pe diferite ramuri economice în cadrul confederației pe care o conduceți ?

Avem ramuri care sînt în topul listei, de exemplu : ind. minieră (30 663 lei), ind. petrolieră (40 368 lei), energia electrică (40 935 lei), transporturi feroviare (25 400 lei), justiția-procuratură (27 172 lei). Avem însă și ramuri cu salarii foarte scăzute : ind. ușoară (13 886 lei), circulația mărfurilor și turism (13 913 lei), agricultură (15 844 lei). Salariul minim pe care îl avem este de 11 200 lei. Toate aceste cifre reprezintă salariile medii nete pe perioada februarie-iunie 1992. Aceste date statistice sînt relative, existînd o mare diferență între unități și chiar în cadrul aceleiași regii.

Care credeți că sînt categoriile sociale cele mai dezavantajate în situația actuală ?

Discutînd despre nivelul de trai trebuie să accentuăm două categorii sociale puternic afectate : una este categoria pensionarilor, cealaltă a șomerilor. Pensionarii sînt la ora actuală cei mai afectați de curba inflaționistă, întrucît pensiile sînt insuficiente pentru menținerea unui nivel de trai cît de cît adecvat. Deși statutele noastre de sindicat prevăd că pensionarii au dreptul să rămînă membri de sindicat dacă vor plăti o cotizație infimă, ceva de genul a 1—2 lei/lună, deci o cotizație onorifică, practic această categorie socială a cam ieșit din vederile sindicatelor. Deci, pe de o parte, pensionarii se comportă ca o unitate independentă, cu o structură destul de bine organizată (mă refer la casele de ajutor reciproc, la posibilitatea de a obține bilete de odihnă și tratament), pe de alta însă problemele lor sînt parțial scăpate din vedere. În cadrul pensionarilor un loc aparte îl ocupă pensionării fostelor C.A.P. ; în acest domeniu, protecția socială practic nu există, iar vestita lege a pensionarilor agricoli, pe care Parlamentul a votat-o precipitat, e neaplicabilă. A doua categorie dezavantajată sînt șomerii, care au două tipuri de protecție socială : în primul rînd, ajutorul de șomaj pe o durată de 9 luni, cu valoarea de 60% din salariul minim, în al doilea rînd ajutorul social ce se dă pe o durată de încă 18 luni și care reprezintă 40% din valoarea salariului. După părerea noastră, nivelul de supraviețuire (sau de subzistență) ar trebui cel puțin atins de nivelul acestui ajutor social. Pentru că dacă salariul minim este egal cu pragul de subzistență, atunci înseamnă că automat arunc în mizerie pensionarii și șomerii ale căror venituri se situează sub valoarea salariului minim. Situația este generată de o anomalie tipică a sistemului, și anume faptul că bugetul de familie pentru care se calculează indexările este bugetul de consum realizat. Deci, dacă eu în 1988 sau 1989 nu am mîncat ouă și carne din cauza lui Ceaușescu, nu am dreptul nici în 1992 să mănînc ouă și carne, deoarece indexarea se face raportat la ceea ce am consumat fizic în '88—'89. Ar trebui să se ia în calcul un buget mediu, normal, la un nivel acceptabil, ținîndu-se cont de producția și posibilitățile țării. Nu trebuie însă nici să trecem în extrema cealaltă, să exagerăm cu cererile, de exemplu să cerem 20 ouă/cap de locuitor dacă producția națională este de numai 8 ouă/cap locuitor.

De ce BNS (Blocul Național Sindical) nu a fost primit în Convenția națională pentru administrarea patrimoniului sindical ?

Pentru că nu a făcut cerere, conform regulamentului. Însă BNS a participat pînă în luna februarie alături de noi la toate discuțiile, inclusiv la cele confidențiale cu primul ministru. E adevărat că au venit lideri mai puțin semnificativi, ceea ce a fost un fel de palmă pentru noi, dar au participat cu drepturi egale. N-aș vrea să jignesc pe nimeni, dar după părerea mea mișcarea sindicală nu a devenit încă ceea ce ar trebui să fie — o instituție. Sînt prea multe orgolii, prea multă mîncătorie, care dezbină mișcarea sindicală. Dacă adunăm cifrele declarate de fiecare sindicat vedem că ele depășesc cu mult numărul de salariați și forța de muncă disponibilă. Pe de altă parte, nu mi se pare firesc să se transforme comisia mixtă guvern-sindicat într-un fel de comisie în care fiecare ridică problemele specifice ale federației sau grupului social pe care îl reprezintă.

Despre legea privind conflictele colective de muncă se spune că este o lege antisindicală. Sînteți de aceeași părere ?

Da. Noi am contestat această lege care constrînge drepturile și libertățile sindicale. Am făcut o plîngere la Geneva, bazată pe **Convenția 87**. Datorită însă faptului că guvernul a fost mult prea ocupat ca să răspundă interpelării OIM (Organizația Internațională a Muncii), anul acesta s-a amînat discutarea ei. Guvernul are obligația de a răspunde periodic de modul în care se respectă convențiile internaționale în cadrul legislației naționale. La anul, în urma demersurilor noastre, se va discuta și analiza tocmai **Convenția 87**. De data aceasta guvernul va fi obligat să răspundă.

A consemnat
OANA ARMEANU

DE CE NU VOR EI SĂ SE ÎNTOARCĂ LA MUNCILE CÎMPULUI ?

GABRIELA ADAMEȘTEANU

● Politicienii și oamenii înstăriți de la oraș îți vor explica (așa cum ne explică de pildă d-l Dinu Patriciu) că se va produce, într-un viitor apropiat, întoarcerea la sat a unei părți a populației aflate acum la oraș. Nu aceasta este și opinia oamenilor dintr-un sat din Cîmpia Dunării, de pildă. Cine a plecat la oraș nu se mai întoarce decît poate după pensie (sînt oamenii). Sau vine sîmbăta și duminica, dar atît. Agricultori de week-end. Țărani de vîrsta a treia. Pensionari de toate profesiile care vin cît pot, cum pot, la sapă, dar mai ales încearcă să se mute de colo-colo cu pămînturile greu obținute (și fără titluri de proprietate). Pămînturi care trebuie lucrate — ori într-o asociație, ori la fostul I.A.S., devenit societate comercială pe acțiuni — pentru că altminteri, cum ? Sînt mineritari individuali. În vara aceasta pe deasupra, a mai venit și secetа.

● În '77 satul avea cca. 3 100 de locuitori. Acum are cca. 3 000. Cifrele sînt aproximative, luate din memorie — cine să se ducă, chiar dacă vede o legitimație de ziarist, să mai caute prin arhive ? Femeile care mătură frunzele în fața școlii îți dau și numărul de copii : la un loc nu trec de 150. Cei tineri, care fac copii, sînt la oraș : aici media de vîrstă e mult mai ridicată de 50 de ani, așa cum ți-o dă primărița. Toți primărița îți dă și numărul navetiștilor : la ultimul recensămînt ar fi fost de 66.

● Trenurile arată la fel ca înainte, numai că sînt mai goale. De aceea se văd mai bine mușamaua ruptă, pămîntul și praful de pe podele, țigările aruncate peste tot, oglinzile smulse, geamurile și ușile care nu se închid. Se simte și mirosul greu. La ce să plătești atît ? (zice o femeie). Cînd te dai jos din tren trebuie să te speli. Abonamentul a fost 800 lei/lună : într-o săptămînă s-a făcut 1 800 lei, de la 1 august este 3 800 lei. Mulți dintre navetiști nu-și mai iau abonamente: oricum nu merg în toate zilele. Dus/întors, pe distanța asta, costă 300 lei. Trenul de dimineață pleacă la 4 și 10 ; cel care mai are de făcut și 2,5 km pe jos se scoală (ca și înainte) la 2. Pe drum vine mai mulți singur acum. Îi este urît, e și periculos, pe drumul de la gară spre sat i-au tăiat de curînd și pe nevastă, și pe bărbat, ziua-n amiaza mare. Și pe nimic, nu erau oameni cu stare. În gară, în tren, navetiștii se uită în jur cu neliniște : au rămas toți mai puțini. Unii s-au pensionat, tinerii au rămas de tot la oraș. Trenul de întoarcere este la 15,35, din Basarab, poți să-ți găsești loc în ei și să-l vezi pe îndelete ; ce pustiu, chiar ce gol e. Mai acum cîteva săptămîni s-a tras alarma și mulți au sărit din mers. A sărit și cel care povestește, și și-a spart capul (arată unde). O femeie ducea butelii de aragaz și una dintre butelii a început să fisîie, se vede că nu era închisă bine.

● De unde atîția șoareci și șobolani ca anul ăsta ? se întreabă unii pe alții. De la porumb, înainte nu erau șobolani și șoareci fiindcă n-aveai nimic. Și-acu ce ai ?! rîd ceilalți, „E furajere toate." „E mănat. Porumbu' e mîncat de șoareci și șobolani, uite-așa. Uite-așa îl golește, de rămîn numa cocenii", „Uite-așa urcă la, șobolanu pe zid." „Și porumb nu s-a făcut, de secetă asta". Zilele muncilor agricole încep să se rotească, încet, deasupra canapelelor desfundate ale navetiștilor. Ca și străbunii lor, ei simt că se află la îndurarea Celui de Sus care hotărăște vremea. De aceea nu renunță la navetă : să lasă la pensie, să aibă și ei acolo, ceva, și pe urmă or vedea. Pensiile de C.A.P. au fost între 200 și 800, dar ultima oară s-au dat în aprilie. Cele de stat (în medie 13 000—14 000) întîrzie cam 2 săptămîni dacă nu sînt bani în Bancă.

● Și pămînturile (unele) s-au dat țîrziu. La cei care nu erau neamuri sau în cîrdășie cu fostul primar, care nu aveau posturi (la I.A.S., la Agromec etc.) prin care să obțină altceva în schimb : nivelul cel mai jos al traficului de influență. Pentru pămînt, unii au ajuns să se judece pînă la Giurgiu. Chiar sentința favorabilă nu i-a ajutat pînă la capăt, pentru că pămînturile cele mai bune și mai aproape de sat le iau sfinții înaintea bătrînilor și a moștenitorilor. Și oricum era țîrziu pentru munci anul acesta. Fostul primar, cel care i-a strigat unchiului ziarist care pusese piciorul vreodată în acest sat și care din întîmplare era francez (Jean-Yves Potel, pe TV5 telespectatorii români l-au văzut de curînd) să se ducă de unde a venit și să țină minte că „noi nu ne vindem țara" a rămas cu pămînturile de la Șosea pe care și le luase lui și neamurilor lui. Titlurile de proprietate încă nu s-au dat. Noua primăriță spune că a făcut procese verbale pentru punerea în posesie a 2—300 de familii, le-a trimis la prefectura din Giurgiu, dar pînă acum nici un certificat nu a venit de acolo. Procesele verbale, spune primărița, merg greu, pentru că sînt moșteniri neclare, litigii între neamuri. Cît despre comisia de împroprietărire, ea a rămas alcătuită din aceiași oameni de pe vremea fostului primar, a cărui incompetență devenise proverbială.

● Cum poți să lucrezi pămîntul fără tractor ? Un tractor costă peste 1 milion (la un tractor mai mic nu se potrivesc restul uneltelor de care vei avea nevoie). Iar ziarele tot scriu ce pățimesc cei care s-au dus să le cumpere.

● Din fostul C.A.P. s-a alcătuit Asociația cea mai mare, unde mulți dintre cei dinainte sînt tot acolo. Din tren, oamenii îți arată pîrloaga, locul imens rămas nelucrat : ei spun că nu au avut brațe de muncă pentru sapa manuală. „Individualul" aleargă în schimb de la Asociație la Agromec (fostul S.M.T.) și la fostul I.A.S. după tractoriștii supraliciitați (la fel ca tipografii, ca să fac o comparație care celor ce lucrează în presă le spune multe). Aratul costă între 10 000—14 000. Mai exact a costat. Pentru că cine știe ce va fi în toamnă ?

DINU PATRICIU:

DEZVOLTAREA ORGANICĂ A ORAȘELOR NU POATE FI LEGIFERATĂ

— Interviu realizat de DAN PAVEL —

În calitate de lider politic și de arhitect, aveți desigur multe de spus despre nivelul de trai și calitatea vieții.

Conceptul de calitate a vieții, pe care de fapt, nimeni nu l-a definit încă în complexitatea lui, include și conceptul cantitativ de nivel de trai. Nu știu dacă în societatea către care tindem — societatea postindustrială — se mai poate vorbi de nivel de trai, deci de acest indicator care stabilea un standard în societatea industrială, în care raportul între venituri și cheltuielile necesare și posibile ale individului și familiei defineau un anumit standard de viață. Acest concept își pierde practic din importanță, iar conceptul de confort (înțeles în sensul cel mai larg), ca o componentă a calității vieții, începe să-l depășească în importanță. Confortul este intelectual, social, el aparține habitatului ca un dat esențial, definind de fapt norma de înțelegere în colectivitate a individului. Atît material cît și cultural, despre nivelul de trai putem discuta într-un sens extrem de limitat — și anume în ceea ce privește raportul între venituri și cheltuieli în bugetul familiei și în bugetul individului. În perioada imediat următoare, vor putea fi create doar premisele pentru creșterea nivelului de trai: în primul rînd proprietatea, și de aici conceptul nostru de proiecție prin proprietate, pentru că dacă în 1940 eram o națiie de mici proprietari — 4,5 milioane de mici proprietari imobiliari și nu, așa cum afirmă stînga mai mult sau mai puțin extremă, de mari latifundiari. Ca proprietari, aveam o clasă medie între cele două războaie mondiale. Revenirea la această situație este foarte simplă, prin redarea proprietății într-un sistem rational, care să permită în același timp o echitate socială. Această protecție socială este singura soluție care ne poate face să trecem, fără suferințe foarte mari, de consecințele unei terapii de șoc, deci suferințe, dar în termen scurt. În al doilea rînd, modul în care se va face privatizarea. Nu cred în posibilitatea de rezolvare a problemelor economice, a crizei prin care trecem, doar prin trecerea în proprietate privată a unităților economice așa cum sînt ele. Vînzarea de active trebuie să ducă la mărunțirea unității economice, față de monștrii care există astăzi. În Germania, de exemplu, numărul mediu de angajați ai companiilor este de 25, la noi este de peste 100. Distribuția în teritoriu a acestor mijloace de producție este de asemenea, foarte importantă. Mai este nevoie de o politică de re-ruralizare, într-o țară care are 63% din populația urbană ca primă generație în mediul urban. Legăturile cu pămîntul sînt încă foarte puternice, mai ales cu o lege a fondului funciar îmbunătățită și în care vom desființa și I.A.S.-urile, astfel ca gospodăria țărănească să ajungă la dimensiuni rezonabile. Or, în acest proces trebuie stimulat muncitorul industrial să se reîntoarcă în mediul lui natural, cel din care provine. Evident că el nu se va întoarce acolo fără o anumită calitate a habitatului, fără apă curentă, fără apă caldă, fără anumite facilități.

Care ar fi consecințele arhitectonice?

Față de societățile din lumea a treia, unde se nasc marile aglomerări urbane legate tocmai de calitatea vieții urbane și rurale, această migrație inversă de la noi, de la oraș la sat, va trebui să ducă la punerea în punct a tehnologiilor arhitecturale care să o facă posibilă. Ele trebuie importate, și nu este atît de complicat cum ne-am putea închipui. Ca arhitect și ca președinte al unei firme care se ocupă atît de concept arhitectural, cît și de antrepriză, am pus la punct o firmă mixtă cu Grupul Phoenix, cel mai mare producător european de case prefabricate, circa 300 000 în întreaga Europă în ultimii 20 de ani. Este vorba de o casă prefabricată, extrem de ușoară, care nu necesită pentru montaj utilaje complexe și care poate fi montată manual.

Față de sistemul locuințelor construite de stat, ce preț vor avea aceste case?

Prețul unei asemenea case va rămîne cu 15—20% mai mic decît al unei case identice construită în sistemul tradițional față de care, prin modul de concepție și alcătuire, nu sînt cu nimic inferioare. În acest sistem, o casă se construiește în 14—21 de zile. De altfel, am și construit un exemplar în București, iar acum sîntem în curs de a dezvolta operațiuni mai complexe bazate pe acest sistem constructiv. Există însă cîteva condiții: rezolvarea problemelor legate de sistemul financiar, pentru că atîta vreme cît nu va începe să funcționeze creditul, nu se va putea pune problema unei producții de masă în acest sens, după cum și în alte domenii lucrurile sînt blocate de inexistența creditului. Din punct de vedere tehnic, din punct de vedere al siguranței și confortului, dar și din punct de vedere a structurării țesutului urban în raport cu calitatea vieții, lucrurile cu greu pot fi rezolvate. Și numai într-un timp îndelungat. M-aș referi la cîteva probleme specifice. În primul rînd, la „orașul-dormitor" în care, din motive politice și polițienești, am fost siliți să ne adunăm. Balta Albă, Drumul Taberei, Berceni... sînt tot atîtea exemple de „oraș-dormitor", lipsit totalmente de dotări urbane care să ridice calitatea vieții...

Este orașul polițienesc o invenție socialistă?!

Nu. Acest urbanism de tip polițienesc, în diverse momente ale istoriei urbanismului, apare atunci cînd este vorba de tensiuni sociale sau de necesitatea din partea puterii a reprimării sociale. El se recunoaște în configurația multor orașe din lume. Și vă ofer cel mai celebru exemplu: în memoriile lui, baronul Haussman mărturisește că trasarea celebrelor, marilor bulevarde ale Parisului — operațiune începută imediat după 1852, după instaurarea celui de-al treilea Imperiu — a avut în primul rînd, motive polițienești. Pînă și în dimensionarea lor. La capătul fiecărula se afla cîte o cazarmă, tunurile puteau fi scoase în bătaie în așa fel încît să fie oprită orice fel de posibilitate de a ridica baricade, să fie separate cartierele burgheze de cartierele muncitorești. E un exemplu de urbanism polițienesc. După cum tot un urbanism polițienesc este cartierul-dormitor al lui Le Corbusier, cu precursorii săi în constructivismul rus, Pavlin, Malevici, Ginzburg, care nu concepeau înaintea lui „mașina de locuit". Mașina de locuit înseamnă omul-număr, înseamnă egalizarea condițiilor de viață în unități de mărime conformă. Aceste concepte ale lui Corbusier au dus la orașul-dormitor în socialism. Toate țările exsocialiste sînt împînzite de astfel de „cariere-dormitor", produse la sfîrșitul anilor '50 și în cursul anilor '60.

Ce o să facem cu aceste orașe?

O să vi se pară că sînt puțin extremist, dar nu se poate face nimic cu ele. Sînt sortite distrugerii. Și chiar generația noastră, în următorul deceniu, va trăi demolarea lor. Cu o arhitectură depersonalizată și care nu a rezolvat nici măcar problemele cantitative legate de locuire în mediul urban, nu se poate face nimic. Tendința de egalizare, de amestec al populației din motive polițienești — intelectuali, muncitori puși cu toții la un loc pentru a fi supravegheați mai bine — nu va putea supraviețui. Se va petrece fenomenul de ghetoizare. Toți cei care își vor permite vor fugi din ele. Vor veni în locul lor oameni mai lipsiți de mijloace. Se vor transforma în ghetouri, ghetouri care vor duce la creșterea criminalității, la scăderea în continuare a calității vieții, la degradarea spațiului construit. Zilele trecute, am văzut la SOTI un astfel de fenomen, la Oradea. Un bloc care începuse să se degradeze... Este numai un început. Astfel se va întîmpla cu toate aceste cartiere, nu în multă vreme. Și odată cu creșterea unei middle-class românești, ele vor trebui să dispară, societatea va trebui să le facă să dispară, tocmai datorită acestor fenomene de alienare urbană care vor apărea. Mai există un fenomen în mediul urban: în ultimii 20 de ani s-a trecut de la orașul-dormitor la „strada-coridor" din motive de scenografie urbană. „Pe afară vopsit gardul — înăuntru leopardul".

Ce înțelegeți prin asta?

Gîndiți-vă, de exemplu, la Dorobanți, prima „stradă-coridor": un șir de blocuri de-o parte și de alta, în spate țesutul urban încă antebelic, rămas înghețat în momentul în care dezvoltarea lui s-a întrerupt. Gîndiți-vă acum la stările de tensiune socială care se vor naște între cei care locuiesc în unități de mărime „conformă", în aceste baraje de-o parte și de alta a „străzilor-coridor" și țesutul urban din spate care își va relua dezvoltarea. Ele, cu siguranță, vor trece din nou în proprietate privată, se vor vinde, vor apărea vile, vor apărea case mult mai reduse ca înălțime... o calitate a locuirii cu totul diferită de cea din blocul de alături. Prin relațiile de vecinătate, de apropiere, se vor naște tensiuni sociale. Aceste coridoare s-au vrut la început a fi scenografii majestuoase ale socialismului și vor deveni coridoare ale sărăciei. Oamenii săraci vor fi la stradă, iar în țesutul interior vor apărea oaze cu un alt standard. Probabil, însă, că aici se va petrece și un fenomen de adaptare a structurilor arhitecturale la noi funcțiuni. Poate înlocuirea treptat în timp pe aceste artere, unde terenul va fi și foarte scump în continuare, cu construcții având o altă destinație. Cu cît ele ajung mai spre centru, probabil birouri, locuri de muncă de altă natură, construcții hoteliere s.a.m.d.

Ceea ce spuneți are multiple consecințe, atît pe plan legislativ, bugetar, implicînd din punct de vedere politic o viziune care, presupun, chiar dacă dumneavoastră o aveți, nu știu în ce măsură se va regăsi la nivelul structurilor decizionale de putere.

Ea nu trebuie privită ca un fenomen independent. Dezvoltarea organică a orașelor ține de creșterea și descreșterea societății, a comunității. În momente de dinamică pozitivă, orașul, țesutul urban se dezvoltă economic, de la sine. Iar tendințele despre care vă vorbeam sînt tendințe organice, care nu vor putea fi influențate sau stăpînite. Vor putea, cel mult, să fie îndrumate de către noi — prin regulamente de urbanism, prin toată reglementarea care să ducă la coerență... Dar în nici un caz nu vor putea fi stăpînite. Și aici totul ține de liberalizarea economică. Deci, din nou, de creșterea dinamicii economice. În rest, nu avem cum să intervenim în aceste fenomene. Nu le vom putea legifera, ele nu depind de noi: sînt consecințe logice ale tranziției. Mai sînt și implicațiile sociale ale acestor dezvoltări. Noi trebuie să descopanim re-ruralizarea populației aduse în mod forțat în mediul urban. Este singura noastră soluție și trebuie să urmăm conținutul această politică. Este o constantă strategică pe care, indiferent cine va veni la putere trebuie să o înțeleagă. Altfel, lucrurile vor avea consecințe negative extraordinare în desfășurarea noastră ulterioară. Evident că, în un moment dat, legislativul intervine, normînd sau introducînd limitele normative, care să influențeze dezvoltarea organică. Locuința va începe să se deschidă către colectivitate, dar către o colectivitate restrînsă care poate pulsa într-o viață proprie. Și ajungem la conceptul lui Noica, de **închidere care se deschide** și care, de fapt, definește perfect, în trei vorbe, modelul tradițional al casei românești, care este o închidere care se deschide. Poarta nu este semnul oprirli, ci este sufletul țăranului pus ca decorație în semnul intrării. Gardul este transparent, ograda este un pas de la public către privat, prispa un al doilea pas s.a.m.d. Nu se poate să nu pleci de la tradiție ca să revii la un model arhitectural adecvat. Această integrare a publicului cu privatul, în trepte succesive, este absolut specifică achitecturii românești. Nu există nicăieri în lume o trecere de această natură. Există treceri, dar cu alte caracteristici. Acest mod de integrare a individualului în universal și a privatului în public, în spațiul public, regăsește o tendință care demonstrează că este a locuinței din întreaga Europă în acest moment. Iar locuința românească poate să devină un model pentru Europa.

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE

S. DAMIAN

Cînd Cioran scria din depărtare că țara de baștină i se pare imobilă ca pietrele, Noica îi răspundea în veștita și riscanta lor corespondență că el refuză, în numele pietrelor, ispita mișcării, agitație sterilă a unei civilizații în impas, civilizația Occidentului. Trei decenii mai tîrziu, în apelul publicat în „Viața Românească", Noica mustra pe intelectualii Vestului care acceptă uritirea vieții, degradarea sufletelor, și le opunea un teritoriu binecuvîntat de zei, unde cultivarea tradiției și contactul cu esențele ingădule pietrelor să vorbească. Vehementa respingere a ordinii occidentale, bîntuită de obsesia libertății (**„De două generații, tineretul vostru din care s-ar fi putut recruta, eventual, cîteva genii, este aruncat de voi pe străzi și isterizat !"**), se sprijinea implicit pe lauda unei colectivități aparte (**„noi, marginalii"**), care trăia totuși sub apăsarea unei dictaturi feroce și căreia nu i se divulga nici o infirmitate.

Expuse cu atîta consecvență, ideile lui Noica n-au căzut pe un teren sterp. Și după cotitura din decembrie 1989 se aude în forme parcă mai radicale chemarea la închidere, la reintoarcerea spre surse printr-o bărăcădare în fața influenței din afară, socotită neorganică și devastatoare. Neașteptat este faptul că astfel de mesaje sînt lansate și în presa de opoziție, de către exponenți ai tinerilor cărturari la început de drum. Prin imaginea **„cetății asediate"** este sugerată existența redutei autohtone în fața Vestului cotropitor, pentru primul termen (de stabilitate și durată) folosindu-se mai multe puncte de referință : obîrșie tracică, ortodoxism, răscruce între Orient și Occident, tradiționalism mesianic. Se invocă o menire inițiatică atribuită unui anumit popor, perpetuată de-a lungul veacurilor, menirea de a păstra puritatea genetică, adică de a feri mereu filiația națională de năvălirile nedorite.

Pe două premise se clădește doctrina închiderii : 1) neputința cooperării cu restul lumii, înrîurirea exterioară fiind calificată drept un factor destructiv, și 2) superioritatea autohtonismului, postulat neclintit, chezășie a dezvoltării consistente și armonioase. Cu cît se insistă pe aceste trăsături, cu atît discursul capătă accente mai închizitoriale și mai anacronice. Eventualitatea ca termenii să fie complementari și ca raportul superior/inferior să nu fie cel adecvat acestei deshateri — o interpretare de altfel de bun simț — este exclusă de fanaticii izolării. Un tropism al replierii în cetadelă, al ruperii punților, continuă să marcheze comportarea unor intelectuali. Un fenomen paradoxal : chiar tineri procurori severi ai totalitarismului, adepți ai plenitudinii spirituale, resimt o aversiune din ce în ce mai pronunțată față de modelul democrației liberale din Apus. De acolo ar veni primejdia care amenință integritatea și demnitatea cugetului, deoarece între spontana desfășurare a convingerilor și normele democrației ar exista o contradicție de netrecut. Te surprinde, poate, prea fățișa proclamare a acestei nepotriviri, dar apostolii închiderii nu-și ascund programul. Exagerez ? Nicidecum. Citatele de mai jos vor dezvălui persistența unei superstiții.

Pînă la ce concluzii uluitoare duce pledoaria pentru oerotirea fondului etnic, se poate vedea din articolul publicat de Dan Pavel în revista „22", intitulat **Tînărul Cioran** (Nr. 15/1992). Confruntarea e deplasată cu aceeași monomanie pe teritoriul artei. Pornind la judecarea operei, cercetătorul se desparte de la început răspîndit de exegeții mai vechi, anulînd dintr-un foc ce se credea pînă acum. Ce se știa ? Cîteva date elementare :

Părăsind România, Cioran a fost nevoit să se exprime într-o altă limbă, pătrunzînd cu un enorm handicap într-o literatură a extremei rigori. În competiție cu rivali proeminenți, intrusul a realizat o performanță rară, fiind apreciat ca un moralist al secolului și un stilist reputat. Cioran mărturisește că este recunoscător limbii franceze (**„limbă de juriști și logicieni"**) care l-a constrîns pe el, barbarul, să se supună, scrișnind din dinți, regulilor clarității, disciplinei formei, și din acest atlal s-a născut o construcție vie și coerentă. Cîtă vreme a scris în țară nu era încă un creator pe deplin structurat, deși o serie din motivele fundamentale (inconvenientul de a te naște, teroarea biologiei, disperare și sinucidere, muzică și sfîrșenie ca mijloace de mîntuire etc.) fuseseră încă de pe atunci zămislite. Inițiu etapă era dominată de curgerea fără sfîrșit a spovedaniei prea directe (țipete, gemete, psalme), care nu se închega într-o expresie condensată și plastică. Analizînd sumar primele sale cărți, G. Călinescu recurgea la caracterizări nu prea măgulitoare, pomenind de **„eseuri... vaporoase"**, de un **„ton mai exaltat"**, de **„un juvenil exercițiu de seminar"**. N-avea dreptate (decît parțial) : abia succesul de mai tîrziu pune într-o altă lumină germenii perioadei de debut. Formula eficace s-a cristalizat însă în exil. Barbarul a trecut printr-un test al slefuirii, uimind pe cititori și pe critici prin demonstrația reducerii la lapidar. Cu deviza **„fiecare cuvînt e un cuvînt prea mult"**, munca asupra frazei pentru mlădierea și pregnanța ei maximă indică o altfel de abordare a meseriei de scriitor.

Ca în trecut, autorul e torturat de o obsesie, de un rău metafizic, și spre a se elibera încearcă o terapie, o cură a scrisului, dînd frîu liber imaginației febrile. Conștient de limitele vocației sale epice, evită descripția și povestea, nu reconstituie procesul, ci se concentrează exclusiv asupra rezultatului, și în acest

efort, randamentul său e excepțional. El recurge la o metodă originală de incorporare a unei obsesii într-un stil, persoana autorului fiind implicată autobiografic, de aci natura aforistică, anti-sistematică a filosofiei sale pe linia Nietzsche-Kierkegaard-Wittgenstein. Un dramatism al cunoașterii (obiectul fiind condiția umană), transmis printr-o experiență concretă dusă la extrem (**„sfîrșitul unei mici epilepsii"**). Dacă și în epoca începuturilor se pot ghici preocupări asemănătoare, arta înecțează apoi, la treapta consacrării, de a fi aruncare de buzdugan (**„pe vremea aceea credeam că orice idee trebuie să se întrupeze sau să se preschimbe într-un strigăt"**). Totul e expus acum unui tratament de amortizare (aluzii, sugestii, subtext). Cioran vorbește de **„un exercițiu de ascză"**.

Nu ! exclamă Dan Pavel. Eroare ! Lucrurile au fost răsturnate cu capul în jos. Cel dintîi pas spre inautenticitate, spre artificial și deformare l-a provocat însăși abandonarea locurilor natale. Tot ce a urmat a dovedit pripasla acestei rupturi. Ascensiunea la Cioran e o iluzie. Apogeul a fost atins în etapa de debut, cînd, tînăr și necunoscut, nesupravegheat și neinhibat, gînditorul era legat magic de solul copilăriei. Ieșirea în larg n-a însemnat zenitul forței creatoare, ci o pierdere, un blestem, o ruinare. Chiar așa ?

„La Emil Cioran, care emigrează din limba română în limba franceză, odată cu aceasta are loc și un sacrificiu de sine întrucît se întîmplă și o mutație în planul interiorității." Ceea ce dispare este sentimentul spontaneității, susține imperturbabil criticul. Alergarea neîngrădită, absența interdicției, degajarea absolută au fost posibile sub zodia începuturilor. După aceea Occidentul a îngăduit accesul spre lume, cu prețul deposedării de identitate. **„El pleacă dintr-o cultură pe care o disprețuiește și o neagă, dar care îi lasă libertatea interiorității, ambiguitatea el, către o cultură pe care o admiră, chiar dacă o și neagă, dar care îi răpește dacă nu libertatea interioară, cel puțin libertatea de a da expresie ambiguităților ei."** Pentru Dan Pavel, privelistea e descurajantă ! Incomodat în acțiuni, Cioran se subordonează unor criterii înțepenite, care produc, în mod fatal, ariditate. Fondul prim fecund, crescut firesc în spațiul familiar, supraviețuiește stingher în mediul străin. În ce constă diferența ?

„Pentru tînărul Cioran nu există tabuuri în viața interioară. Și nici în scris. Ele se vor fi inculcat abia mai tîrziu, cînd interioritatea se va fi supus exigențelor lingvistice și stilistice ale unei mari culturi și implicit, prejudecăților ei." Cu alte cuvinte, adoptînd inocent noile tipare, autorul oprea și cusururile grave inerente sistemului. Cînd i se pare că urcă, el de fapt coboară, fiind neștiut de un element vital și efervescent. **„...Cioran renunță într-un fel la bunul său cel mai de preț — interioritatea. Mai precis, el și-o limitează la trăirea în cadrele permise de noua cultură, care se întîmplă a fi și o cultură a procedurilor democratice."** Atenție ! Ajungem la un punct de demarcare. Aderînd la principiile democrației fără a prevedea consecințele, autorul a ales în fond o celulă de închisoare. Criticul nu tresare speriat de ipoteza formulată. Din ce în ce mai ele tirizat de propria speculație, el își propune să dezvăluie handicapul înțelegerii democratice în artă, daunele provocate de ea unei opere născute mîndre și rebele. Dar, s-o spunem deschis, măsurătorile utilizate de Dan Pavel în evaluarea metamorfozei din creația lui Cioran sînt rudimentare. Nu numai atît.

E momentul să subliniem un aspect nu îndeajuns înfățișat de exegeții lui Cioran. Ceea ce desparte etapa bătrînești de cea anterioară nu este numai schimbarea formulei estetice prin supliciul disciplinei în expresie și prin cobocirea în concret care acordă aforismelor o densitate artistică uimitoare. Mai survine și revelația unei catastrofe pînă atunci neconsemnată. Ceva iremediabil s-a petrecut în emisfera realului, fapt care a dezvelit monstruosul și oroarea unor gînduri juvenile, amintire împovărătoare.

După teribilele drame din perioada războiului, unele momente ale prestidigitației spirituale, oferită cu delicii înainte, deveneau discordante. Nu mai era posibil, de pildă, cultul forței agresive, al aventurii, al rasei pure. Jocul socant, pînă la granița cinismului care constituia un resort de atracție al reprezentației, se demodase. Fără a abdica de la scepticismul fundamental, fidel disperării inițiale, cu accesii de neîncredere în natura umană, Cioran recunoaște însă abia acum reperul etic. Numai după tragismul istoriei, care a răvășit atîtea adăposturi, el își îndreaptă privirea curios asupra vecinului, a străinului, a celuilalt. Cu semenul, ridicat la rang egal, arta mai are o justificare. Ce a intuit magistral Cioran rămîne în mod curios opac pentru interpret, care stăruie strident asupra unor opțiuni pe care le atribuie democrației, fără să pricepă că ele provin din chiar **„schimbarea la față"** a autorului. Căci imperativul moral al solidarizării cu semenul nu cumintește opera, ci îi deschide calea tragicului. Altfel vede lucrurile recenzentul, care se întreabă ce urmărește perfida democrație.

„În lumina criteriilor și a regulilor de joc ale unei asemenea culturi, intelectualul poate fi vinovat dacă încalcă anumite tabuuri ideologice sau ale drepturilor minorităților." Asta era deci pricina iritării. Criticul se apropie cu pași grăbiți de o temă delicată. Cît de ocolit se exprimă totuși cînd deplînge fericcarea artei, controlată de cenzori democrației... Și iată-l vorbind mai pe șleau : **„În acest sens, atunci cînd tînărul Cioran scrie dezinvolt și pejorativ despre ce înseamnă a fi român, evreu sau maghiar sistemul de referință este viața interioară profundă, eul, față de a cărui autoafirmare orice determinare socială, politică, istorică sau națională acționează inhibant, ca un cadru de anulare sau de disforsionare a autenticității trăirii."** Mereu în contratimp, necreceptiv la tragismul vremurilor actuale, criticul nu înregistrează și nu împărtășește stînjenelile autorului în fața frazelor exaltate de altădată. Se mișcă greoi, smucit, fără agilitate, pe un versant dificil.

Pe cînd Cioran vrea să arunce ca un balast fragmente din scrierile de debut, Dan Pavel nu pregetă să intervină zgomotos, gata să strîngă resturile abandonate, susținînd că ele reprezintă partea cea mai productivă a operei. În prefața la noua ediție din **Schimbarea la față a României** (1990), autorul observă cu privire la textul inițial : **„Nu mă regăsesc în el, deși îmi pare evidentă prezența isterici mele de atunci."** Și după aceea expune motivul rectificărilor : **„Am crezut de datoria mea să suprim cîteva pagini pretențioase și stupide."** Imposibil ! Revolta criticului nu cunoaște margini, e consternat, îl mustră pe bătrînul domesticit și nivelat de democrație, îi cere să revină la infocarea tinereții. Despre ce pagini e vorba ? **„Cînd bătrînul Cioran își reeditează operele de tinerețe și scoate numai pasajele despre evrei și maghiari, el procedează ca și cum și-ar fi interiorizat exigențele non-eului, ale societății și culturii adoptive, ale vremii istorice."** Bietul răzvrătit ! Ce au făcut din el tabieturile lumii occidentale ? !

Treptat, Dan Pavel se decide să devină și mai explicit. **„Același lucru se întîmplă atunci cînd din publicistica sa sînt omise articolele care poartă pecetea unei opțiuni ideologice, fie ea și de moment."** Năucitoare destăinuire ! Așadar, criticul nu poate suporta această camuflare. Căci el își adoră idolul din trecut, junele neastîmpărat, de care se jenează acum celălalt : domnul în vîrstă, corect și amabil, retras în mansarda lui de la Paris, preocupat să nu supere pe gazdele sale bigote.

Ne putem întreba dacă pasajele cu pricina se cereau scoase sau nu, respectîndu-se textul original. Aici părerile pot varia. Dar a pretinde că filele excluse îl recomandă, mai ales ele, pe veritabilul insurgent, măret și în excesele sale, înseamnă a închide ochii asupra cutremurelor secolului. De ce nu admite recenzentul supoziția că autorul nostru gîndește acum altfel, că ar vrea să acopere cu un văl al rușinii produsele **„tristeții bestiale"** din trecut ? Poate că barierele contra cărora recenzentul protestează nu vin numai din exterior, de la hulita democrație, ci semnalizează o mutație în concepțiile autorului. N-a declarat el că se consideră **„imunizat în fața extremismului și a fantasmelor"** ? În timpul exilului, Cioran se va referi de mai multe ori la predilecția sa din tinerețe pentru tiranie, de un gust îndoielnic și de care s-a lecuit pentru totdeauna (**Istorie și utopie**). Dan Pavel nu cunoaște probabil aceste delimitări și perseverează pe un drum steril, căci îl interesează cu precădere restrîngerea libertății de gîndire într-o ordine democratică. **„Ca străin, probabil că în Franța i-ar fi fost imposibil lui Cioran să-și publice opiniile despre anumite etnii și ideologii, deși nimeni nu s-ar fi sinchisit dacă ar fi continuat să scrie despre români așa cum o făcea și în țară."** Oare ? Nu e totul atît de simplu. Mai întîi, aprecierile dure despre valahi sînt la o privire mai atentă dovezi ale unei patimi adînci care revendică o exigență absolută (**„iubesc trecutul României cu o ură grea"** sau **„nu poți iubi decît o Românie în delir"**). Analize metodice ale textului pot explica de ce este Cioran un adversar al tradiției și al supunerii fataliste, polemizînd voit exagerat, de ce propagă el ardent principiul modernizării țării și occidentalizării ei. Cît despre procedeul destul de răspîndit în epoca dintre războaie de a jongla cu caracterizările generale despre psihologia popoarelor, clasificate biologic fixist, în afara istoriei, caracterizări pimentate de notații pline de dispreț și ură, jignitoare adesea — procedeul nu mai apare în genere în cultura postbelică apuseană. Intervine o retinere a conștiinței colective care, impresionată de cataclismul petrecut, reacționează cu acută sensibilitate la orice semn de reînviere a vechii mentalități. În ciuda scepticismului funciar față de natura umană, căruia i-a rămas credincios, Cioran aparține și el deschis acestei conștiințe colective, se recunoaște membru al unei confrerii, nu simte nevoia ieșirii din rînd.

Edificator e în acest sens portretul dedicat lui Fundoianu. Nu se pomenește nicăieri de moarte, de gazare, însă peste amintirile grave pluteste fantoma unei spaime. Rar patetism numai cînd își omagiază prietenii (Beckett, Eliade, Michaux), conferind o tonalitate emotivă portretului : **„Fața cea mai brăzdată, cea mai scobită din cîte ne-am putea închipui, o față cu riduri milenare, deloc impietrite, pentru că sînt însuflețite de zbuciumul cel mai molipsitor și mai exploziv."** Cioran urmărește peregrinările poetului prin Paris, pîndit de o încă nedefinită amenințare, înapt să fie prudent, să se apere. Nu sînt de prisos aici nici inteligentele disocieri între plictiseala lui Baudelaire și plictiseala tîrgurilor românești (obîrșia moldavă). Din optica prietenului, Fundoianu avea **„zeniul variațiunii"**, chiar cu un abuz de subtilitate, amînînd concluzia, fiindcă **„punctul îl îngrozește."** Dar admirația nu anulează observația exactă, nemiloasă. E evocată nalvitatea dezarmantă în treburile lumești, înfățișarea maladivă, impresia de prăbușire (**„tîra ceva pierdut, ceva nespus de jalnic"**).

Ca ripostă la delirul juvenil, cu porniri brutale, Cioran a găsit **motivul compasiunii**, gest de solidarizare și de prețuire a unei vini nemărturisite, dar care străbate rîndurile. Nu numai lupta cu anonimatul, cu dificultățile concurenței într-o literatură a exigențelor înalte definesc cariera scriitorului în exil. Mai persistă amintirea rătăcirilor din trecut stîlcite doar de el ; secret apăsător, care îl îndemna să se întreacă pe sine în sforțarea de recuperare și reabilitare. Pe Dan Pavel nu-l satisface noul Cioran — cel integrat în ambianța democrației, prețuit de critica europeană și înscris în seria marilor valori ale secolului —, el tînr morții să dezgroape un războinic mohorît și vindicativ, promotor al sfidării și al distrugerii. **„Dacă ar fi să aleg între românul Cioran și francezul Cioran, între tînărul și bătrînul Cioran, n-aș ezita o clipă. Îi iubesc pe tînărul Cioran cu toate nebuniile și îndrăzneala sa de a spune lucrurilor pe nume și de a da glas îndoielilor și elucubrațiilor sale, resentimentelor și urii față de ceilalți, iubirii și revelației de sine."**

DIALOG LA DISTANȚĂ

TRIBUNA LIBERĂ

O SCOATERE DIN CONTEXT

DAN PAVEL

Gustul criticului trădează o stare de spirit. Putem presupune că auzind acele fraze suprimate de autor, eventual repetate de cîteva ori, recenzentul ar trăi și el o stare de jubilație, de voluptate tainică. Să-i facem o plăcere, reproducînd cîteva din sentințele penibile din **Schimbarea la față a României** (prima ediție), pe care bătrînul Cioran, sînt convins, le regretă și le-ar dori uitate : **„Ungurii nu mai au nici un sens în univers, iar dacă facem abstracție de ungureasca și de muzica de țigani, n-au avut niciodată" ; „dacă aș fi evreu m-aș sinucide pe loc" ; „lacrimile grețoase ale evreilor" ; „Hitlerismul, dacă n-ar fi pus atît de categoric problema iudaică, dacă nu aducea o soluție într-o problemă universală, interesa mai puțin lumea" ; „n-am întîlnit indivizi mai dezolați și mai dezolanți decît acei care în Germania, neacceptînd hitlerismul s-au eliminat voluntar din ritmul națiunii. Cine ratează momentul culminant al unei națiuni se ratează pe sine" ; „Atît timp cît un popor n-a purtat un război de agresiune, el nu există ca factor activ în istorie" ; „Dacă ascensiunea României ar pretinde idealuri meschine și compromițătoare, limitate și anti-umane ele ar trebui declarate absolute și perfecte" ; „Pretențiile de hegemonie viitoare ale României n-au nevoie de nici o justificare specială și în nici un caz de considerente etice".** E destul? Trebuie să menționez însă că n-am reprodus cele mai scandaloase rînduri. În cunoștință de cauză în ce privește obiectul litigiului, putem prinde rostul declarației finale a lui Dan Pavel : **„Îl admir pe tînărul Cioran — nu din inerție sau ca exercițiu — pentru curajul de a fi fost ceea ce nici eu și nici ceilalți de o vîrstă cu el n-am fost, pentru curajul de a fi spus ceea ce noi n-am îndrăznit și de a fi mărturisit ceea ce noi n-avem nici măcar curajul de a gîndi."**

De acord, se poate vorbi într-adevăr de o deosebire de climat, dar de-a-ndoaselea decît susține recenzentul. În democrația liberală, dreptul de a fi huligan, cu delicii de a-mînca orice, nu e înscris între libertățile civice iar izbucnirile de intoleranță și fanatism, fie numai verbale, sînt sancționate sever de constiința publică. De ce însă nu, în România, unele tendințe de descărcare primitivă nu sînt reprobate nici de codul moral al colectivității ? Nu puține ziare adoptă limbajul disprețului și al resentimentului față de alte etnii. Notarul sensibilității față de răbufniri atavice se menține foarte jos. Totuși, voci în presă cer mai mult. Doctrina închiderii instigă un naționalism neogant, de cău augur. Texte imature ca apelul lui Dan Pavel de a mărturisi „ceea ce noi n-avem nici măcar curajul de a gîndi" sînt tinărite într-o revistă foarte bună de opoziție, cu mari merite în clarificarea opiniei publice, fără a primi nici o replică. În comparație cu alte țări europene, România pare să nu fi cunoscut efectul vaccinului de prevenire a fascismului, boala, neidentificată ca atare, poate reveni grabnic în proporții dezastruoase. În substanțialele sale diagnoze din **Istoria literaturii române**, Ion Negoițescu avertizează asupra primejdiei unei tentații prelungite în cultura autohtonă, care nu întîmpină un antidot puternic.

Surd la dangătul clopotului de alarmă, pe Dan Pavel îl atrage păcatul pe care l-a ispășit odată generația lui Cioran. Insurgentul, care întocmise articole-pamflet cu titlul **Apologia barbariei, împotriva oamenilor inteligenți**, și-a ridiculizat mai tîrziu grescala veche : **„Îi disprețuiam pe «bătrîni», pe «ramoliți», adică pe toți cei trecuți de 30 de ani".** Și **„A fi tînăr însemna pentru noi a fi în mod automat și genial."** Cioran se detașează cu autoironie de o infatuare împinsă departe, de voința de a forța istoria. Ce se întîmplă atunci ? **„Frenezia era la ordinea zilei."** Înfiorătură a destinului, aceeași frenezie lăsată în urmă renaște în teoriile junilor discipoli care despică fără sfială chiar opera maestrului, predispuși să elimine tocmai roadele superbe ale vîrstei mature.

Textul trimis de S. Damian vine în contradicție cu felul în care fragmentul meu despre „tînărul Cioran" a fost receptat de către prietenii mei literari. Totuși, el îmi produce un oarecare amuzament, întrucît după ce am fost acuzat pînă acum de filoamericanism, filosemitism, cosmopolitism, legături cu C.I.A. și Mossad, atentat la cultura națională, acum se produce în receptarea textelor mele o răsturnare spectaculoasă. Nu-mi pierd timpul cu trimiteri la revistele naționalist-comuniste sau la cele legionare din Canada, pentru că nu acestea sînt argumentele cele mai puternice, ci doar la textul meu din 22 (publicat în două numere, 13 și 15, lucru pe care S. Damian nu-l menționează, citind doar din al doilea număr, după cum nu menționează nici subtitlul eseului : Despre ambiguitatea inferiorității (deși poate că termenul de „ambiguitate" sugera multe) și la replica Tinerețe fără bătrînețe.

Cînd S. Damian se grăbește să mă includă între doctrinarii și fanaticii izolării, care fac „pledoarie pentru acreditarea fondului etnic", nu dă dovadă nici de subtilitate critică și nici de elementară precauție în ceea ce privește chestiunea delicată a fondului meu etnic. Dar s-o luăm în ordine. Aberațiile cu „doctrina închiderii" au fost negîndate de strămoșii mei, originari din nord-vestul Ardealului, unde nici nu există idei atît de abstracte cu privire la relațiile erotice sau exogamice dintre bărbați și femei, astfel încît nu mă pot lăuda ca altfia altii, și dintr-o parte și dintr-alta, cu o „puritate generică", nici etnică, nici religioasă, nici autohtonistă. Sînt un impur și mă mîndresc cu asta. Și un admirator înrăit al Statelor Unite ale Americii, singura țară pe care am vizitat-o pînă acum, iar această abia după „cotitura din decembrie 1989" (ca participant direct la evenimentele din 21—22 decembrie '89, sînt nimit să constat că am luat parte la o „cotitură").

Afirmația că mă despart de „exegeții mai vechi, amînînd dintr-un foc ceea ce se credea pînă acum" este deplasată : nici nu i-am luat în considerare, întrucît sînt superficiali în privința tînărului Cioran, inclusiv G. Călinescu. M-au interesat numai textele lui Cioran și nu cred că analiza de texte este eronată atunci cînd te raportezi la o interioritate care își propune să demoleze orice referință culturală, cum se întîmplă cu tînărul Cioran. Nu am afirmat niciunde că „ascensiunea lui Cioran e o iluzie", cum pretinde S. Damian, ci doar că odată cu emigrarea „din limba română în limba franceză" „are loc un sacrificiu de sine, întrucît se întîmplă și o mutație pe planul interiorității". Cu cărțile pe masă nu se poate afirma contrariul. Scrie S. Damian : „ceea ce dispare este sentimentul spontaneității, susține imperturbabil criticul". Cine citește cu atenție ce am scris constată că am susținut că ceea ce dispare este sentimentul interior al identității divine, faptul că scriitorul pretinde că este Dumnezeu, înălțime de la care orice concretizare socială, orice opțiune ideologică sau identitate etnică i se pare o decădere. Din punctul de vedere al oricărei teologii, inclusiv a celei cioraniene, așa și este : dacă Dumnezeu este, el este veșnic, perfect, atotputernic, iar tot ceea ce este uman poartă tarele imperfecțiunii, trecătorului, neputinței. Aici nu este vorba despre judecăți de valoare, ci de constatări ontologice, de judecăți de fapt, întrucît, trecînd dintr-o cultură în alta, Cioran își impune alte exigențe, iar interioritatea lui acceptă o disciplină culturală convențională, care în calitate de Dumnezeu i-ar fi fost imposibil de acceptat. S. Damian nu sesizează faptul că interioritatea analizată de mine este un spațiu teologic și se încăpățînează să deplaseze discuția pe alt plan, cel al exteriorității, pe care ulterior s-a situat și Cioran, un plan al geo-politicii.

Repet : odată devenit scriitor de limbă franceză, Cioran nu se mai proclamă Dumnezeu (o făcuseră acolo alții înaintea lui), nu mai spune lucruri incomode despre o serie de naționalități și etnii, ba chiar nici nu-și mai recunoaște o parte din textele de tinerețe. De ce ar fi vinovat analistul (nu „criticul", cum susține S. Damian) pentru că vede cauzele „schimbării la față" : „în lumina criteriilor și a regulilor de joc ale unei asemenea culturi, intelectualul poate fi vinovat dacă încalcă anumite tabuuri ideologice sau ale drepturilor minorităților". Cînd explic care este „sistemul de referință" — adică „viața interioară profundă, cui, față de a cărui autoafirmare orice determinare socială, politică, istorică sau națională acționează inhibant, ca un cadru de anulare sau de distorsionare a autenticității trăirii" — asta nu înseamnă că sînt „nereceptiv la tragismul contemporan". Pentru că probabil discuția hermeneutică îi este inaccesibilă înțelegerii, poate că domnul S. Damian ar dori să știe cum a murit bunicul meu dinspre tată, în timpul celui de-al doilea război mondial, în Clujul ocupat după Dictatul de la Viena (fapt care explică și convingerile ulterioare marxiste ale tatălui meu și ale mele, pe care nu le neg nici măcar acum, cînd sînt o amintire), dar nu cred că asta are vreo legătură cu subiectul articolului : adică „tînărul Cioran sau despre ambiguitatea interiorității". Cînd constat că bătrînul Cioran își suprimă în rememorări paginile de tinerețe sau articolele „care poartă pecetea unor opțiuni ideologice, fie ele și de moment", nu sînt nici revoltat, nici consternat, ci doar constat. În același timp, altii, pe care nimeni n-are curajul să-i atace, cum ar fi, de pildă, revista neo-legionară Gazeta de Vest (Timișoara) nu pregetă să publice acele texte semnate de tînărul Cioran sau de tînărul Noica.

Cînd spun că îl aleg pe „tînărul Cioran", atunci argumentez, iar acolo scrie negru pe alb, după cum citează S. Damian, că e vorba de „îndoielile și clocotirile sale", de „sentimentele și ura față de ceilalți", de „iubirea și revelația de sine". Despre asta este vorba cînd afirm că „a îndrăznit a fi mărturisit ceea ce noi n-avem nici măcar curajul de a gîndi". A scrie admirativ despre exercițiul interiorității, despre „iubirea și revelația de sine" nu implică, la mine cel puțin, „dreptul de a fi huligan", „delicii de a mînca orice" și nici „limbajul disprețului și al resentimentului față de alte etnii", din două motive, cel puțin : pentru că nu cred asta și, pentru că, în virtutea ambiguității interiorității, nu poți disprețui ființe din ține decît iubindu-le. Și pentru că mă tem că e prea dificil de înțeles ceea ce scriu, să dau și un alt exemplu : poți fi un admirator al Exercițiilor spirituale ale lui Ignațiu de Loyola, fără ca asta să implice acordul cu Inchiziția.

Pe de altă parte, nu cred că se înțelege de niciunde, din eseul despre Cioran, nici din cărțile mele, nici din alte texte, că, în ciuda admirației sau rezervelor față de Cioran (sau de Noica), aș fi vreun discipol de-al lor. Ca și ei în tinerețe, am orgoliul interiorității. Mai degrabă sînt discipolul lui Platon (despre a cărui logică și ontologie am scris o lucrare de diplomă), al lui Wittgenstein (pe care l-am studiat și analizat și chiar l-am seminarizat cu studenții), al lui Anselm din Canterbury și Toma d'Aquino (subiectul unui doctorat) sau Spinoza (pe care l-am predat recent). Și al altora. Ceea ce nu mă împiedică să-i admir, să-i iubesc (fără frenezie !) sau să-i analizez pe Noica și Cioran. Dimpotrivă.

De altfel, îi propun lui S. Damian să nu se mai grăbească cu verdictele pînă nu vede textul integral al cărții mele despre tînărul Cioran, întrucît ceea ce am publicat în 22 nu sînt decît fragmente (publicate cînd Emil Cioran împlinea 81 de ani), lucru pe care l-am menționat, dar pe care S. Damian l-a ignorat. Oricum, îi mulțumesc pentru observații, deoarece mi-am dat seama din ele cît de greșit poți fi înțeles atunci cînd spațiul nu-ți permite explicitarea tuturor premiselor, a ipotezelor și a opțiunilor hermeneutice, mai ales cînd te expui lecturii publicului larg, de care te poate despărți un cosmos de înțelegere. Însă pentru aprecierile pripite în ceea ce mă privește, pentru răstălmăcirea afirmațiilor mele exaltate și denaturarea sensurilor împlicite nu-i pot mulțumi domnului S. Damian, întrucît nu urmărea o dispută de idei, ci o „demascare", fapt care m-a obligat să mă apăr apelînd la blamaje.

VASILE TROIAN
— Adam and Eva, 1991

Inspectoratul pentru Cultură Bistrița-Năsăud organizează

în data de 19 septembrie 1992 concurs pentru ocuparea posturilor de muzeograf, muzeograf conservator, laborant și supraveghetor la Colecția Națională de Gravură Contemporană. Informații la tel. 990/12 799.

CUI ÎI DĂM VOTUL ?

(Urmare din pag. 16)

arătat pentru care formațiuni prevalența procentajelor merge spre dreapta și pentru care spre stînga, tată, pentru exemplificare, cum arată aceste operațiuni de aritmetică elementară în cazul F.S.N. :

Extrema stîngă :	10,2%+	Extrema dreaptă :	2,2%+
Stînga :	29,3%	Dreapta :	11,2%
= „Stînga"	39,5%	= „Dreapta" :	13,4%

„Stînga" : 39,5%—
„Dreapta" : 13,4%
Prevalența stîngii — 26,1%

Proporția alegătorilor care atribuie F.S.N. o orientare de stînga este de trei ori mai mare decît a celor care văd în el un partid de dreapta. În optica electoratului, descrisă prin acest mod de calcul, F.S.N. este mai curînd un partid de stînga decît unul de dreapta. Surplusul procentual care îi conferă această poziție este de 26,1%.

Efectuînd același calcul, se ajunge la următoarea clasificare a formațiunilor în partide de dreapta și partide de stînga, într-o ordine care este cea a mărimii surplusurilor :

Partide de stînga		Partide de dreapta	
Denumirea	Surplusul (%)	Denumirea	Surplusul (%)
1. P.S.M.	54,7	1. P.N.T.C.D.	39,9
2. F.D.S.N.	39,5	2. P.A.C.	34,1
3. F.S.N.	26,1	3. U.D.M.R.	31,5
4. P.D.A.R.	21,1	4. P.N.L.	19,7
5. P.S.D.R.	14,2	5. P.L.A.T.	15,7
6. P.R.M.	8,9	6. M.E.R.	2,4
7. P.U.N.R.	7,5		

Din motive tehnice, P.E.R. nu a putut fi inclus în această clasificare. Sugestia pe care o degajă acest tablou este aceea a unei incoerențe generalizate. Potrivit delimitărilor de mai sus, guvernul Stolojan ar fi și de dreapta și de stînga — o stîngă și o dreaptă care s-ar afla concomitent și în tabăra puterii, și în a opoziției.

Orientarea de dreapta sau de stînga pe care și-o proclamă unele partide nu devine o realitate politică decît dacă este omologată de electorat — ceea ce, deocamdată, nu se întîmplă. Atîta timp cît persistă prejudecata conform căreia P.C.R. ar fi fost un partid de extremă stîngă, șansele noastre de a da acestor noțiuni o întrebuințare utilă rămîn precare. Electoratul poate cu greu deosebi care partide sînt de dreapta și care de stînga, care se află la putere și care în opoziție ; pe ce se va întemeia în acest caz decizia lui de a vota cu unele, și nu cu altele ?

Desigur, cele două criterii pe care le-am testat nu epuizează tema identității politice a formațiunilor angajate în această campanie electorală. Testul sugerează totuși că decizia celor mai mulți alegători nu va fi în cele din urmă rodul unei reflecții raționale, ci mai curînd al unei improvizații de moment. De aci și riscul ca ei să-și modifice destul de grabnic sîmțămintele față de Parlamentul pe care îl vor fi ales în acest fel.

CENTRUL INDEPENDENT DE STUDII SOCIALE ȘI SONDAJE — C.I.S.

CUI ÎI DĂM VOTUL?

PAVEL CĂMPEANU

August 1992

PLURALISMUL CA ÎNVĂLMĂȘEALĂ

Întrebarea din titlu nu tinteste să avanseze o prognoză statistică, ci să detecteze motivația deciziilor de vot. Dacă toate formațiunile angajate în actuala competiție electorală ar fi identice, ar trebui să votăm fie cu toate, fie cu nici una. Faptul că totuși votăm cu una înseamnă că i-am găsit acesteia merite de care celelalte par lipsite. Preferăm un partid pentru că, în realitatea lui sau în imaginația noastră, se deosebește de toate celelalte într-un mod care îl avantajează. Cu alte cuvinte, dacă votul este precedat de o decizie, ea își află motivația în imaginea pe care și-o face alegătorul atît despre formațiunea căreia îi dă sufragiul, cît și despre cele cărora li-l refuză. Obiectul acestei imagini este identitatea politică a formațiunilor care își disputa sprijinul electoratului. Impactul acestei imagini depinde de măsura în care respectivele formațiuni posedă cu adevărat o asemenea identitate — dar și de măsura în care alegătorii percep această identitate reală în mod adecvat.

Identitatea politică a unui partid este dată de o mulțime de trăsături — cum ar fi tradițiile, asocierea cu un anumit segment al populației, caracteristicile programatice, orientarea generală, liderii, raportul cu puterea, stilul etc. Nu are rost să căutăm astfel de trăsături la cele aproximativ 150 de formațiuni ratificate de tribunale și, în aproape totalitatea lor, ignorate de electorat, componente ale unui pluralism statistic care nu este cu necesitate și unul politic. Marea majoritate a acestor înfiripări au dobîndit dreptul de a pretinde că există, dar nu și șansa de a exista efectiv ca instituții politice active.

Sondajul C.I.S. și-a propus să afle dacă alegătorii dețin un minim de informații susceptibile să-i ajute în identificarea formațiunilor care îi solicită. Abordarea acestei teme reclamă, de la bun început, o dublă selecție. Prima, care să conecteze investigația nu la învălmășeala celor 150 de denumiri, ci la grupul celor șaisprezece formațiuni susceptibile să reprezinte pluralismul. În acest scop, pleçînd de la performanțele electorale anterioare și de la datele sondajelor, au fost introduse în chestionar următoarele formațiuni individuale:

1. P.S.D.	2. P.E.R.	3. M.E.R.	4. U.D.M.R.
5. P.S.M.	6. P.N.T.C.D.	7. P.R.M.	8. F.S.N.
9. P.N.L.	10. P.A.C.	11. F.D.S.N.	12. P.D.A.R.
13. P.L.A.T.	14. P.U.N.R.		

A doua selecție operează asupra trăsăturilor care pot desemna fizionomia politică a unui partid. O tratare exhaustivă fiind exclusă, orice selecție rămîne amendabilă. Asumînd acest risc, C.I.S. a hotărît pînă la urmă să se rezume la numai două trăsături de acest gen — una conjuncturală: dacă partidul la care se referă întrebarea face parte din guvern sau din Convenția Democratică; și a doua, generală: unde s-ar plasa partidul respectiv într-un spectru politic determinat prin reperele clasice stînga-centru-dreapta, model readus mereu în actualitate de economiști și analiști ai campaniei electorale în curs. Pe de altă parte, cele două Fronturi își supralicitează vocația de stînga. P.L.A.T. propune distribuirea locurilor de candidați ale Convenției Democratice în virtutea principiului zonalității între partidele de centru-dreapta și cele de centru-stînga care fac parte din această coaliție.

În ce măsură aceste criterii de diferențiere trec din lumea celor care solicită voturile în lumea celor care urmează să le dea?

ÎNTRE OPOZIȚIE ȘI PUTERE

1. CONFUZIA CA STARE

Întrebarea dacă un partid face parte din guvern sau din opoziție pare una dintre cele mai simple pentru un sondaj pre-electoral. Ea testează un nivel foarte elementar al informării politice și o face sub forma de maxim confort a unei alternative simple: ori-ori. Simplă cu adevărat, în sine, întrebarea este considerabil complicată de ambiguitățile care mișună în viața noastră politică. Deoarece aici, pe lîngă partidele care fac parte din guvern și cele care fac parte din opoziție, există și partide care par să nu facă parte nici din unul, nici din cealaltă, cum ar fi P.U.N.R.-ul, ori care fac parte din ambele, ca de pildă P.N.L. sau F.D.S.N. Înainte de a deplînge incultura politică a electoratului trebuie să nu uităm enorma confuzie a ambianței politice care îl cere să se orienteze rațional într-o ambianță irațională. Exemple: la formarea actualului cabinet, Ministerul Mediului a fost oferit M.E.R., care și-a desemnat un reprezentant în această funcțiune. Acum M.E.R. își dezavuează reprezentantul, cerînd guvernului să-l demită — cerere pe care primul-ministru nu pare grăbit să o satisfacă. Astfel, persoana care ocupă în acest guvern postul de ministru al mediului nu mai reprezintă formațiunea care a acreditat-o inițial, ci pe primul-ministru, care refuză să-l discrediteze. În această situație, mai poate fi considerată M.E.R. o formațiune de guvernămînt?

Morala: măsura în care unele partide au dobîndit o influență politică efectivă nu concordă neapărat cu măsura în care au dobîndit și o identitate politică efectivă. Cît de clar poate percepe electoratul o identitate politică neclară? Sau: în percepția lui de către electorat, acest deficit efectiv de identitate politică sporește sau diminuează?

2. CONFUZIA CA REPREZENTARE

Sondajul care a încercat să forțeze în această direcție s-a desfășurat în prima decadă a lui august a.c., pe un eșantion național care a cuprins 1 114 persoane în vîrstă de peste 17 ani, domiciliate în 20 de localități urbane și 20 rurale din 30 de județe, plus Capitala. Coeficientul de eroare: ±2,9. Pentru fiecare dintre cele 14 formațiuni menționate mai înainte, subiecții urmau să precizeze dacă face parte din guvern sau din Convenția Democratică, a treia variantă de răspuns fiind „Nu știu".

Informarea alegătorilor asupra acestui aspect s-ar fi dovedit perfectă dacă întregul eșantion ar fi plasat toate formațiunile în poziția pe care o au cu adevărat: P.D.A.R. în guvern: 100%, P.A.C. în Convenția Democratică: 100%, s.a.m.d. Rezultatul de pe teren este însă tocmai invers: în proporții variabile, fiecare dintre cele 14 formațiuni este considerată ca găsindu-se concomitent și în guvern și în opoziție, la toate adăugîndu-se și o grupare de alegători care nu știu unde să le localizeze. Diferențele acoperă toate posibilitățile oferite de chestionar și relevă reprezentarea confuză de către electorat a acestei realități politice confuze. Modul cum partidele se raportează la alternativa putere/opoziție nu se convertește într-o informație relevantă asupra identității lor politice.

Acest deficit de identitate este comun — dar nu este nici egal, nici analog. Apar între cele 14 formațiuni, deosebiri de substanță și deosebiri de gradație. Diferențele de substanță provin din riporile de răspunsuri eronate, cele de gradație din relația cantitativă între răspunsuri corecte și răspunsuri incorecte, precum și între răspunsuri concludente (implicînd opțiuni) și răspunsuri neconcludente (fără opțiuni = nu știu). Iată o miniatură a acestei tipologii a diferențelor, ilustrată de patru partide (în %):

Partidele	1. Guvern	2. Opoziție	3. Prevalența	4. Nu știu
1. P.E.R.	14,5	24,7	+10,2	56,1
2. P.A.C.	4,6	55,2	+50,6	34,8
3. P.D.A.R.	32,8	8,4	+24,4	52,2
4. P.R.M.	8,3	7,0	—	71,5

Această selecție cuprinde cele trei tipuri de erori de substanță prezente pe ansamblul sondajului:

1. plasarea în guvern a P.E.R. și P.A.C., afiliate la Convenția Democratică;

2. plasarea în Convenția Democratică a P.D.A.R., care face parte din guvern;

3. plasarea și în guvern și în Convenția Democratică a Partidului România Mare care nu face parte nici din unul, nici din cealaltă.

Datele subliniate reprezintă proporția alegătorilor care indică în mod corect poziția fiecărei formațiuni în raport cu binomul putere/opoziție. Inegalitatea este evidentă: poziția P.A.C. este cunoscută de majoritatea eșantionului, a P.D.A.R. de o treime și a P.E.R. de un sfert. Această este informația cea mai simplă și mai directă. Dar ea omite contextul — și anume răspunsurile incorecte și pe cele care asumă necunoașterea.

Cu această trecem de îndată la aspectul gradatic. Căci examinarea contextului scoate răspunsurile corecte din solitudinea lor artificială și, le alătură celor incorecte, permițînd să se afle de ce parte se află prevalența și care este amploarea ei. Acest din urmă indicator este consemnat în coloana din tabelul de mai sus care îi poartă numele: procentul indică diferența dintre cele două categorii de răspunsuri, semnul care îl precede fiind + atunci cînd prevalează răspunsurile corecte și = cînd balanța nu înclină de nici o parte.

În trei dintre cele patru cazuri incluse în același tabel primează răspunsurile corecte; această preponderență pozitivă este de cinci ori mai largă pentru P.A.C. decît pentru P.E.R.; în nici unul dintre cazuri nu au întîietate răspunsurile greșite — această particularitate se extinde asupra întregului sondaj și constituie probabil rezultatul cel mai încurajator: în sfîrșit, în cel din urmă caz, cel al României Mari, nu există prevalență, răspunsurile corecte au aceeași pondere ca și cele incorecte. Dincolo de jocul formal al cifrelor, această egalitate ar putea sugera un anumit tip de identitate politică deficitară, sau/și un anumit mod de reprezentare a acestui deficit în optica alegătorilor.

Ultima coloană arată că necunoașterea asumată a poziției diverselor formațiuni înregistrează frecvențe sensibil inegale. Alegătorii care declară că nu știu unde se situează România Mare sînt de peste două ori mai numeroși decît cei care reacționează în același mod față de P.A.C. Aici ar putea fi vorba mai puțin de preferințe sau idiosincrazii ale electoratului, cît de realități ale vieții politice: aderarea P.A.C. la Convenția Democratică este o astfel de realitate, în fel de notorie ca și cea a balansării României Mari între putere și extra-putere.

Prin folosirea aceleiași repere, rezultatele de ansamblu ale sondajului pentru toate cele 14 formațiuni pot fi descrise astfel:

1. Răspunsurile corecte au o pondere superioară pentru nouă formațiuni. Prevalența pozitivă cea mai fermă o înregistrează F.S.N. cu +75,4%, P.N.T.C.D. cu +57,6% și P.A.C. cu +50,6%.

2. Proporții egale de alegători situează atît în guvern cît și în Convenția Democratică, M.E.R., P.U.N.R., Partidul România Mare și Partidul Socialist al Muncii. Electoratul proiectează în această zonă de ambiguitate maximă cele trei partide extremiste. Echivalența răspunsurilor corecte cu cele incorecte caracterizează toate aceste patru formațiuni, dar ea se stabilește la nivele variabile — cel mai ridicat fiind al M.E.R.: 17%, și cel mai coborît al P.S.M.: 9%.

3. Formațiunile a căror poziție este corect indicată de majoritatea eșantionului — cotele pozitive maxime — sînt:

F.S.N. — 77,3%; P.N.T.C.D. — 63,9%; P.N.L. — 57,0%; P.A.C. — 55,2%.

Cele mai reduse proporții de răspunsuri corecte sînt înregistrate de aceiași trei partide extremiste, în ordinea următoare:

P.S.M. — 6,6%; Partidul România Mare — 7,0%; P.U.N.R. — 10,0%.

4. Necunoașterea de către alegători a relației față de binomul putere/opoziție, asumată ca atare, se distribuie astfel:

Procentaje maxime —	P.S.M. 75,4%; Partidul România Mare 71,5%; P.U.N.R. 67%; M.E.R. 58,1%.
Procentaje minime —	F.S.N. 17,7%; P.N.L. 26,5%; P.N.T.C.D. 26,7%; P.A.C. 34,8%; U.D.M.R. 58,3%.

Pronunțarea electoratului în cunoștință de cauză nu este împiedicată numai de numărul enorm al partidelor formale, ci și de lipsa de pregnanță a identității unor partide reale. Chiar și un reper atît de elementar cum este cel al raportului acestor partide față de putere și față de opoziție dă naștere la numeroase confuzii. În timpul de care dispune de testarea acestui reper se poate conta că, la puține zile înaintea alegerilor, segmente largi ale electoratului au o reprezentare cu totul aproximativă despre identitatea politică a partidelor între care urmează să opteze.

STÎNGA — DREAPTA

Celălalt reper cu ajutorul căruia sondajul încearcă definirea identității politice a partidelor reale este cel a tripticului stînga-centru-dreapta. Campania electorală pare să fi stimulat integrarea acestor noțiuni în retorica publică. Au căpătat ele putere de circulație și în reprezentările pe care și le face electoratul despre spectrul politic actual? Îi ajută ele să-și construiască o imagine mai validă asupra identității politice a formațiunilor între care urmează să aleagă?

Revenind la aceleași 14 partide, sondajul le-a cerut intervievaților să le situeze pe una dintre următoarele cinci poziții ale spectrului politic: extrema stîngă, stînga, centru, dreapta, extrema dreaptă.

Iată rezultatele cele mai concludente:

1. la fel ca în testul anterior, și de această dată nici una dintre cele 14 formațiuni nu este plasată pe o singură poziție — dimpotrivă, fiecare se regăsește pe toate cinci. Adăugîndu-i pe cei care declară că nu știu, prezenți la rîndul lor în toate cazurile, se ajunge la un tabel final cuprinzînd 84 de procentaje — o lectură cel puțin inconfortabilă, de care prefer să îi scutesc pe cititorii lui „22";

2. nu există partid căruia majoritatea eșantionului să îi atribuie una singură dintre aceste poziții — oricare. Cele mai ridicate două cote — singurele care depășesc 40% — le înregistrează:

P.S.M. — ca formațiune de extrema stîngă: 48,5% și M.E.R. — ca formațiune de centru: 45,0%;

3. cu cît mai scăzut este procentajul maxim al unui partid, cu atît mai mare este dispersia răspunsurilor, și deci confuzia alegătorilor asupra identității lui definită prin aceste repere. Într-o astfel de situație se găsesc următoarele formațiuni, care nu ating în nici una dintre cele cinci poziții plafonul de 30%: F.S.N., P.A.C., P.L.A.T., P.S.D.R. și Partidul România Mare, deținătorul celui mai coborît procentaj maxim: 23,2% ca partid de extremă stîngă;

4. prin jocul opțiunilor inegale, fiecare dintre cele cinci repere își edifică propria sa ierarhie, dominată de formațiunile cărora alegătorii le atribuie cel mai frecvent respectiva poziție. Vîrfurile celor cinci ierarhii — primele trei formațiuni în ordinea de mărime a procentajelor — se înfățișează astfel:

I. Centru: 1. M.E.R. — 45,0%; 2. P.D.A.R. — 37,9%; 3. P.U.N.R. — 32,4%;
II. Extrema stîngă: 1. P.S.M. — 48,5%; 2. Partidul România Mare — 23,2%; 3. F.D.S.N. — 20,4%;
III. Stînga: 1. F.D.S.N. — 29,4%; 2. F.S.N. — 29,3%; 3. P.S.D.R. — 22,7%;
IV. Extrema dreaptă: 1. U.D.M.R. — 30,1%; 2. P.A.C. — 21,3%; 3. P.N.T.C.D. — 19,7%;
V. Dreapta: 1. P.N.T.C.D. — 34,3%; 2. P.N.L. — 22,5%; 3. P.L.A.T. — 29,7%.

Toate cele șase ranguri de vîrf ale dreptei și extremei drepte sînt deținute de formațiuni care fac sau au făcut parte din Convenția Democratică. În viziunea electoratului nostru, purtătorii cei mai consecvenți ai extremismului de dreapta nu sînt România Mare sau P.U.N.R. ci U.D.M.R. și P.A.C.

5. pentru a ajunge cu ajutorul acestor repere la o clasificare simplă a celor 14 formațiuni am însumat cele două orientări de dreapta: dreapta+extrema dreaptă, sub denumirea „dreapta" și a celor două de stînga sub denumirea „stînga". Diferența dintre cele două totaluri a

(Continuare în pag. 15)

Redacția „22": Gabriela Adameșteanu (redactor-șef). Radica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți). Andrei Cornea (publicist comentator). Andreea Pora (șef secție social). Gabriel Andreescu (redactor). Dan Perjovschi (grafician). Anton Burtea (șef serviciu tehnic). Ana Mihail (director economic). Radu Dobândă (șef serviciu corectură). Bogdan Penescu (difuzare). Gina Marin (secretariat). Didina Marc, Manuela Gheorghiu (dactilografie). Mariana Dinu, Teodor Sugăr (secretari generali de redacție).
Responsabil de număr: Dan Pavel.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi", București, Piața Presei Libere 1.